

14—19 november

Debatter m. m.

Tisdagen den 18 november

Sid.

Interpellationer:

av herr Kronstrand ang. statsbidraget till vatten- och avlopps- anläggningar	6
av herr Sundin ang. vissa frågor rörande upprätthållandet av god beredskap på livsmedelsförsörjningens område	6

Onsdagen den 19 november

Om införande i grundlag av vissa för svensk rättsuppfattning grundläggande principer	8
Landsbygdens näringsliv, m. m.	13
Kommuns kompetensområde i fråga om drivande av industri- el- ler affärsverksamhet	25
Kompletterande direktiv för utredningen om en allmän översyn av socialpolitiken	31
Om införande av fem dagars skolarbetsvecka	39
Vissa lättnader i inkomstbeskattningen, m. m.	43
Främjande av bostads-, egnahems- och aktiesparande	52
Finans- och kreditpolitikens inverkan på småföretagsamheten m. m.	59
Förslag till ärvdabalk m. m.	63
Om lagstiftning för säkrande av rätt till arbete, m. m.	65
Återkommande säkerhetsbesiktning av bilar	69
Interpellation av herr Nord om slopande av förmalningsavgiften vid s. k. löneförmalning	75

Samtliga avgjorda ärenden

Onsdagen den 19 november

Konstitutionsutskottets utlåtande nr B 2, om införande i grundlag av vissa för svensk rättsuppfattning grundläggande principer	8
---	---

	Sid.
Bankoutskottets utlåtande nr B 9, ang. landsbygdens näringsliv, m. m.	13
Konstitutionsutskottets utlåtande nr B 6, om kommuns kompetensområde i fråga om drivande av industri- eller affärsverksamhet	25
Statsutskottets utlåtande nr B 74, ang. kompletterande direktiv för utredningen om en allmän översyn av socialpolitiken	31
— B 75, ang. befolkningsfrågan	39
— B 76, om sjuksköterskeskolornas inordnande i yrkesskolväsendet	39
— B 77, om införande av fem dagars skolarbetsvecka	39
— B 78, om uppskov med förändring till lägre skolform	43
Statsutskottets utlåtande nr B 79, ang. anstaltsvårdades rätt till folkpension m. m.	43
— B 80, ang. den koncessionerade inrikes lufttrafiken i Sverige	43
— B 81, om uppflyttning i högre lönegrad av en tjänst såsom förste taxeringsinspektör vid överståthållarämbetets skatteavdelning	43
Bevillningsutskottets betänkande nr B 13, om vissa lättnader i inkomstbeskattningen, m. m.	43
— B 15, om befrielse för utländska medborgare från retroaktiv skyldighet att erlägga folkpensionsavgift	52
— B 16, om vissa åtgärder till främjande av bostads-, egnahems- och aktiesparande	52
— B 17, om förbud mot utminuterung av rusdrycker vissa dagar före större helger	59
— B 22, ang. godkännande av förordnande om uttagande av särskild tullavgift för damstrumpor av nylonsilke m. m.	59
— B 24, ang. avtal med Förenade Arabrepubliken för undvikande av dubbelbeskattning och förhindrande av skatteflykt	59
— B 25, ang. avtal med Indien för undvikande av dubbelbeskattning av inkomst	59
Bankoutskottets utlåtande nr B 10, ang. finans- och kreditpolitikens inverkan på driften inom småföretagsamheten m. m.	59
— B 11, om pension för städerskan vid riksdagshuset Signe Axelson	63
— B 12, ang. pension till fru Vanja Fagerström	63
Memorial nr B 13, ang. instruktion för nästkommande riksdags bankoutskott	63
Första lagutskottets utlåtande nr B 14, ang. förslag till ärvdabalk m. m.	63
Andra lagutskottets utlåtande nr B 12, ang. förslag till lag om ersättning för krigsskada å egendom	65
— B 13, om utvidgning av arbetarskyddslagens tillämpningsområde m. m.	65
Nr B 16, om viss ändring av lagen om socialhjälp och barnavårdslagen	65
— B 17, ang. lagstiftning för säkrande av rätt till arbete, m. m.	65
— B 18, om återkommande säkerhetsbesiktning av bilar	69
Allmänna beredningsutskottets utlåtande nr B 3, ang. den ökade belastningen på de rättsvårdande myndigheterna	75

Fredagen den 14 november

Kammaren sammanträdde kl. 14.00.

Justerades protokollet för den 7 innevarande månad.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr B 54, angående förbättrade inkomstförhållanden för distriktsveterinärer m. m.

Anmälades och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtande nr B 6, i anledning av väckta motioner om utvidgning av kommuns kompetensområde i fråga om drivande av industri- eller affärsverksamhet;

statsutskottets utlåtanden:

nr B 74, i anledning av väckta motioner angående kompletterande direktiv för utredningen om en allmän översyn av socialpolitiken;

nr B 75, i anledning av väckta motioner angående befolkningsfrågan;

nr B 76, i anledning av väckta motioner om sjuksköterskeskolornas inordnande i yrkesskolväsendet;

nr B 77, i anledning av väckt motion om utredning och förslag angående införande av fem dagars skolarbetsvecka;

nr B 78, i anledning av väckta motioner i fråga om uppskov med förändring till lägre skolform;

nr B 79, i anledning av riksdagens år 1957 församlade revisorers uttalande rörande anstaltsvårdades rätt till folkpension m. m.;

nr B 80, i anledning av väckta motioner angående den koncessionerade inrikes lufttrafiken i Sverige; samt

nr B 81, i anledning av väckt motion om uppflyttning i högre lönegrad av en tjänst såsom förste taxeringsinspektör vid överståthållarämbetets skatteavdelning;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr B 13, i anledning av väckta motioner rörande vissa lättnader i inkomstbeskattningen, m. m.;

nr B 15, i anledning av väckta motioner om befrielse för utländska medborgare från retroaktiv skyldighet att erlägga folkpensionsavgift;

nr B 16, i anledning av väckta motioner om vissa åtgärder till främjande av bostads-, egnahems- och aktiesparande;

nr B 17, i anledning av väckta motioner om förbud mot utminuterung av rusdrycker vissa dagar före större helger;

nr B 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av förordnande om uttagande av särskild tullavgift för damstrumpor av nylonsilke m. m.;

nr B 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal mellan Sverige och Förenade Arabrepubliken för undvikande av dubbelbeskattning och förhindrande av skatteflykt beträffande inkomst- och förmögenhetsskatter; samt

nr B 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal mellan Sverige och Indien för undvikande av dubbelbeskattning av inkomst;

bankoutskottets utlåtanden och memorial:

nr B 10, i anledning av väckta motioner rörande undersökning av finans- och kreditpolitikens inverkan under senare tid på driften inom småföretagsverksamheten m. m.;

nr B 11, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret framställning om pension för städerskan vid riksdagshuset Signe Axelsson;

nr B 12, i anledning av framställning från fullmäktige i riksdagen angående pension till fru Vanja Fagerström; samt

nr B 13, angående instruktion för nästkommande riksdags bankoutskott;

första lagutskottets utlåtande nr B 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ärvdabalk m. m.;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr B 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ersättning för krigsskada å egendom;

nr B 13, i anledning av väckta motioner om utvidgning av arbetarskyddslagens tillämpningsområde m. m.;

nr B 16, i anledning av väckt motion om viss ändring av lagen om socialhjälp och barnavårdslagen;

nr B 17, i anledning av väckt motion angående lagstiftning för säkrande av rätt till arbete, full sysselsättning och trygghet i anställningen, m. m.; samt

nr B 18, i anledning av väckta motioner om viss utredning rörande återkommande säkerhetsbesiktning av bilar; ävensom

allmänna beredningsutskottets utlåtande nr B 3, i anledning av väckta motioner angående åtgärder för att bemästra den ökade belastningen på de rättsvårdande myndigheterna.

Justerades ett protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 14.02.

In fidem
K.-G. Lindelöw

Tisdagen den 18 november

Kammaren sammanträdde kl. 16.00.

Justerades protokollen för den 11 och den 12 innevarande månad.

Upplästes en till kammaren inkommen ansökning, som jämte därvid fogat läkarintyg var så lydande:

Till riksdagens första kammare

På grund av svårt ryggskott anhålles härmed om sjukledighet från och med den 4 november och minst 14 dagar framåt.

Ringaby Gård den 14 november 1958

Per Eric Ringaby

Riksdagsman *Per Eric Ringaby* har på grund av akut lumbago-ischias med uttalade besvär varit oförmögen att inställa sig i arbete sedan den 4/11 1958 och fortfarande och sammanlagt minst 14 dagar, vilket intygas på begäran.

Frövi den 13/11 1958

Bo Saldeen

provinsialläkare

Den begärda ledigheten beviljades.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades därjämte fru *Hamrin-Thorell* för tiden från och med den 24 i denna månad till och med den 6 nästkommande december för deltagande i Unescos generalkonferens i Paris.

Anmäldes och godkändes allmänna beredningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr B 106, till Konungen angående beredande av möjlighet för statens medicinska forskningsråd att fullfölja det skisserade forskningsarbetet rörande tobakens skadeverknningar.

Föredrogos och bordlades ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr B 6,

statsutskottets utlåtanden nr B 74—B 81, bevillningsutskottets betänkanden nr B 13, B 15—B 17, B 22, B 24 och B 25, bankoutskottets utlåtanden nr B 10—B 12 och memorial nr B 13, första lagutskottets utlåtande nr B 14, andra lagutskottets utlåtanden nr B 12, B 13 och B 16—B 18 samt allmänna beredningsutskottets utlåtande nr B 3.

Anmäldes och bordlades Kungl. Maj:ts till kammaren överlämnade propositioner:

nr B 56, angående godkännande dels av tilläggsprotokoll nr 10 till överenskommelsen den 19 september 1950 angående upprättande av en europeisk betalningsunion, dels ock av tilläggsprotokoll nr 2 till det europeiska monetära avtalet den 5 augusti 1955, m. m.; samt

nr B 57, angående godkännande av en mellan Sverige och Finland träffad överenskommelse angående dels nedsättning av räntebetalningarna på vissa till Finland lämnade svenska statskrediter, dels ock tillskapande av en kulturfond.

Anmäldes och bordlades följande under sammanträdet till herr talmannen avlämnade motioner:

nr B 207, av herr *Lindahl m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till hälsovårdsstadga;

nr B 208, av herrar *Edström* och *Sunne*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till hälsovårdsstadga;

nr B 209, av herr *Andersson, Axel Emanuel, m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till hälsovårdsstadga;

nr B 210, av fru *Svenson m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till hälsovårdsstadga; och

nr B 211, av herr *Anderberg m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till hälsovårdsstadga.

Interpellation ang. vissa frågor rörande upprätthållandet av god beredskap på livsmedelsförsörjningens område

Interpellation ang. statsbidraget till vatten- och avloppsanläggningar

Herr KRONSTRAND (fp) erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! Landskommunernas förbund höll för några dagar sedan en konferens i Göteborg. Enligt uppgifter som lämnades vid denna konferens skulle regeringen — såsom den lämnade uppgiften tolkades av de närvarande kommunalmännen — vara inställd på att tills vidare stoppa all utbetalning av statsbidrag till vatten- och avloppsanläggningar. Givetvis har detta yttrande framkallat stor oro ute i kommunerna.

Jag anhåller om kammarens tillstånd att ställa följande fråga till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet: Är herr statsrådet i tillfälle att i kammaren meddela huruvida regeringen har för avsikt att slopa eller avsevärt begränsa anslagen till vatten- och avloppsanläggningar?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spörsmål finge framställas.

Interpellation ang. vissa frågor rörande upprätthållandet av god beredskap på livsmedelsförsörjningens område

Ordet lämnades härefter på begäran till herr SUNDIN (cp), som anförde:

Herr talman! Vårt land anslår årligen betydande belopp till försvaret. Vi anser oss böra upprätthålla ett efter våra förhållanden starkt försvar för att avskräcka en eventuell angripare från anfall på vårt land eller för att vi åtminstone inte omedelbart skall bli indragna i ett nytt världskrig, om ett sådant skulle utbryta.

Den situation kan åter uppstå, att vårt land blir avspärrat från handelsförbindelser med andra länder vid en militär världskonflikt. Erfarenheterna från de båda världskrigen torde ha lärt oss, att vi inte med framgång kan fullfölja våra strävanden att hålla oss utanför en sådan konflikt med mindre än att vi sam-

tidigt upprätthåller en god beredskap i fråga om för folkhushållet livsnödvändiga varor. För en god försvarsberedskap spelar försörjningen med livsmedel en avgörande roll. Det är nödvändigt för vårt land att äga ett starkt försvar. I konsekvens härav är det emellertid också nödvändigt, att vårt land äger ett näringsliv, som i tider av avspärrning kan försörja oss med livsmedel i tillräcklig omfattning.

I den pågående debatten om vårt svenska jordbruks framtid beaktar man långtifrån alltid den väsentliga beredskapsynpunkten. På vissa håll hävdar man, att jordbrukets produktpriser helt skall anpassas efter de marknadsmässiga förutsättningar, som för tillfället är för handen. De priser jordbrukarna för närvarande kan erhålla på marknaden medger inte rimlig lönsamhet för det stora flertalet jordbrukare i vårt land.

Jordbrukets befolkningen i vårt land torde för närvarande uppgå till endast knappt femtedelen av hela befolkningen. Men den del av befolkningen, som antingen direkt eller indirekt är beroende av jordbruket för sin inkomst, är vida större. Räknar man med de grupper, som är sysselsatta inom de näringsgrenar som förädlar och distribuerar jordbruksprodukter, torde man komma till en siffra, motsvarande cirka 40 procent av hela befolkningen.

Skulle man föra en sådan prispolitik, att jordbrukarnas inkomster blir helt beroende av vad som marknadsmässigt kan tas ut för livsmedlen, är det sannolikt, att endast mycket stora jordbruksenheter med starkt rationaliserad drift kan uppnå rimlig lönsamhet. Utvecklingen måste då leda till nedläggande av mindre jordbruk i sådan omfattning, att livsmedelsproduktionen kommer att kraftigt minska. Detta i sin tur måste inverka på livsmedelsindustrierna och servicenärningarna med minskad lönsamhet och kanske friställning av arbetskraft som följd. Med en sådan utveckling skulle vår livsmedelsförsörjning inte kunna klaras vid en avspärrning från handelsförbindelser med andra länder.

Interpellation ang. vissa frågor rörande upprätthållandet av god beredskap på livsmedelsförsörjningens område

Om det, såsom jag förutsätter, råder allmän enighet om att vi måste vidmakthålla ett tillräckligt starkt försvar, så borde det också råda allmän enighet om att vi måste upprätthålla en god beredskap på livsmedelsförsörjningens område, eftersom beredskapen i sistnämnda avseende utgör en förutsättning för att försvarsmakten skall kunna fullgöra sina uppgifter. Under sådana förhållanden kan det inte vara tillrådligt att föra en jordbrukspolitik, som leder till en sådan nedskärning av livsmedelsproduktionen, att grundvalarna för livsmedelsberedskapen undergräves.

Slutsatsen måste alltså vara, att vi måste upprätthålla ett bärkraftigt jordbruk, som kan trygga livsmedelsberedskapen. Hur skall man då kunna åstadkomma skälig lönsamhet för jordbrukarna och skälig inkomst för övriga grupper, som för sin yrkesutövning är beroende av jordbruket? Med de priser, som för närvarande kan tas ut marknadsmässigt för livsmedlen, torde en skälig lönsamhet och inkomstbildning inte kunna åstadkommas. Det kan råda delade meningar om hur denna fråga skall lösas. Men om marknadspriserna inte medger, att den avsedda inkomstlikställigheten upprätthålles, så måste enligt min mening andra vägar till erforderligt inkomstillskott prövas. Vad jag här har anfört gäller givetvis även i fråga om jordbruket närstående näringsgrenar som trädgårdsodlingen och fisket.

Det är inte min avsikt att i detta sammanhang ta ståndpunkt för någon viss metod till lösning av de problem jag antytt. Men det synes mig väsentligt, att regeringen klarlägger vilka allmänna riktlinjer den avser att tillämpa för framtiden med avseende på jordbruket och övriga för livsmedelsberedskapen

väsentliga näringsgrenar. Det borde vara skäl att uppta detta problemkomplex till utredning i en parlamentarisk kommitté med representanter för såväl de politiska som närings- och arbetsmarknadsorganisationerna — på samma sätt som under 1940-talet skedde med frågan om riktlinjerna för jordbrukspolitiken.

Med stöd av vad jag här anfört anholder jag om kammarens tillstånd att till hans excellens statsministern få framställa följande frågor:

Anser regeringen att upprätthållandet av en god beredskap på livsmedelsförsörjningens område är en förutsättning för att vår försvarsmakt skall kunna fylla sin uppgift i en krissituation?

Om så är fallet, är då regeringen beredd att vidtaga sådana åtgärder på det livsmedelspolitiska området, att alla de, som för sin utkomst är beroende av jordbrukets och detsamma närstående näringsgrenars lönsamhet, kan erhålla en skälig lön för sitt arbete, så att livsmedelsproduktionen för framtiden tryggas?

Anser regeringen att det aktuella läget kräver, att en parlamentarisk kommitté med representanter för de politiska partierna samt för näringslivets och arbetsmarknadens organisationer bör ges uppdraget att utreda frågan om riktlinjerna för livsmedelsberedskapen, och avser regeringen i så fall att tillsätta en sådan kommitté?

Det sålunda begärda tillståndet lämnades av kammaren.

Justerades ett protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 16.11.

In fidem

K.-G. Lindelöw

Onsdagen den 19 november

Kammaren sammanträdde kl. 10.00.

Herr *Johansson, Ivar*, anmälde, att han åter infunnit sig vid riksdagen.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Möller* för tiden den 24 innevarande månad till den 5 nästkommande december för att på Kungl. Maj:ts uppdrag delta i Unescos generalkonferens i Paris.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts proposition nr B 56, angående godkännande dels av tilläggsprotokoll nr 10 till överenskommelsen den 19 september 1950 angående upprättande av en europeisk betalningsunion, dels ock av tilläggsprotokoll nr 2 till det europeiska monetära avtalet den 5 augusti 1955, m. m., hänvisades propositionen, såvitt avsåg anvisande av investeringsanslag till Kredit till Turkiet, till statsutskottet samt i övrigt till utrikesutskottet.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr B 57, angående godkännande av en mellan Sverige och Finland träffad överenskommelse angående dels nedsättning av räntebetalningarna på vissa till Finland lämnade svenska statskrediter, dels ock tillskapande av en kulturfond.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott nedannämnda motioner:

- nr B 207, av herr *Lindahl m. fl.*,
- nr B 208, av herrar *Edström* och *Sunne*,
- nr B 209, av herr *Andersson, Axel Emanuel, m. fl.*,
- nr B 210, av fru *Svenson m. fl.*, och
- nr B 211, av herr *Anderberg m. fl.*

Om införande i grundlag av vissa för svensk rättsuppfattning grundläggande principer

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr B 2, i anledning av väckta motioner om utredning och förslag rörande införande i grundlag av vissa för svensk rättsuppfattning grundläggande principer.

I de likalydande, till konstitutionsutskottet hänvisade motionerna nr B 155 i första kammaren av herr *Ohlön m. fl.* och nr B 218 i andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.* hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära en förnyad utredning rörande införande i regeringsformen av bestämmelser, som uttryckte för svensk rättsuppfattning fundamentala principer, t. ex. skydd för enskild äganderätt, och att inför riksdagen måtte framläggas därav föranledda förslag.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att motionerna I: B 155 och II: B 218 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av herrar *Källqvist, Per-Olof Hanson, Hammar* och *Hamrin*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen med bifall till de likalydande motionerna I: B 155 och II: B 218 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära, att efter förnyad utredning förslag måtte framläggas för riksdagen om införande i grundlag av bestämmelser, som uttryckte för svensk rättsuppfattning grundläggande principer, såsom förenings-, församlings-, yttrande- och religionsfrihet samt skydd för personlig äganderätt.

Om införande i grundlag av vissa för svensk rättsuppfattning grundläggande principer

Herr KÄLLQVIST (fp):

Herr talman! Jag önskar ge kammaren en kort motivering för den till utlåtan det fogade reservationen.

Som bekant går motionen ut på att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skall begära en förnyad utredning rörande införande i grundlag av bestämmelser som uttrycker för svensk rättsuppfattning fundamentala principer, t. ex. i fråga om den enskilda äganderätten, och att Kungl. Maj:t skall komma med förslag till kamrarna i det syfte som motionen avser.

Under frågans behandling i konstitutionsutskottet redovisades, åtminstone enligt min uppfattning, ingen avvikande mening i fråga om det mål som motionen avser att nå, utan vi var ganska eniga på den punkten. Däremot var meningarna mycket delade om nödvändigheten att från riksdagen begära en förnyad utredning i det föreliggande ärendet. Under utskottsbehandlingen upplystes det om att författningsutredningen i något sammanhang behandlat de i motionen berörda problemen. Dessa till utskottet framförda informationer skulle dock, enligt den som lämnade dem, inte refereras. Man fick den uppfattningen, att det närmast hade varit fråga om en förhandsdiskussion inom författningsutredningen, och jag har även styrkts i den uppfattningen av den redovisning som andra inom författningsutredningen har meddelat.

Med hänsyn till dessa frågors aktualitet och deras för vårt folk så stora betydelse har vi reserverat ändå ansett oss böra vidhålla motionens hemställan om att riksdagen måtte besluta om en skrivelse till Kungl. Maj:t i ärendet i syfte att Kungl. Maj:t skall framlägga ett direkt förslag för kamrarna.

Såsom ytterligare skäl för reservationen har vi påpekat Kungl. Maj:ts uraktlåtenhet att i direktiven för författningsutredningen även hänvisa till riksdagens skrivelser av 1938 och 1948, två skrivelser mellan vilka det alltså ligger tio år. Vi firar alltså i år — 1958 — både ett 10-års- och ett 20-årsjubileum. Vi fin-

ner detta så mycket mera anmärkningsvärt som det i direktiven för författningsutredningen har upptagits skrivelser från senare år, bl. a. en skrivelse från år 1952 och en annan från år 1953, i vilka skrivelser även berörts olika framställningar om översyn av författningen.

Nu har emellertid något inträffat, som jag skulle vilja kalla för ett sällsamt mellanspel. I fråga om vårt önskemål om en skrivelse till författningsutredningen har vi nämligen blivit bönhörda. Med berömvärd snabbhet kom en skrivelse från departementet till författningsutredningen, vari det förordnades att de av mig nyss omnämnda skrivelserna av 1938 och 1948 skulle överlämnas till författningsutredningen. Vi avlämnade vår reservation i utskottet någon gång på middagen torsdagen den 6, och fredagen den 7 beslöt regeringen i konselj att överlämna skrivelserna i ärendet till författningsutredningen. Dessa båda tidigare riksdagsskrivelser har alltså fått ligga i 10 respektive 20 år, utan att något hänt, men så får regeringen plötsligt på en enda dag klart för sig att saken bör överlämnas till författningsutredningen. Vi är naturligtvis glada över denna skrivelse från regeringen och över att vårt initiativ ledde till det resultatet — vi sätter nämligen vad som inträffat i visst sammanhang med vår reservation i konstitutionsutskottet. Vad regeringen tidigare inte hunnit med på 10 resp. 20 år klarade den nu av på en enda dag! Vi kan sannerligen inte klaga på *den* takten.

Det kan naturligtvis också sägas att regeringens skrivelse till författningsutredningen i viss mån skulle kunna kompensera ett eventuellt avslag på motionen och reservationen. De flesta kanske också tycker att vi borde vara nöjda med vad som nu hänt. Trots denna framgång för vår sak känner vi oss dock inte riktigt tillfredsställda. Det gäller närmast formuleringen av regeringens skrivelse till författningsutredningen. I Kungl. Maj:ts skrivelse heter det, att förenämnda skrivelser — således skrivelserna av år 1938 och 1948 — överlämnas till författningsutredningen för att vara »till-

Om införande i grundlag av vissa för svensk rättsuppfattning grundläggande principer

gängliga» vid fullgörandet av utredningens uppdrag. Enligt allmänt språkbruk skulle väl detta närmast innebära, att det ligger i författningsutredningens fria skön att ta befattning med ärendet och komma med utredning och eventuellt förslag. Jag medger dock villigt, att vanligt språkbruk kanske inte kan överföras på riksdagsskrivelser och regeringskrivelser, och jag är vidare övertygad om att författningsutredningen inte går förbi dessa saker.

Man finner emellertid, då det gäller skrivelser från regeringen till andra utredningar, att avvikande uttryck har använts. Jag har sett ett par vändningar som förekommer ganska ofta, nämligen att vederbörande utredning skall »beakta» eller »överväga» vissa skrivelser. Jag tycker att dessa ord ger klarare besked om vad vi önskar, nämligen en utredning och ett förslag, än uttrycket att skrivelserna skall vara »tillgängliga» för utredningen; detta gäller åtminstone om man tillämpar allmänt språkbruk. Och eftersom olika terminologi har använts i olika fall, skulle jag hellre ha sett någon av de båda andra formuleringar som jag nyss har nämnt. Denna skrivelse och dess formulering ger oss reservanter anledning att vidhålla vårt yrkande, att frågan skall behandlas i linje med motionens syfte.

Herr talman! Med hänvisning till vad jag i början sade, att det råder full enighet om själva saken, om syftet med motionen, anser vi reservanter att vi kan stå fast vid vårt yrkande, även om vi delvis har fått vår önskan om utredning tillgodosedd. Jag ber därför att få yrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr ELMGREN (s):

Herr talman! Det är riktigt som herr Källqvist inledningsvis anförde, att det inte har rätt några delade meningar i sak. Men utskottet fann det fullständigt orimligt att begära en förnyad utredning i en grundlagsfråga, när författningsutredningen har förklarat att den

har tagit upp just denna fråga till behandling. Det framgår inte av reservationen, om man anser att det skall till sättas en ny utredning eller om man vill att författningsutredningen skall ta hand om saken — på den punkten svävar vi i okunnighet och därför frågar jag om den — men det har för utskottets majoritet varit fullständigt självklart att man inte kan tillsätta en ny utredning parallellt med författningsutredningen i en grundlagsfråga. Vi har också menat att det är fullständigt onödigt att ge författningsutredningen en påstötning, när den har meddelat att den redan har tagit upp saken till behandling.

Herr Källqvist var inte riktigt nöjd med formuleringen av regeringens beslut, att skrivelserna skulle vara »tillgängliga» för författningsutredningen. Men kan inte detta uttryck, herr Källqvist, möjligen ha tillkommit därför att regeringen har haft den uppfattningen, att författningsutredningens ledamöter kan tänka själva? Det är dock de som skall omforma hela grundlagen. De ställs inför alla de problem, som sammanhänger med de olika paragraferna, och då måste det väl räcka att de har det befintliga materialet tillgängligt, ty det är dock på deras egen verksamhet det beror hur författningsförslaget skall utformas. Utredningen kan helt enkelt inte undgå att taga upp de diskuterade problemen till behandling.

Det finns, herr talman, enligt mitt sätt att se ingen anledning att i detta läge yrka på någon förnyad utredning. Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Herr HANSON, PER-OLOF, (fp):

Herr talman! Det är naturligtvis en besvärlig bedömningsfråga, hur pass stor hänsyn man skall ta till en upplysning som har lämnats inför ett utskott om vad en utredning gör, men det förhåller sig dock inte så, såvitt jag har kunnat utröna — även jag har kunnat skaffa mig kontakter med författningsutred-

Om införande i grundlag av vissa för svensk rättsuppfattning grundläggande principer

ningen — att utredningen har diskuterat denna fråga just i det sammanhang som det här gäller. Såvitt jag känner till har det rört sig om en diskussion angående en ingress till en eventuell ny grundlag, där man skulle vidröra liknande problem, men om man kan kalla detta för att utredningen planerar att föreslå inskrivande i grundlagen av sådana ting, som förordas i riksdagsskrivelsen av år 1948 och i årets motion, det är tvivelaktigt.

Vidare är det uppenbart att regeringen här har varit mycket försiktig. År 1948 skrev konstitutionsutskottet och riksdagen, att man velat ge ett förnyat uttryck åt vad som otvivelaktigt är »en samfällid svensk vilja». Det är storartat uttryckt, och det ger ju verkligen intryck av att utskottet menade allvar med sin skrivelse till regeringen. Trots detta lades det hela på is i tio år. Ingenting skedde förrän under utskottsbehandlingen här, då regeringen, sedan en reservation var avlämnad, sände över en skrivelse, väl att märka inte i form av tilläggsdirektiv utan i form av en handling, som innebar att skrivelsen av 1948 skulle finnas tillgänglig — alldeles som om författningsutredningens ledamöter inte redan skulle ha känt till allt vad som står i den skrivelsen.

Jag tycker att detta vittnar om en ganska märklig tröghet. Var den kan ha sin källa och sitt upphov, är naturligtvis svårt att uttala sig om. Men när jag ser hans excellens herr ministern för utrikes ärendena närvarande, kan jag inte neka till att jag i en del av hans anföranden här i riksdagen och i annat sammanhang trott mig finna uttalanden, som kan till en del förklara att dessa klara framställningar från riksdagens sida inte har lett till någon regeringens åtgärd — förrän på de yttersta av dessa dagar.

Jag finner därför, att det hade varit ganska välmotiverat om riksdagen hade gjort den formella och förnyade påstötning i denna fråga, vilken riksdagen så klart och kraftigt har uttalat sig för vid flera tillfällen utan att något har skett.

Herr KÄLLQVIST (fp):

Herr Elmgren sade, att när man på detta sätt skriver »tillgängliga», förutsättes det att regeringen menar att författningsutredningen kan tänka. Men jag kan inte finna att det ligger någon större avvikelse i uppfattningen om författningsutredningens förmåga att tänka, om man föreslår att det i stället skulle ha skrivits »beakta» eller »överbäga». Förmågan att tänka erkännes väl vara lika stor vid en sådan formulering.

Vad jag vände mig mot var, att uttrycket »tillgängliga» var litet svagt. Jag skulle velat ha en litet mer positiv skrivning, och därför nämnde jag uttrycken »beakta» eller »överbäga», eftersom de skulle ge en mera klar bild av vad vi avsåg att det skulle leda till. Det var så jag menade, herr Elmgren.

Herr ELMGREN (s):

Herr talman! Jag har inte kunnat få något svar på den frågan jag framställde, nämligen om reservanterna avsåg, att författningsutredningen skulle handlägga denna sak eller om de önskade, att det skulle tillsättas en ny utredning.

Jag ber att få återkomma, när jag fått detta svar.

Herr HANSON, PER-OLOF, (fp):

Herr talman! Jag skulle inte önska att denna fråga kastades in i det ginnungagap, som författningsutredningen blivit, och dit alla möjliga frågor, som hänför sig till grundlagarna, numera hänskjuts. Författningsutredningen har ju faktiskt blivit ett slags lagringsplats för önskemål, som man velat få förverkligade.

Jag kan mycket väl tänka mig en helt separat utredning i det här fallet. Men det ligger väl närmare till hands att regeringen svarar på frågan, hur den finner att en riksdagsskrivelse med begäran om en utredning bör effektueras.

Herr ELMGREN (s):

Herr Hanson lämnar således båda vägnarna öppna, d. v. s. att antingen författningsutredningen skulle kunna be-

Om införande i grundlag av vissa för svensk rättsuppfattning grundläggande principer

handla dessa problem eller att en ny utredning skulle kunna göra det.

Då står vi alltså inför den situationen att man på fullt allvar säger, att fastän det tillsatts en utredning, som skall utforma en ny grundlag, är man inte främmande för tanken att en annan utredning parallellt därmed skall arbeta med samma grundlag, eller att frågan skall överlämnas till en utredning, som har förklarat, att den redan sysslar med ifrågavarande spörsmål.

Herr Hanson frammanade i ett benådadt ögonblick under en debatt, som han tidigare förde med mig, 1809 års män och sade, att de skulle vända sig i sina gravar, om de nu kunde följa den konstitutionella debatten.

Jag behöver inte gå så långt tillbaka i tiden, utan kan bara hänvisa till tiden efter representationsreformens genomförande och nämna, att om man kunde säga till de aktade ledamöter i denna kammar och i medkammaren, som suttit här tiderna igenom, att man på fullt allvar föreslår att en utredning tillsättes i en grundlagsfråga, när en stor författningsutredning sysslar med att utreda grundlagen, eller att en fråga överlåtes åt en utredning som förklarar att den redan sysslar med densamma, ja, då skulle dessa ledamöter sannerligen, herr Hanson, inte bara vända sig i sina gravar -- de skulle rotera!

Herr LUNDSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag tycker att det är en principiell fråga, som har aktualiserats i detta sammanhang och som inte rör bara detta ärende utan åtskilliga andra utskottsutlåtanden.

Jag läser i utskottsutlåtandet: »Från författningsutredningen har vidare inhämtats, att utredningen till behandling upptagit just de frågor, som beröras i förevarande motioner.» Av debatten här i dag har framgått, att det råder delade meningar om i vad mån utredningen upptagit dessa frågor. Inte heller finns ärendet angivet i direktiven. Vidare har inte heller regeringens sista skrivelse

till utredningen givit vid handen, att regeringen klart önskar att dessa problem upptas till behandling. Man ställer riksdagens tidigare skrivelser till förfogande — uppenbarligen underförstått: om utredningen anser, att dessa skrivelser är av intresse.

Det har hänt åtskilliga gånger förut att ett utskott i utlåtandet meddelat, att det inhämtat, att en fråga skulle vara under behandling inom en utredning, men att meningarna rörande huruvida så verkligen vore fallet har brutits under debatten i kamrarna. Det är enligt min mening ett allmänt önskemål, att utskottens tillkännagivanden av att en fråga är under behandling i en utredning gjordes endast i sådana former att olika tydningar från deras sida, som är för eller som är emot den begärda utredningen, vore uteslutna.

Jag anför alltså inte detta direkt med hänvisning till den nu föreliggande frågan, som ju är utagerad för tillfället, utan som ett allmänt önskemål. Utskotten skulle väl kunna begära klara skriftliga besked från utredningarnas sekretariat om att en fråga är under behandling eller kommer att upptagas till behandling. Då behövde aldrig någon tveksamhet uppstå under debatten i kamrarna.

Herr HANSON, PER-OLOF, (fp):

Herr talman! Trots allt vad herr Elm-gren säger är det alldeles oklart, huruvida författningsutredningen kommer att ta upp just ifrågavarande spörsmål till behandling. Det har endast i dunkla ordalag antytts att en diskussion där skulle ha förekommit om frågan. Jag måste också säga att man blir ganska skeptisk mot hela den där framställningen, när man betänker att regeringen lagt ett så klart uttalat önskemål från riksdagens sida på is i tio år. Samtidigt som regeringen skrivit direktiv till författningsutredningen, i vilka den tagit upp en del andra riksdagsskrivelser av yngre datum, har den inte orkat med att få in en enda mening som antyder att

denna fråga, som riksdagen begärde utredning om år 1948, borde tagas under övervägande.

Herr Elmgren är vidare mycket bekymrad för hur det skall gå till att göra denna utredning, och han vill ha besked av mig eller herr Källqvist eller herr Lundström om vem som skall göra utredningen, om den bör företas inom eller utanför författningsutredningen. Jag vill än en gång förklara att jag inte faller regeringen i ämbetet på det sättet att jag ger någon anvisning därom. Det må vara regeringens sak att klara ut.

Vi vet emellertid fortfarande inte, om författningsutredningen kommer att behandla frågan, och utredningen har fortfarande inte fått något besked från regeringens sida, om den bör ta upp problemet eller ej. Det är därför vi har tillåtit oss att avge en reservation.

Herr ELMGREN (s):

Herr Hanson behöver sannerligen inte vara rädd att han skulle falla regeringen i ämbetet, om han uttryckte en mening om hur han ville att en sak skulle göras.

För övrigt vill jag bara i all stillsamhet påminna mina vänner i folkpartiet om en sak, nämligen att folkpartiet såvitt jag vet har representanter bland författningsutredningens ledamöter. Även på den vägen skulle det väl därför vara möjligt för folkpartiet att hålla sig orienterat om vad som sker med dessa frågor.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Ang. landsbygdens näringsliv, m. m.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr B 9, i anledning av väckta motioner angående landsbygdens näringsliv och övriga vitala problem samt angående den framtida utformningen av närings- och bebyggelsestrukturen i landet.

Bankoutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft fyra inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen nr I: B 93, av herr Ohlön m. fl., och nr II: B 123, av herr Ohlin m. fl., likalydande, samt nr I: B 146, av herr Andersson, Torsten, och herr Larsson, Sigfrid, och nr II: B 160, av herrar Björkänge och Larsson i Hedenäset, likaledes likalydande.

I de båda förstnämnda motionerna hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära dels en sammanställning av väsentliga fakta rörande landsbygdens näringsliv, dels en översyn av de lagar som berörde landsbygdens vitala problem, varvid hänsyn borde tagas till de synpunkter, som framförts i motionerna, dels och framläggande av de förslag till åtgärder, som med hänsyn till de nya förhållandena borde ingå som led i en positiv landsbygdspolitik.

I motionerna I: B 146 och II: B 160 hade yrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla, dels om att den av 1954 års riksdag begärda sammanställningen av det material, som genom offentlig utredning och samhällsvetenskaplig forskning blivit tillgängligt rörande den framtida utformningen av närings- och bebyggelsestrukturen, snarast möjligt måtte färdigställas och redovisas, dels om att vid regionplaneinstitutets utformning frågan om landsbygdens behov av mindre tätorter och deras roll för landsbygdsbebyggelsen måtte beaktas.

Utskottet hade i det nu ifrågakvarande utlåtandet på återopade grunder hemställt, att motionerna I: B 93 och II: B 123 samt I: B 146 och II: B 160 icke

Ang. landsbygdens näringsliv, m. m.

mätte till någon riksdagens åtgärd för-
anleda.

Reservation hade anförts av herrar *Danmans* och *Ågren*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte giva till känna vad i det av reservanterna föreslagna yttrandet anförts.

Herr DANMANS (fp):

Herr talman! Landsbygdens problem är för närvarande både många och stora. I de föreliggande motionerna har ett flertal av de mest framträdande av dessa problem tagits upp till diskussion. Det torde vara lämpligt att lämna en om också kortfattad översikt över de tankar och synpunkter som ligger till grund för motionärernas slutsatser.

Folkomflyttningen inom vårt land från landsbygden till städer och tätorter är av gammalt datum. Det är allmänt känt att under senare delen av 1800-talet över 3 miljoner personer hade sin utkomst av jordbruket och dess binnedlingar. Trots en samlad befolkningsökning sedan dess och fram till 1950-talet på omkring 2,5 miljoner minskade jordbruksbefolkningen under nämnda tid till något över 1,5 miljon människor. Det kan nämnas att omkring 17 procent av landets totala invånarantal för närvarande finner sin utkomst av jordbruket och närstående näringar.

Men inte nog med detta. Man räknar med fortsatt nedgång av jordbruksbefolkningens antal, och detta i en inte ringa utsträckning. Enligt en beräkning skulle jordbruksbefolkningen på 1960-talet sjunka till 1,1 miljon människor och på 1970-talet till 750 000.

En annan oroande faktor är den olyckliga åldersfördelningen bland befolkningen på landsbygden. En tredjedel skulle enligt vissa beräkningar redan på 1960-talet vara över 60 år — ett förhållande som senare skulle ytterligare markeras.

Ser man som jämförelse till denna utveckling på förhållandena i städer

och tätorter och de utvecklingstendenser dessa återspeglar, finner man en helt annan bild. Den rakt motsatta, skulle man kunna säga. Vad denna väldiga folkomflyttning än må leda till i det långa loppet, torde alla vara eniga på en punkt: läget kräver uppmärksamhet, dagens svårigheter är oroande stora och blir utan tvivel än större.

Det finns dock skäl som talar för att utvecklingen sådan den möter i dagens samhälle kan brytas åtminstone på lång sikt. Det moderna samhällets kommunikationer — inte minst bilismen — skapar möjligheter att mer än förr välja boplatser i närmare anslutning till landsbygden. Den nu så ogynnsamma åldersfördelningen på landsbygden når väl också sitt slut allteftersom tiden går. En kommande generation får måhända upp ögonen för de värden som här finns att taga vara på. En framsynt politik i fråga om lagstiftning, lagtillämpning och allmän inställning till landsbygdens aktuella problem kan här mildra verkningarna både för landsbygden och för tätorterna, det må gälla övergångssvårigheter eller verkningar på längre sikt.

I sökandet efter arbetsobjekt i de sammanhang varom här är fråga kommer givetvis skogsbruket in i bilden. Ingen hävdar den meningen att allt är gjort som kan göras på skogsvårdens område. Men här möter bland annat ett yrkesutbildningsproblem, en uppgift för samhället att skapa en grundläggande förutsättning för en framgångsrik skogshandling.

Samarbetet mellan smärre skogsägare är aktuellt genom de s. k. sambruksföreningar, som nu bildas litet varstans. Dessa strävanden, som dess bättre visar sig möjliga utan tvingande lagbud, skulle dock ytterligare underlättas genom bättre arrondering. Här får vi hoppas på något enklare och snabbare förfarande i framtiden.

Förändringen på landsbygden ställer givetvis även de s. k. servicenäringarna i stora svårigheter. Den växande bilismen gör att tätorterna med deras större möjligheter till urval i fråga om handel och tjänster vad gäller administration

o. d. vinner i denna konkurrens. Här är ett problem om rationalisering, upp- rustning och anpassning till landsbyg- dens förmån. Det gäller att underlätta en sådan utveckling, så att all nödvän- dig service kan uppbibrngas inom rim- ligt räckhåll och därmed också trivsel skapas för människorna.

Det måste dock erkännas att småföre- tagarna särskilt på landsbygden har ett övervinna stora svårigheter i sin verk- samhet. De har länge fått kämpa mot starka depressiva tendenser. De ser ofta sin räddning i upprustning och anpass- ning men saknar många gånger möjlig- heter härtill. Det är inte sällan en fråga om kredit i större utsträckning än de lyckats uppbibrnga. Där befinner sig jordbruket i ett bättre läge, enär lån, rationaliseringsbidrag, fonder etc. står till förfogande åtminstone i vissa fall.

Bistånd av något slag borde här vara möjligt att lämna företaget, som arbetar på svensk landsbygd, låt vara i små enheter. Detta så mycket mera som stora ansträngningar görs att dirigera företag från tätorterna till mera landsbygdsbe- tonade förhållanden. Rikt punkten för den s. k. lokaliseringpolitiken är ju att främja en önskvärd utveckling till det helas bästa. Det är inte den lättaste uppgiften att med dessa medel nå det uppställda målet. Lättare torde det då vara att möjliggöra för redan existe- rande småföretag att expandera. Ställer man företagsekonomiska anspråk på lo- kaliseringsfrågornas lösning, blir före- tagets egen inneboende livskraft och utvecklingsduglighet än mera avgörande. Den dragkamp mellan olika kommu- ner i fråga om värvandet av skatteobjekt som förekommer ger också anled- ning till eftertanke. Avvägningsfrågor av denna innebörd är ytterligt svåra — det kan jag gott medge — men en klarare gränsdragning mellan vad som kan göras och vad som bör uteslutas vore av största värde i detta sammanhang.

Inför tätorternas snabba tillväxt och följdverkningarna i fråga om utbygg- nad av vatten, avlopp, gator etc. har samhället ställts inför stora svårigheter när det gäller att nedbringa kostnader-

Ang. landsbygdens näringsliv, m. m.

na för genomförandet av dessa nödvän- diga utbyggnader. Enstaka bebyggelse skulle kräva alltför stora investerings- anspråk och blev därför ansedd som mindre önskvärd. Och där står vi nu. Skall landsbygden undgå att helt för- lora sin prägel som en önskvärd del av det svenska samhället, torde vi få ägna dessa frågor en omprövning. Byggnads- lagstiftningen har sin tätbebyggelsepara- graf, sådan den nu utformats, och jord- delningslagen sitt aktualitetskrav. En översyn pågår, och man väntar med spänning på resultatet. Det svenska samhällets stora investeringar i bostads- beståndet kommer frågorna att bli än mera komplicerade. Hittills har väl den meningen gällt att i bostäder investerat kapital vore mera säkerställt ur långi- varens synpunkt då bostäderna byggts i tätort. Det är inte säkert att denna mening är lika gällande för all framtid. Kvar står likväl behovet av egnahem. Erfarenheter från andra länder bekräf- tar att en efterfrågan på egnahem allt- jämt finns, även om flerfamiljsbebyg- gelsen expanderar.

Mot denna bakgrund synes en om- prövning av statsmakternas landsbygds- politik vara ofrånkomlig. I den frågan råder väl inte heller några större me- ningsskiljaktigheter. Utskottet hänvisar till de utredningar som pågår i skilda sammanhang och anser att resultatet av dessa utredningar bör inväntas innan ett ställningstagande i ärendet är möj- ligt. Mot denna uppfattning står motio- närernas slutsatser, att en sammanställ- ning av nu i olika avseenden vunna resultat borde kunna göras för att snab- bare nå fram till beslut i denna ange- lägenhet.

Reservanterna finner för sin del att skyndsamhet är av nöden, om långtgå- ende skadeverkningar skall kunna und- vikas. Ärendets stora betydelse borde ge riksdagen anledning att i skrivelse till Kungl. Maj:t ge till känna vad i detta sammanhang anförts.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Ang. landsbygdens näringsliv, m. m.

Herr ANDERSSON, TORSTEN, (cp):

Herr talman! I motionen B 146 i denna kammare har herr Sigfrid Larsson och jag tagit upp ett par detaljfrågor, i och för sig nog så viktiga, men ändå detaljfrågor i det stora komplex av problem som vi med ett gemensamt namn brukar kalla för landsbygdsfrågorna. Vi har hemställt om att den sammanställning rörande arbetsresultaten av den vetenskapliga forskningen på detta område, som riksdagen på sin tid begärde, måtte påskyndas. Vi har också tagit upp till diskussion hur de mindre tätorternas problem skall kartläggas i anslutning till regionplaneinstitutets vidare utformning.

Beträffande den första hemställan har vi ju såtillvida bönhörts, att arbetsmarknadsstyrelsen har levererat en första hälft av den sammanställning man nu hållit på med under ett par, tre år. Den andra hälften är också utlovad. Det har under hand viskats om att det skulle råda svårigheter för styrelsen att få fram denna utredning på grund av personalbrist. Må det härifrån uttryckas den önskan, att den saken skall rättas till så att det slutgiltiga utrednings- och sammanställningsresultatet kan redovisas så snart som möjligt. Det är ju så, att nätt upp varje diskussion i denna fråga på ett eller annat sätt brukar hängas upp på den sammanställning som vi sålunda går och väntar på. Då denna sammanställning blir klar, tror jag att det skall bli möjligt att föra diskussionen från andra och mera väsentliga utgångspunkter.

När det gäller den andra delen av motionen hänvisar utskottet i sitt utlåtande till att 1951 års byggnadsutredning erhållit uppdrag att i anslutning till en översyn av regionplaneinstitutet och lagstiftningen på det området också ta upp de små tätorternas problem till diskussion.

Varför finns det anledning att stanna just vid den saken? Ja, det är ju så att alla erfarenheter av praktiskt landsbygdsarbete och regionplanering liksom över huvud taget hela diskussionen om de framtida landsbygdsfrågorna, visar

att möjligheterna att åstadkomma den upprustning av landsbygden, som vi önskar, till mycket stor del hänger på i vilken grad dessa tätorter kan bringas att fungera på ett riktigt sätt. Det är tydligt att den frågan kommer att kräva en alltmer skärpt uppmärksamhet, och det är även påtagligt att man både på vetenskapligt håll och bland planerarna i övrigt har ägnat allt större uppmärksamhet åt den.

Ett utslag av detta är att man inom byggnadsstyrelsen låtit företa en utredning, som i huvudsak har syftat till att klarlägga på vilket avstånd från en stor tätort som en mindre tätort kan existera och leva sitt eget liv. Den utredningen har givit ett för experterna delvis överraskande resultat, vilket emellertid är att hälsa med tillfredsställelse bland landsbygdens vänner i stort, eftersom det visar att de mindre tätorterna kan existera av egen kraft även ganska nära de stora tätorterna.

Det ökade intresset för småtätorterna har också lett till att många tidigare missuppfattningar på området korrigerats. Längre hördes ju i debatten den uppfattningen, att en liten tätort kunde existera endast med ett visst minimumtal invånare, som bodde inom tätortens administrativa ram. Numera är man på det klara med att det förekommer ett samspel mellan den lilla tätorten och kringliggande bygd, där båda parter är intimt beroende av varandra; tätortens funktionsduglighet bestämmes i hög grad av den kringliggande bygdens bestånd och styrka, liksom omvänt.

Emellertid finns det en mångfald spörsmål som man i sammanhanget har anledning att stanna inför, och det må tillåtas mig att uttrycka den förhoppningen, att om nu 1951 års byggnadsutredning har fått möjligheter att ordentligt undersöka regionplaneinstitutet, den också ägnar just småtätorterna en uppmärksamhet som kan bli av betydelse och värde för framtiden. Man kan fråga sig: Vilken roll spelar den lilla tätorten för bygden i dess helhet? I vilken grad är det riktigt att man från den kommunala sidan investerar i den lilla

Ang. landsbygdens näringsliv, m. m.

tätorten? I vilken grad bör man intressera sig för markköp med hänsyn till den allmänna utvecklingen i bygden?

I sammanhanget möter också ett annat högst väsentligt problem: Hur skall tätorten vara utrustad och fungera för att kunna bli lokaliseringsort för den företagsamhet, som landsbygden enligt vår mening måste ha om man över huvud taget skall lyckas hålla kvar befolkningen ute på landsbygden?

Det är på denna punkt som de kanske mest betydelsefulla problemen radas upp. I förra veckans nummer av Sveriges hantverks- och småindustriorganisationens tidning tog man på ledarplats upp just detta problem till diskussion. Man konstaterade rent allmänt, att det är omöjligt att tänka sig en lokalisering av företagsamhet till landsbygden på annat sätt än så, att företagen lägges just i dessa små tätorter. Den tanken har under många år förfäktats av mig och åtskilliga andra. Det är orimligt att tänka sig, att ett företag lokaliserar till en landsvägsknut nära nog var som helst.

Jag kan peka på ett exempel hemma från mina egna bygder. Där vann småindustrien fotfäste under 1930-talets ekonomiska kris. Små konfektionsföretag lokaliserades då till snart sagt vilken vägkorsning som helst, och den enda för lokaliseringen vägledande principen var att man sökte upp arbetskraften där den fanns. Av nio konfektionsfabriker i en och samma socken ligger endast en i den tätort, som är socknens naturliga knutpunkt. Men vi har väl alltmer blivit på det klara med att de människor, som sysselsättes vid dessa företag, i högsta grad är beroende av om man kan ge tätorterna kring dessa företag ett riktigt och innehållsrikt liv. Vi menar därför numera, att varje lokalisering på annat sätt är omöjlig, och i detta fall har naturligtvis hantverkstidningen fullt rätt när den pekar på att det måste vara ett riktmärke för den fortsatta lokaliseringen.

Det skulle också vara av intresse att i detta sammanhang få klarlagda en mängd frågor av servicekaraktär. Den utredning, som skett inom byggnadssty-

relsen, har givit en viss fingervisning om den lilla tätortens möjlighet att existera, men det återstår allttjämt en mängd frågor, exempelvis i vilken grad den lilla tätorten kan vara ett inköpscentrum, när bilismen kommer att spela en allt större roll och förkorta avstånden. Jag tror också att mycket av resonemanget om den lilla tätorten borde så att säga ligga på det rent folkliga planet. Det är väl ingen hemlighet för någon av kammarens ärade ledamöter, att det i tidigare diskussioner mellan glesbygd och tätort när det gäller kommunala åtgärder o. s. v. har rått en påtaglig rivalitet. Den rivaliteten har numera i hög grad försvunnit, men det skulle ändå finnas anledning att till diskussion ta upp möjligheterna att liksom mer popularisera den lilla tätortens problem än vad som hittills varit fallet. Jag tror också att man härvid behöver föra ett resonemang, som går ut på att just dessa två grupper, glesbygd och tätort, är så intimt beroende av varandra och har gemensamma intressen.

Utskottet har med hänvisning till den utredning, som pågår, avstyrkt motionen. Jag kommer, herr talman, icke att ställa något yrkande, därför att jag utgår ifrån att vi verkligen, såsom byggnadsstyrelsen i sitt remissvar anfört, får tillfälle att ordentligt pröva de frågor det här gäller.

Den reservation, som har fogats till bankoutskottets utlåtande och som herr Danmans alldeles nyss talade för, vittnar — liksom den motion som ligger till grund för reservationen — om att intresset för dessa frågor får en allt vidare bas. Jag måste säga, att det är klart att varje opinionsyttring på denna punkt är mycket glädjande, ty det gäller att hålla diskussionen levande och om möjligt också tillföra diskussionen nytt stoff. Det skulle ur den synpunkten för mig föreligga allvarliga skäl att stödja reservationen, men, herr talman, jag måste tyvärr säga att reservationen delvis fått en sådan utformning att det är omöjligt att rösta för den i det skick den föreligger.

Ang. landsbygdens näringsliv, m. m.

Det är framför allt om ett par punkter i reservationen, som jag skulle vilja säga ett par ord. Herr Danmans anförde vissa synpunkter på de s. k. sambruksföreningarna, något som också berörts i reservationen. Dessa betecknas som »en ändamålsenlig form av skogsbruk» med hänsyn till tidens ekonomiska krav. Jag är litet förvånad över detta, eftersom det i reservationen samtidigt talas om bondeskogsbruket, för vilket de gemensamma organen är de skogsdistrikt som upprättas. Sambruksföreningar är nämligen någonting helt annat.

I reservationen såges vidare, att för trivsel och bekvämlighet på landsbygden spelar serviceanordningar av olika slag en betydande roll och att detta gäller bl. a. lanthandeln. Det finns ingenting att invända mot detta, men när det sedan sägs, att man skulle kunna bemästra lanthandelns svårigheter genom vissa förändringar av dess karaktär, genom att lanthandeln skulle lämna kredit, är man inne på en utveckling som man inte vet var den slutar. Vidare framhålles, att lanthandeln för närvarande saknar möjlighet att på samma sätt som de större affärsföretagen lämna kredit — punkt och slut. Nå, vad vill man åstadkomma? Vill man att statsmakterna skall ingripa reglerande för att förbättra lanthandelns kreditmöjligheter? Såvitt jag vet, är lanthandlarna stora kreditgivare, naturligtvis beroende på de resurser de har.

När det sedan gäller nästa punkt, att åstadkomma en sundare utveckling i fråga om industriens lokalisering, ifrågasättes en ytterligare skärpning av de kommunala kompetensreglerna. Den frågan har alldeles nyligen varit föremål för behandling inom konstitutionsutskottet, där utskottets majoritet bestämt tagit avstånd från en sådan skärpning. I detta fall fanns också motionärernas och reservanternas partivänner på den sidan, där man yrkade avslag på en utökning av kompetensen.

Vidare såges i reservationen, att sedan den nuvarande byggnadslagstiftningen utformades har stora förändring-

ar ägt rum, och att Sverige för närvarande är Europas mest motoriserade land. Därav drar reservanternas den slutsatsen, att denna utveckling leder till att folk kommer att söka sig tillbaka till landsbygden. Detta är en gissning, där man bygger på vad som i någon mån hänt i Amerika. Vi vet ingenting reellt om detta. Jag skulle tro att det ännu är för tidigt att så konkret och fast lägga en sådan förhoppning till grund och försöka inrikta planeringen just efter dessa linjer. Jag är nämligen rädd för att, om vi skulle bygga de kommunala investeringarna på en sådan förhoppning, vi — som det heter på vanligt enkelt språk — skulle bita oss rätt rejält i tummen.

Herr EWERLÖF (h):

Herr talman! Till grund för reservationen i detta ärende ligger motionerna nr B 93 i första kammaren och nr B 123 i andra kammaren, d. v. s. de motioner, för vilka herr Danmans här har talat.

I dessa motioner yrkas för det första, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t begära en sammanställning om väsentliga fakta rörande landsbygdens näringsliv, och för det andra att det skulle göras en översyn av de lagar, som berör landsbygdens vitala problem.

Det första yrkandet om en sammanställning av väsentliga fakta rörande landsbygdens näringsliv har ju redan behandlats av riksdagen med resultat, att en sådan utredning är i full gång. Det förefaller som om motionärerna, när de avfattade motionen, inte var medvetna om detta förhållande. Det var på grund av en framställning till 1954 års riksdag från bankoutskottet, som Kungl. Maj:t uppdragit åt arbetsmarknadsstyrelsen att sammanställa allt det material, som finns tillgängligt genom offentliga utredningar och samhällsvetenskaplig forskning rörande de med näringslivets och bebyggelsestrukturens utveckling sammanhängande problemen.

Arbetsmarknadsstyrelsen har fullgjort sitt uppdrag i en första del, vilken

avlämnades i mars i år och som gäller befolkning och näringsliv. Arbetsmarknadsstyrelsen ställer i utsikt att inom en inte alltför avlägsen framtid helt kunna fullgöra uppdraget. Från utskottets sida har vi här uttalat det önskemålet, att arbetsmarknadsstyrelsen skall bli i tillfälle att göra detta snarast möjligt. Därvid har vi åsyftat, att arbetsmarknadsstyrelsen måtte få den förstärkning med arbetskraft, som kan erfordras för att arbetet skall kunna bedrivas med största möjliga skyndsamhet. Sålunda är första ledet i motionen redan tillgodosett genom den utredning som nu pågår.

I andra ledet önskar man en översyn av de lagar, som berör landsbygdens vitala problem. Om det yttrar utskottet i sitt utlåtande, att meningen med sammanställningen av allt det material, som kan komma fram för bedömande av dessa frågor, först bör föreligga, innan man tar ställning till hur fortsatta utredningar bör bedrivas. Det var ju för att få ett sammanhängande material att lägga till grund för fortsatta åtgärder, som man efterlyste en allmän sammanställning. Därför anser vi att dessa fortsatta utredningar bör anstå, till dess den nu pågående utredningen är färdigställd.

Från utskottets utgångspunkt betraktar vi det alltså för närvarande som väl sörjt för utredandet av de mycket väsentliga frågor, som här är berörda, och detta har resulterat i förslaget från utskottets sida, att riksdagen måtte finna att motionerna inte bör till någon åtgärd föranleda. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr OSVALD (fp):

Herr talman! Då bankoutskottet avstyrkt motionerna om utredning om landsbygdens näringsliv, så har det ju framför allt varit med den motiveringen, att det redan nu pågår ett flertal utredningar, som var och en på sitt område berör landsbygdens problem.

Det är naturligtvis gott och väl i och för sig, och man kan naturligtvis säga

Ang. landsbygdens näringsliv, m. m.

som herr Ewerlöf nyss gjorde, och som också utskottet sagt, att man först bör avvakta resultatet av de nu pågående utredningarna, innan man gör någonting mera. Jag tror emellertid, att det skulle vara värdefullt, att man redan nu finge en utredning, som kunde ta upp hela problemkomplexet och inte bara en rad olika delar av problemet. Då kommer alldeles givet också hela frågan om en hel del av lagstiftningen, särskilt den lagstiftning som berör jorden, in i bilden.

Jag skulle vilja säga ett par ord just om den nuvarande avflyttningen från jordbruket. Det är ju många som menar, att jordbruket inte rationaliseras tillräckligt snabbt när det gäller den s. k. yttre rationaliseringen; man skulle vilja se, att denna ginge ännu snabbare. Andra menar, att det egentligen går för snabbt med tanke på de sysselsättnings-svårigheter, som vi för närvarande har. Men vilken ståndpunkt man än intar till den frågan, måste man säga sig, att det inte är önskvärt att rationaliseringsarbetet bedrives på sådant sätt, att delar av svensk jord läggs öde, ty antingen bör jorden utnyttjas för jordbruk eller för skogsbruk, eller också kan den i vissa fall naturligtvis användas för bostadslägenheter. Just frågan om möjligheterna att utnyttja många av de nedlagda mindre jordbruken för bostadsändamål borde väl i dessa dagar kunna beaktas på ett annat sätt än tidigare.

Då man talar om jordbrukets rationalisering, menar jag, att det egentligen inte finns någonting att anmärka mot det sätt, på vilket den s. k. yttre rationaliseringen pågår annat än möjligen att den inte borde vara så strängt bunden vid vissa schabloner, t. ex. storleken av brukningsenheterna, utan få bedrivas i något friare former. Felet med rationaliseringen är ju snarast det, att stora delar av den s. k. driftsrationaliseringen har blivit försummade under senare år. Jag tänker då närmast på torrläggnings-verksamheten, jag tänker på rådgivningen beträffande betesskötsel m. m. Allt detta hänger också samman med frågan om landsbygdens näringsliv, och

Ang. landsbygdens näringsliv, m. m.

naturligtvis också med hela den jordbrukspolitik som skall bedrivas.

Det finns alltså enligt min mening en rad problem, som i och för sig är synnerligen viktiga, och de utredningar, som nu pågår kommer, hoppas jag, en gång att ge värdefulla resultat. Men det skulle redan nu behövas en samordning av all denna verksamhet, så att man kunde få se hela problemkomplexet från en synvinkel. Därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den vid utskottsutlåtandet fogade reservationen.

Herr JONSSON (s):

Herr talman! Jag skall be att med några få ord få anknyta till reservationen. Där påpekas behovet av en samordning av de utredningar som pågår och av det utredningsresultat som redan framlagts. Jag vill säga att det förefaller mig, som om detta vore att försena hela utredningsverksamheten.

Vi har en utredning som jag vill peka på och som jag tycker är värdefull men som visar hur det kan gå. Det är den stora utredningen angående lantbrukshögskolan. Både herr Osvald och jag har erfarenhet av att om det nu kommer fram ett initiativ till någon ändring i fråga om lantbrukshögskolan, säger man: »Men det pågår ju en utredning, och vi måste vänta och se vad den förelår.»

Jag var med i den stora norrlandskommittén som arbetade från 1942 till 1946. Vi tog upp många och stora problem, och det har nog också blivit en del resultat av vårt arbete. Men under den tid kommittén arbetade fanns det inte möjligheter att här i riksdagen få fram några nya anslag eller någonting nytt på näringslivets olika områden i Norrland, därför att man först ville se vad kommittén sysslade med.

Med de erfarenheter jag har från lantbruksnämnd och landsting och det kommunala arbetet vill jag framhålla att förhållandena i vårt land är så skiftande. Även om ingreppen är närbesläktade, måste de utformas på olika sätt. I vårt län försiggår genom lantbruks-

nämnd och landsting och jordbrukets organisationer regionala undersökningar om vad som kan behövas och vad som kan vara att rekommendera. Jag tror att det är på den punkten som vi bör göra våra insatser och med utnyttjande av de utredningar som är färdiga och som pågår söka få till stånd en samordning inom mera regionalt begränsade områden.

Sedan talas det i yttrandena och i utskottets utlåtande om att kommunerna försöker dra till sig industrier från olika håll och av olika slag genom att lämna subventioner. På den punkten har vi som är med i det kommunala arbetet syndat litet var. Vi har räknat med att vad kommunen lämnar i form av subvention åt en industri kan ge god avkastning i ökat antal skattekronor för framtiden.

Men det är en sak som jag här vill peka på och som jag tar upp därför att herr Danmans står som förste reservant. Det är förhållandena i Edsbyn. Vi har där ett av de allra bästa bevisen i vårt land för betydelsen av den enskilda företagsamheten på orter, där de små företagen verkligen har vuxit ut till åtminstone enligt ortens förhållande stora företag. Jag är övertygad om att herr Ewerlöf, som var med bankoutskottet vid ett besök där för två år sedan, skall kunna understryka vad jag kommer att säga om Edsbyn. Vi har där direktör Ivar Pettersson, som övertog sin fars lilla snickerifabrik och nu har byggt ut den till en betydande industri. Han har inte bara denna snickerifabrik, där det tillverkas miljontals pinnstolar som skickas ut över hela världen, utan har också skidfabrik, sågverk och plywoodfabrik. Ivar Pettersson — eller Ivar som han allmänt kallas — sade till mig för några år sedan: »När jag tog upp denna verksamhet efter min far, tänkte jag att jag skulle försöka driva upp den så att jag fick en omsättning på 500 000 kronor. Men jag vågade inte säga det åt några, ty då skulle de ha skrattat åt mig och trott att jag var tokig. I fjol hade jag en omsättning på 11 miljoner.» Det är denna tro på sig själv och denna opti-

mism i förening med lagom fantasi och ett ekonomiskt gott förstånd, som har lett direktör Ivar Pettersson och därmed också Edsbyn framåt.

I Edsbyn har vi också bl. a. Leander Ovén, som har en järnindustri som han med framsynthet arbetat fram.

Jag har tagit dessa exempel för att visa att det gäller inte bara att suga till sig industrier utifrån utan också att uppmuntra och ha förståelse för dem som arbetar på orten och på detta sätt bygga ut de små industrierna.

Sedan är det en sak som reservanterna har tagit upp och som jag förvånar mig över. Det gäller särskilt jordbruket och skogen. Reservanterna anser, att den nuvarande lagstiftningen på jordbrukets område behöver omprövas. Men det tillsattes ju i maj månad en kommitté som håller på att ompröva just alla bestämmelser angående jordförvärv och skogskomplettering, liksom även målsättningen för lantbruksnämnderna.

Men sedan kommer en sak som jag tycker är litet vågad. Det står: »Redan nu är situationen på många håll den, att en rad mindre jordbruksfastigheter ligger obrukade och öde.» Det är fullt riktigt. Men så tillägger man: »Andra samlas upp av lantbruksnämnderna dock utan att återinpassas i bygdens liv.» Jag tycker, att detta är en så grav anmärkning mot lantbruksnämnderna att jag måste ta upp saken. Det skulle förvåna mig, om reservanten kan påstå att han har fått tackning för detta påstående från det län som både han och jag tillhör.

Jag vill här säga bara ett par ord om den saken. Visst är det viktigt att lantbruksnämnderna, som sysslar med strukturställningen också, om vi räknar med hela landet, ligger med några tiotusental eller i varje fall några tusental hektar skogsmark och jordbruk, men var och en som sysslar med detta arbete vet att det inte är så lätt att genomföra strukturrationalisering och förbättring av arronderingen. Jag skall ta ett enda exempel. Vi i lantbruksnämnden kom över ett skogsområde på 180 hektar, som vi köpte och som ligger i rålag

Ang. landsbygdens näringsliv, m. m.

med Marma-Långrörs bolagskogar. Marma-Långrör har inom Alfta socken i dess södra del köpt upp flera hemman, men under 1920-talet avstyckades jordbruken med tillhörande 15—20 tunnland skog. Den övriga skogen behöll bolaget. Om man ser på en karta över det södra skogsområdet i Alfta socken ligger bolagets skogar som ett lapptäcke över hela området. Det äger 50 tunnland här, 100 där och kanske 60 på ett annat ställe. Detta utgörs av skogsskiften som bolaget skurit bort från jordbruken.

Vi har inom lantbruksnämnden varit där och tittat på det. Där är bra byggnader och jordbruken sköts bra. Därför har vi ansett att det är riktigt att Marma-Långrör får ta det där stora sammanhängande området på 180 hektar och i stället släppa till annan skog. På det viset får jordbrukarna ökade skogsområden och Marma-Långrör får ett samlat jordbruksområde. För cirka tre veckor sedan avgjordes denna bytesaffär av regeringen, ty det faller ju under bolagsförbudslagen. Men det tog två och ett halvt år innan man kom till rätta med det här och kunde klara skogsvärderingen och alltsamman. Under hela denna tid har skogsområdet på 180 hektar varit i lantbruksnämndens ägo, ty någon måste ju äga det. Likadant är det på många andra håll. Man kan ju inte byta en fastighet samma dag man får den. Många fastigheter kan delas upp på flera ägare sedan lantbruksnämnden köpt dem, och det tar tid att förhandla sig fram.

Jag vill säga reservanten att om man är så känslig att man inte kan låta lantbruksnämnderna inneha egendomar, som man kommer att använda i rationaliseringssyfte, ett par, tre år utan anmärker på det, ja, då blir det svårt att komma till rätta med landsbygdens strukturproblem. Utredningar, överläggning och dylikt tar också tid.

Jag vill slutligen säga att det är mycket riktigt, som herr Torsten Andersson framhöll, att genom kommunikationerna har tätorterna och den omkringliggande landsbygden liksom vuxit ihop.

Ang. landsbygdens näringsliv, m. m.

Man kan arbeta i skogen och ute på jordbruket men ändå bo tämligen centralt, till följd av de kommunikationer som finns. Den förbättring av vägväsendet som rent av revolutionerat skogsbruket har också skapat helt andra möjligheter för folk att bo i tätorter och i de större byarna ute på landsbygden.

Det var inte så länge sedan jag på bussen där hemma träffade två skogsarbetare, och jag frågade dem: »Var arbetar ni?» »Ja», sade de, »vi arbetar i Långsjödamm». Den orten ligger inom Bollnäs finnskog. »Men», sade jag, »ni har ju två mil dit». »Ja», sade de, »vi är fyra stycken, en har bil, och vi betalar honom och åker den där sträckan på tre kvart, ungefär lika lång tid som det tar att grädda en kolbulle. Då är det bättre att fara hem, så får vi lagad mat där hemma.»

Sådana revolutionerande förändringar sker på landsbygden, och dem skall vi ta vara på, men vi måste räkna med att även bygga upp serviceanordningar, mindre industrier och dylikt på dessa tätorter. Vi måste satsa på tätorterna på landsbygden om vi över huvud taget skall kunna klara detta och kunna ge innehåll åt det där missbrukade ordet »levande landsbygd».

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr OHLON (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka herr Jonsson för den »fria företagsamhetens höga visa» som han uppstämde här i kammaren. Jag har inte på länge hört en så briljant skildring av den fria företagsamhetens överlägsenhet som den som förekom i herr Jonssons anförande.

I övrigt skall jag inte blanda mig i debatten, men herr Jonsson anmärkte på någonting som står i reservationen angående lantbruksnämnderna. Det heter där att »en rad mindre jordbruksfastigheter ligger obrukade och öde». Sedan tillägger reservanterna: »Andra samlas upp av lantbruksnämnderna dock utan att återinpassas i bygdens liv.»

Det där var kanske alltför generellt formulerat. Det gäller bara vissa fall. Vi möter dock här ett allvarligt problem, och det är tydligt att lantbruksnämnderna, vad det kan bero på, inte alltid har lyckats behärska sina uppgifter i länen. Flertalet i denna församling vet ju att under årens lopp har lantbruksnämnderna samlat på sig allt större och större antal brukningsdelar. Jag vill minnas att vid 1957 års slut hade lantbruksnämnderna ett fastighetsinnehav, vars taxeringsvärde uppgick till bortåt 33 miljoner kronor. Övervägande delen av detta fastighetsinnehav bestod av skogslotter för vilkas förvaltning och skötsel lantbruksnämnderna näppeligen är skickade. I övrigt har ju lantbruksnämnderna en mycket skicklig stab av tjänstemän, men här har försiggått en utveckling som, såvitt jag kan förstå, inte har stått i överensstämmelse med statsmakternas önskemål.

Även om denna anmärkning av reservanterna är en smula tillspetsad, så möter vi dock här ett problem som säkerligen kommer att bli aktuellt i riksdagen ettdera året.

Herr OSVALD (fp):

Herr talman! Herr Jonsson sade i sitt anförande något om utredningar som står i vägen för anslag — man kanske också kan tillägga för lagstiftning. I anledning därav skulle jag vilja säga, att det här inte är fråga om några anslag eller någon direkt lagstiftning. Här är det endast fråga om en utredning, och reservanternas yrkande innebär egentligen ingenting annat än att man ber Kungl. Maj:t ta sig en funderare på om det inte vore möjligt, att på ett eller annat sätt samordna alla de olika utredningar som arbetar med landsbygdens problem.

Faktiskt har landsbygdsp Problemen under den tid som gått sedan motionerna väcktes blivit betydligt allvarligare på grund av den sysselsättningskris som för närvarande råder. Jag finner det synnerligen angeläget att man behandlar hela problemkomplexet, så att man

kan överblicka det hela från synpunkten av förstärkning av det svenska näringslivet, framför allt på landsbygden.

Herr EWERLÖF (h):

Herr talman! Det har kommit fram många intressanta synpunkter på detta ämne, och debatten visar hur aktuellt och brännande det spörsmål är som vi här rör oss med. Jag ber emellertid att få erinra om att det ärende vi nu har att behandla gäller formerna för den fortsatta utredningen. Särskilt herr Osvald har efterlyst en sammanställning eller en samordning av vad som sker. Det är just på grund av den brokighet som alla pågående utredningar på dessa områden representerar, som riksdagen gått in för att såsom första åtgärd begära en sammanställning av hela det material som nu föreligger. Detta arbete som anförtrotts arbetsmarknadsstyrelsen beräknas bli slutfört inom en nära framtid, och då måste det väl vara i redans intresse att man avvaktar slutförandet av denna sammanställning av materialet, innan man beslutar sig för hur man skall gå till väga i fortsättningen. Man får då en helt annan ledning både för direktiv till och uppläggning av de utredningar som ytterligare kan krävas utöver dem som redan är i gång.

Eftersom herr Jonsson apostroferade mig särskilt i sitt anförande på grund av det besök bankoutskottet hade tillfälle att avlägga i Edsbyn, vill jag till alla delar underskriva vad han hade att säga i det sammanhanget. Det glädde mig att få höra detta sagt ifrån det hållet. Hans synpunkter sammanfaller helt med min egen känsla för betydelsen av den småindustri som på detta vis tack vare enskilt initiativ vuxit upp och kunnat gå över från småindustri till storindustri.

Herr JONSSON (s):

Herr talman! Får jag fråga herr Osvald: Om vi har arbetslöshetsproblem att komma till rätta med under den närmaste tiden, bör vi då tillsätta en

Ang. landsbygdens näringsliv, m. m.

större utredning? Är det någon som tror, att den kan klaras av på mindre än två, tre år? Och vad hjälper den då arbetslösheten i vinter? Jag tycker det är bättre att ta de mindre, lokala utredningsförslag som finns. Det är de hastiga utredningarna som kan göra nytta i dagens situation.

I mitt förra anförande, herr talman, glömde jag att tala om en sak i samband med vad man här säger om småbrukets förutsättningar inom skogen. Jag vet inte vad som åsyftas med detta, men jag vill erinra om att det inte är länge sedan det framlades en utredning om skogsbruket och skogsvården inom det enskilda skogsbruket med herr Severin som ordförande och jägmästare Hansson här i kammaren som ledamot. I den utredningen tog man upp alla dessa problem, och den innehåller förslag om upprustning av skogsvårdsstyrelserna, om skogsstyrelsens upprustning och om hjälp till skogsägareföreningarna för att befrämja utläggning av skogsvårdsområden, som de kallar det. Det är betydelsefulla förslag, och om staten hjälper till med de anslag som där begärs, blir det en väsentlig upprustning.

I början av året framlades ett förslag av Småbruksutredningen om stöd till småbruken. Det finns en kommitté som har att syssla med frågan om samarbetet mellan lantbruksnämnderna och hushållningssällskapen, d. v. s. en upprustning av upplysningsverksamheten och effekten av lantbruksnämndernas arbete. Lantbruksstyrelsen och skogsstyrelsen har Kungl. Maj:ts uppdrag att utreda, hur den mark som jordbruket släppt och som nu läggs ut till skog på effektivaste sätt skall kunna återföras till skog.

Jag vill sluta med att säga, att det finns så många aktuella utredningar, att reservanterna säkert har glömt två tredjedelar av dem som finns, när de räknar upp dem.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! För omkring tio år sedan var jag ledamot av en stor utredning om näringslivets lokalisering. Det

Ang. landsbygdens näringsliv, m. m.

var dåvarande landshövding Thomson, som satt som ordförande i denna utredning. Jag kan försäkra att vi försökte göra ett mycket noggrant arbete för att undersöka de olika möjligheter som fanns just på detta område. Vi kom emellertid fram till det resultatet, att om man i ett demokratiskt samhälle, där man alltså inte förvisar människor hit och dit, vill komma fram till en bättre tingens ordning på detta område, kan man inte komma fram på de vägar, som det har talats om här i dag.

Om subventioneringen skulle bli mycket friare, är det alldeles uppenbart att landsbygden skulle utarmas ännu mera. Städerna och de större tätorterna har vida större möjligheter än landskommunerna att vara med i konkurrensen.

För egen ringa del, herr talman, vill jag säga: Det har utretts undan för undan. Det pågår utredningar och de kommer troligtvis att fortsätta, och ingenting händer. Ingenting kommer troligtvis att hända så länge man angriper problemet från de utgångspunkter, som har varit framme här i dag. För min del ser jag problemet så. Vill vi bevara en s. k. levande landsbygd, måste vi slå in på andra vägar, och såvitt jag kan förstå finns det bara en väg. Det är att vi får verkliga storkommuner i skattehänseende, hela län som en enhet, vad det gäller regionalskatt. Då först tror jag att det finns möjligheter att vi skall kunna säga till landsbygdens invånare, att nu är ni jämställda med städernas och de stora tätorternas invånare. Jag har, herr talman, ingen som helst förhoppning om att jag skall få uppleva den dagen, men jag tror att en bister nödvändighet kommer att driva oss dithän så småningom. Allt som förekommit på detta område är bara prat och kommer att förbli prat, om det inte tas verkliga krafttag.

Jag är fullt medveten om att ett sådant förslag i dagens läge icke skulle kunna samla majoritet här i riksdagen, och det beror naturligtvis på de olika intressen som människorna kan ha.

Kanske det vore nyttigt, om vi pratade litet mindre och handlade något mer i stället.

Herr OSVALD (fp):

Herr talman! Jag skulle vilja ställa en fråga till herr Jonsson. Hur kan han veta att den nuvarande arbetslöshetskrisen kommer att bli begränsad till innevarande vinter? Som läget för närvarande är, kan det mycket väl hända, att den blir långvarig.

Den siste ärade talarens anförande vittnar om att det här skulle behövas en utredning efter betydligt vidare linjer än som gäller för dem som för närvarande är i gång. Det skulle behövas en samordning av alltsammans, även sett ifrån de synpunkter som herr Näsström talade om.

Herr DANMANS (fp):

Herr talman! I sitt första anförande riktade herr Jonsson en direkt fråga till mig som reservant. Han undrade om det möjligen var förhållandena i Gävleborgs län som låg till grund för vad jag såsom reservant anført i fråga om lantbruksnämndernas verksamhet. Jag vill betyga att så är det icke alls. Vad reservanterna här haft i åtanke är vad herr Ohlon redan framfört, nämligen rent faktiska förhållanden om det samlade innehavet av jord och skog i lantbruksnämndernas ägo. I vårt län har det aldrig rått oro över lantbruksnämndernas åtgöranden, och det är säkerligen till stor del herr Jonssons förtjänst.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas först särskilt i fråga om vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt, såvitt anginge motionerna I: B 93 och II: B 123, och därefter särskilt beträffande utskottets hemställan i övrigt.

I avseende å utskottets hemställan, såvitt avsåge motionerna I: B 93 och II: B 123, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels bifall till vad utskottet härutinnan hemställt, dels ock att det för-

Ang. kommuns kompetensområde i fråga om drivande av industri- eller affärsverksamhet

slag skulle antagas, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan i denna del vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Danmans* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bankoutskottet hemställt i sitt utlåtande nr B 9, såvitt avser motionerna I: B 93 och II: B 123, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Danmans* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 98;

Nej — 28.

Därjämte hade 9 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Slutligen bifölls på gjord proposition vad utskottet i övrigt hemställt.

Ang. kommuns kompetensområde i fråga om drivande av industri- eller affärsverksamhet

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr B 6, i anledning av väckta motioner om utvidgning av kommuns

kompetensområde i fråga om drivande av industri- eller affärsverksamhet.

I de likalydande, till konstitutionsutskottet hänvisade motionerna nr B 13 i första kammaren av herr *Wärnberg* och nr B 14 i andra kammaren av herr *Persson* i Appuna hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära utredning i syfte att undersöka, om kommunallagens bestämmelser beträffande kommuns kompetensområde kunde ändras därhän, att drivande av industri- eller affärsverksamhet utöver »serviceområdena» bleve klart lagenligt.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att motionerna I: B 13 och II: B 14 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av herrar *Erik Olsson* och *Spångberg*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av motionerna I: B 13 och II: B 14 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning av lämpligheten att utöka kommuns kompetensområde i fråga om drivande av industri- och affärsverksamhet.

Herr **OLSSON, ERIK**, (s):

Herr talman! I motionerna nr B 13 i första kammaren och B 14 i andra kammaren hemställes om utredning av frågan om viss utvidgning av det kommunala kompetensområdet i syfte att ge större lagliga möjligheter för kommun att föra en aktiv näringspolitik. Som stöd för sitt förslag åberopar motionärerna bl. a. den pågående avfolkningen av många landskommuner.

Efter remiss har yttranden över motionerna avgivits av Svenska stadsförbundet och Svenska landskommunernas förbund. De båda yttrandena har det gemensamt, att de inledningsvis ger motionärerna rätt men avslutas med avslagsyrkanden. Då, som jag redan sagt, motionärerna motiverar sina förslag med förhållandet i glesbygdskommunerna, har Stadsförbundets yttrande mind-

Ang. kommuns kompetensområde i fråga om drivande av industri- eller affärsverksamhet

re intresse i sammanhanget. Beträffande Svenska landskommunernas förbunds yttrande vill jag bara nämna två ting.

Landskommunernas förbund motiverar sitt avslagsyrkande bl. a. med att det går bra ändå utan denna formella utvidgning av kommunernas kompetensområde därför att kommunala beslut, även olagliga sådana, går i verkställighet, om ingen överklagar dem. Denna del av det kommunala kompetensområdet måste väl ändå enligt min uppfattning betraktas som en ganska vilande skog, där det fordras speciella ledstjärnor för att hålla orienteringen. Jag vill inte påstå, att denna motivering i remissyttrandet från Landskommunernas förbund på något sätt förvånar mig. En lång kommunal verksamhet har gett mig en viss vana vid kommunförbundets hurtfriskhet i sådana här ting. Snarare smärtar mig förbundets inställning.

Vidare vill jag i fråga om Svenska landskommunernas förbunds yttrande erinra om att en känd aktiv kommunalman i förbundets styrelse reserverat sig till bifall för motionerna.

Nu gällande bestämmelser om kommuns kompetensområde i fråga om att driva eller stödja industri- eller affärsföretag bygger på den utredning av dessa frågor, som den år 1946 tillsatta kommunallagskommittén verkställde. Det är också på denna utredning, som konstitutionsutskottet i huvudsak grundat sitt föreliggande utlåtande, vilket ju utmynnar i ett avslagsyrkande.

1946 års kommunallagskommitté förutsatte emellertid, att man här var inne på ett område som är föremål för oavlätliga förändringar. Den allmänna ekonomiska och sociala utvecklingen samt de tekniska framstegen kan framkalla behov av kommunala åtgärder på verksamhetsfält, som hittills helt eller huvudsakligen varit förbehållna den enskilda företagsamheten, förklarade utredningen. Denna bedömning har sedan inte motsagts vare sig av departementschefen, konstitutionsutskottet eller riksdagen. Jag anser för min del att det under det decennium som gått sedan den-

na bedömning gjordes har hänt åtskilligt av den art, att en översyn av dessa ting är påkallad och att den av motionärerna begärda utredningen därför bör verkställas.

Subventionering av företag från kommunernas sida har otvivelaktigt ökat betydligt under senare år. Vad som därvid varit lagligt eller inte är väl rätt svårt att bedöma, men antalet efter besvär undanröjda kommunala beslut har också ökat, i, skulle jag tro, minst samma omfattning. Redan denna utveckling måste enligt min mening tala för en översyn av gällande bestämmelser. Härför talar också den genom flykten från landsbygden pågående utarmningen av landskommunerna i skogs- och glesbygderna. Jag tror inte att ett bifall till motionerna skulle medföra en verklig lösning av denna svåra fråga, men det skulle åtminstone i en del fall kunna bli till hjälp för människor som gärna vill stanna kvar i sin födelsebygd.

Det gäller att ge kommunerna möjligheter att behålla arbetskraften i olika företag i hemkommunen. Jag medger att man ännu inte kunnat finna några generella lösningar på detta problem. Jag tillåter mig till och med att betvivla den av herr Näsström föreslagna lösningen. Han sade, att här måste man skapa storkommuner, omfattande hela län. Nej, inte ens dylika storkommuner hjälper. För vårt vidkommande i Jämtland är praktiskt taget hela länet utarmat på industri och företagsamhet. Enda räddningen skulle väl då vara att vi anslöt oss till Västernorrlands län, som ju tack vare sin kustbygd har det bättre ställt.

Jag ber slutligen, herr talman, att få framhålla, att ett förverkligande av motionernas syftemål ej kan leda till några större äventyrligheter. Genom underställningsskyldigheten kan ju kommunerna ändå ej själva besluta utöver vad som ligger inom ramen för egna skattemedel, vartill kommer den underställningsfria lånerätten. Friheten begränsas ytterligare genom bestämmelserna i kommunallagens paragraf 52 om den till fem år begränsade utdebiteringen.

Ang. kommuns kompetensområde i fråga om drivande av industri- eller affärsverksamhet

Det har vidare i detta sammanhang upplysts om att en utredning bl. a. rörande kommunala företagsformer planeras inom inrikesdepartementet. Det torde då vara oundvikligt, att den kommunala kompetensen på detta område kommer in i bilden, varför det borde vara lämpligt att även en prövning av här ifrågasatt utvidgning av det kommunala kompetensområdet inginge i denna utrednings uppdrag.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den vid utskottsutlåtandet fogade reservationen.

Herr WÄRNBERG (s):

Herr talman! Efter den debatt som fördes i den föregående frågan här i kammaren är väl det mesta i den här saken sagt. Tillåt mig dock att, såsom motionär i denna fråga, säga några ord.

Bakgrunden till motionens tillkomst är den omflyttning av medborgare, som håller på att ske här i landet. Tillåt mig säga till herr Jonsson, som kväder den fria företagsamhetens höga visa — jag delar naturligtvis i princip hans uppfattning, att en fri företagsamhet skall få konkurrera på lika villkor med andra företagsformer — att hans exempel är föga representativt för vad som egentligen håller på att ske i de svenska bygderna. Låt mig erinra om att för 20 år sedan två tredjedelar av landets befolkning bodde på landsbygden, under det att i dag över hälften bor i städerna. Detta tyder på att företagsamheten på landsbygden inte är så stark att den kan hålla kvar på landsbygden de människor som friställs genom de rationaliseringar som företas inom landsbygdens näringar. Om man vidare tar i betraktande att det finns stora, expansiva tätorter även utanför städerna, inser man att förhållandet är ännu sämre för de små tätorterna och den rena glesbygden. En befolkningsminskning under de senaste två å tre decennierna av storleksordningen 25 procent är inte ovanlig ens i de södra delarna av vårt land med relativt goda kommunikationer.

Vi känner alla till dessa förhållanden, och vi hör också ständigt talet om att bevarandet av en levande landsbygd är en vital fråga. Tyvärr har det dock för det mesta stannat vid bara pratet, och några åtgärder i egentlig mening har man för det mesta inte föreslagit, beroende på att väl ingen vet hur det skall gå till. Jag håller med herr Näsström om att det i regel bara förekommer prat, men jag har faktiskt en otäck känsla av att en hel del av vad herr Näsström själv sade också bara är prat, eftersom en utvidgning av storkommunerna inte på något sätt skulle kunna lösa detta problem. Även om man gör kommunerna stora som län, får man inte därigenom någon levande landsbygd, utan det blir de stora städerna som tar hand om befolkningen.

Naturligtvis gör inte heller det förevarande motionsparet anspråk på att visa vägen till en fullständig lösning av detta stora problem, men motionärerna anser ändå att den anvisade vägen kan vara till någon nytta, om vi menar allvar med talet om bevarande av en levande landsbygd.

Vad gör kommunalmännen i en landsbygdskommun, när de märker att den arbetskraft som friställes genom rationaliseringar i landsbygdens näringar inte kan beredas sysselsättning inom hemkommunen utan suges upp av städer och större tätorter?

Det finns egentligen bara två saker att välja på. Antingen får man låta saken ha sin gång och låta den arbetsföra befolkningen försvinna — och därmed konstatera att kommunen håller på att självdö — eller också får man vidta åtgärder, exempelvis försöka bereda arbetstillfällen åt den friställda arbetskraften för att bevara den i den bygd där den bor och kanske också vill fortsätta att bo. Men några industriföretag kommer sällan frivilligt till en landsbygdskommun, utan de förlägger sin verksamhet till de större städerna. Skälen härtil är väl många och inte alltid av företagsekonomisk art. Det återstår alltså ingenting annat för dessa kommunal-

Ang. kommuns kompetensområde i fråga om drivande av industri- eller affärsverksamhet

män än att agna en krok med tillräckligt fett bete eller att nappa på de långrevrar som läggs ut av mindre nogräknade företag, som har upptäckt vilken fin inkomstkälla glesbygdskommunerna i sitt nödläge erbjuder.

Utskottet delar ju uppfattningen, att en sådan tingens ordning är osund, men anser att motionen genom att den så att säga vill legalisera detta förhållande helt enkelt motarbetar sitt eget syfte. Vi motionärer vill emellertid göra gällande, att blotta möjligheten för en kommun att själv driva rörelse utanför de traditionella områdena i sig själv skulle verka sanerande och givetvis i många fall kan leda till uppkomsten av kommunägda och kommundrivna företag i stället för stora subventioner till enskilda företagare. Vi anser att kommunalmännen i vårt land i den kommunala självstyrelsens namn skall få chansen att själva avgöra, vilket de tycker är det bästa för kommunen, att låta saken ha sin gång utan inblandning, subventionera företaget eller starta egna.

Om man mot detta resonemang reser den invändningen, att kommunalmännen kan äventyra en hel kommuns ekonomi och skapa oerhörda uttaxeringsbehov, borde man också i konsekvensens namn yrka på förbud för kommunerna att bygga hotell och driva hotellrörelse, och samma sak gäller tvättinrättningar och andra sådana företag, som inte alltid har visat sig vara så lukrativa för kommunerna.

Vad beträffar utskottets farhågor, att ett bifall till motionen skulle innebära att de starkare kommunerna skulle ta ifrån de svagare vad dessa redan har eller i varje fall laga att de små inte får något nytt, kan man med lugnt samvete säga, att detta är just vad som håller på att ske med den ordning vi har i dag. Det kan egentligen inte bli sämre än nu, då de stora håller på att ta allt för de små. Jag tror också att de stora orterna i framtiden kommer att få de industrier till sig som de behöver utan att vidta några särskilda åtgärder, och jag tror inte att de behöver konkurrera

med landsbygden om småföretagen, ty det är dessa företag med relativt små kapitalbehov som landsbygden behöver.

Vad gäller de ekonomiska riskerna för kommunerna får man ju också komma ihåg, att motionärerna bara har begärt en utredning, och skulle en sådan utredning finna dylika farhågor berättigade, kunde givetvis en begränsning av åtagandena komma i fråga och syftet ändå uppnås. Det är, som jag sade, inte fråga om storföretag utan om småföretag med deras begränsade kapitalbehov.

Utskottets farhågor för en ur rikssynpunkt felaktig lokalisering av näringslivet vid en aktivare kommunal industripolitik kan ha sitt berättigande men tillhör problem av den art, som enligt min åsikt bör knäckas av den utredning, som vi här yrkat på.

Ytterligare ett skäl, som mycket starkt talar för en utredning, är den oklarhet som råder inom detta område. Av utskottsutlåtandet framgår, att vissa subventioner kan vara lagliga. Markkupplåtelse till industrier, ordnande av vägar, stickspår, vatten och avlopp och liknande saker tycks det vara tillåtet för kommunen att bidra till. Subventioner till annat ändamål, exempelvis till en industri, är däremot troligen olagliga. Trots att de förstnämnda subventionerna kan uppgå till betydande belopp, skulle de vara lagliga, medan subventioner i form av mindre belopp till andra ändamål, som dock tjänar industrien lika mycket, kanske skulle vara olagliga.

Om en kommun vill understödja ett företag för att undvika arbetslöshet, antingen sådan föreligger eller hotar, skulle alltså subventionering vara tillåten — ja, då skulle det till och med vara tillåtet att starta ett kommunalt företag. Men det synes inte vara möjligt att ge denna hjälp, om man vill ge densamma endast för att behålla människor kvar i bygden eller för att bevara ett skatteunderlag, om arbetstillfällena kan ordnas på annan plats.

Gränsen mellan tillåtet och otillåtet är så svävande, att en kommun, som fattat beslut i hithörande frågor, först måste

Ang. kommuns kompetensområde i fråga om drivande av industri- eller affärsverksamhet

få del av besvärsinstansernas utslag, innan den vet om den handlat i enlighet med kommunallagens bestämmelser eller inte. En sådan tingens ordning anser vi motionärer i högsta grad otillfredsställande, varför vi anser att förslaget om en utredning är väl motiverat.

Jag ber att få yrka bifall till den vid utskottsutlåtandet fogade reservationen.

Herr DAMSTRÖM (s):

Herr talman! Motionärernas talesman var enligt min mening mycket realistisk, när han började sitt anförande med att förklara, att det mesta som kan sägas i denna fråga nyss har sagts i den förra debatten.

Jag skall med hänvisning till det, herr talman, bara be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Jag hade inte tänkt delta i denna debatt, men herr Erik Olssons anförande uppfordrade mig till det. När han här talar om sitt utarmade län, måste jag göra en liten invändning. De av oss, som besökt Östersund och sett de kommunala nybyggnaderna där, har nog inget intryck av utarmning utan kanske snarare litet av dess motsats. Nu har jag ingen fullmakt att tala på mitt läns vägnar, men får jag säga det för mitt eget vidkommande, att herr Olsson och hans vänner är välkomna till oss. Vi tar ju emot en hel del råvaror från hans län, och vi kan kanske fortsätta på den linjen.

Vad sedan gäller herr Wärnbergs uttalande om storkommunerna, var det inte min tanke att hela länet skulle bli en kommun annat än i skattehänseende. Man skulle fördela skattekrönorna över länet. En sådan ordning tror jag att alla landskommuner skulle tjäna väsentligt på. Såvitt jag kan förstå, skulle landsbygdens, vad jag skulle vilja kalla motståndskraft höjas med nå-

got mellan 5 och 8 skattekrönor per innevånare, om man kunde få igenom en sådan reform. Men jag har, som sagt, inga stora förhoppningar om att vi skall kunna få det genomfört.

På första sidan i det utlåtande som vi nu diskuterar finns en utskrift av en paragraf i vår kommunallag, där det står: »Kommun äger att själv, efter vad i denna lag närmare bestämmes, vårda sina angelägenheter.» Men sedan följer: »såvitt icke handhavandet därav enligt gällande författningar tillkommer annan».

Då skulle jag vilja fråga de närvarande kommunalmännen: Hur pass stor rörelsefrihet har våra kommuner i dag? Finns det något nämnvärt, utom att bestämman skattesatsen, som en kommun får göra? Vilken byggnation får man verkställa, utan att en rad av andra instanser skall säga sin mening, innan arbetet äntligen får sättas i gång?

Vi blev på sin tid undervisade om att det fanns en period i vårt land, då vi regerades av fogdar. Utan att överdriva, herr talman, vill jag nog sätta i fråga, om vi har kommit ifrån fogdeväsendet i detta land? Är det så? Alla aktiva kommunalmän vet, att det inte är på det sättet. Jag brukar ofta framhålla, då det exempelvis gäller en kommunal byggnad av något slag, att den dag, då man får sätta spaden i jorden och börja att bygga, är det inga svårigheter. Men fram till den dagen är det svårigheter av de mest skilda slag. Man talar om kommunernas självbestämmanderätt — och vi skall naturligtvis slå vakt om den så långt som möjligt — men vi skall inte lura oss själva genom att påstå, att vi har någon större självbestämmanderätt. Det är en rad andra instanser på såväl riksplenet som länsplanet som bestämmer var skåpet skall stå. Det är tyvärr, herr talman, på det sättet. Jag tror nog att den dagen kommer, när alla vaknar upp och inser att det måste göras något åt det här, men vi tycks ännu inte vara i färd med det.

Herr talmannen bordlade för en

Ang. kommuns kompetensområde i fråga om drivande av industri- eller affärsverksamhet

stund sedan en rad motioner, som behandlar ett område, vilket snuddar vid det vi nu diskuterar. Vi skall exempelvis få en ny hälsovårdsstadga. Jag vill då fråga: Hur stor självbestämmanderätt ger denna nya stadga kommunerna? Denna fråga kan upprepas i en hel del andra fall.

Sedan kommer vi riksdagsmän hem i kommunerna och blir tillfrågade om hur vi kunde vara med att besluta om dessa saker. Ja, säg det! Vem kan svara på den frågan? Jag tror, herr talman, att det är nyttigt, om även vi riksdagsmän någon gång emellanåt har litet självkritik.

Vad gäller den punkt, som vi nu diskuterar, torde det förhålla sig ungefär likadant som beträffande den föregående punkten: vi kommer ingen vart.

Herr HAGBERG (h):

Herr talman! Jag hade inte tänkt lägga mig i denna debatt, men det anförande som just här hållits uppkallade mig verkligen.

Jag får säga, att det är friska och överraskande tonfall, man i dag fått höra från vissa socialdemokratiska talare. För en stund sedan uppstämde en av dessa talare en »den fria företagsamhetens höga visa», såsom det uttrycktes. Jag sympatiserar mycket med honom. Och nu har en annan socialdemokratisk talare dragit en lans för det kommunala självstyret och allt vad därmed sammanhänger, vilket jag också mycket sympatiserar med.

Den senare talaren gick — om jag inte missuppfattade honom — så långt att han ifrågasatte, huruvida vi inte var tillbaka i det gamla fogdeväldet. Det ligger någonting i detta, herr talman! Men jag skulle vilja rikta en fråga till den ärade talaren. Vem är det som medverkat till denna utveckling? Vem är det som medverkat till att kommunerna alltmer känner sig insnärjda och är insnärjda i olika statliga förhållningsorder, bestämmelser, författningar

o. s. v.? Det är, herr talman, den svenska riksdagen, och den svenska riksdagen är dock — jag måste säga detta till herr Näsström — i ganska betydande utsträckning sammansatt av kommunalmän. Jag har inte hört, att man från det håll, som herr Näsström representerar, i några mer observerade sammanhang har riktat någon erinran mot de tendenser som herr Näsström nu, enligt min mening med fullt fog, har riktat sig emot. Jag tror, att åtskilligt skulle ha varit annorlunda i fråga om det kommunala självstyret i vårt land, om kommunalmännen i riksdagen, när deras hemsökelses stund då och då varit inne, verkligen hade sagt ifrån så skickligt, som herr Näsström gjorde i samband med det nu föreliggande ärendet.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Jag vet inte, om herr Hagberg riktigt hörde på mitt anförande. Jag slutade det med att säga: Det är vi kommunalmän och vi riksdagsmän som har beslutat om allt detta; så kommer vi hem till våra kommuner och man frågar: »Hur kunde ni vara med om det?»

Jag har alltså ingen avvikande mening om vem som bär ansvaret. Men herr Hagberg vet lika väl som jag hur det går till när sådana här beslut fattas. De föregås av långariga utredningar på olika håll, det avges remissyttranden av olika instanser o. s. v. Jag tror inte, herr Hagberg, att man kan göra detta till någon politisk fråga. Ofta har vi ju fattat besluten här fullkomligt enhälligt, och utredningsmännen har också varit eniga. Men längre fram har vi kunnat se vilka verkningar besluten har fått, och det är då kommunalmännen har stegrat sig. Det är detta jag velat framhålla. Det här är inte alls någon politisk fråga. Men det kan bli farligt, om vi inte ser upp i tid med de risker som föreligger, och det var därför jag pekade på de motioner som bordlades för en stund sedan och som gäller beskärandet av kom-

Ang. kompletterande direktiv för utredningen om en allmän översyn av socialpolitiken

munernas självbestämmanderätt på ett annat område.

Jag tror för övrigt att de flesta i denna kammare är eniga om att den kommunala självbestämmanderätten bör bibehållas. Vad jag velat säga är att vi inte gång efter annan bör låta oss överrumplas av förslag som, sedan de genomförts, visar sig vara totalt omöjliga för kommunalmännen att tillämpa i praktiken.

Herr HAGBERG (h):

Herr talman! Jag vill bara försäkra den föregående ärade talaren, att jag inte har någon som helst avsikt att göra denna angelägenhet till en politisk fråga. Den har ju ganska litet med de politiska skiljelinjerna att göra. Men då nu herr Näsström framhåller att man ofta stegrar sig, när man kommer hem och ser resultatet av vad man har varit med om att besluta, så undrar jag, om det inte skulle vara ändamålsenligt att den attityden kom till uttryck redan i riksdagen. Jag har själv i någon mån under en ganska lång följd av år varit kommunalman i ett icke så alldeles litet samhälle i södra Sverige, och jag har rätt många gånger där opponerat emot dessa in i minsta detalj gående förhållningsorder, om jag så får säga, som ges från högre ort. Jag tror därför, att jag för min del har ett tämligen gott samvete härvidlag. Men är det så, herr talman, att det anförande, som herr Näsström här har hållit, kan bli en tankeställare för kommunalmännen i riksdagen i framtiden, tror jag att detta anförande, ehuru det var kort, dock haft sin betydelse.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Jag vill påminna herr Hagberg om ett beslut, som riksdagen fattade i fjol och som innebar en rättelse av vad vid tidigare genomfört. Riksdagen gick på sin tid med på att även köp av mark, som en kommun behövde för sin verksamhet, skulle sortera under lantbruksnämnden. Sedermera kom

vi underfund med att detta var ett oklokt beslut, och som bekant återtog riksdagen i fjol det beslutet. Numera har alltså kommunerna i varje fall på den punkten fått större rörelsefrihet. Jag förmodar att riksdagen kommer att på flera liknande punkter taga tillbaka vad den tidigare har beslutat.

Herr WARNBERG (s):

Herr talman! Jag fattade herr Hagbergs yttrande så, att han är en stor vän av kommunal självstyrelse. Jag är mycket glad över att den motion, som jag har varit med om att väcka, i någon mån ger herr Hagberg möjlighet att verka för att det lossas på de band som riksdagen lagt på den kommunala självstyrelsen.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet anförda reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Ang. kompletterande direktiv för utredningen om en allmän översyn av socialpolitiken

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr B 74, i anledning av väckta motioner angående kompletterande direktiv för utredningen om en allmän översyn av socialpolitiken.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ohlon m. fl.* (I: B 28) och den andra inom andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.* (II: B 19), hade föreslagits, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en komplettering av den socialpolitiska kommitténs direktiv med sådan innebörd, att kommitténs huvuduppgift bleve att draga upp riktlinjer för socialpolitikens principiella ställ-

Ang. kompletterande direktiv för utredningen om en allmän översyn av socialpolitiken

ning i dagens och morgondagens samhälle, och att kommittén vid sin behandling av de s. k. eftersatta grupperna gäves möjlighet att själv utföra eller taga initiativ till intensivundersökningar i syfte att kartlägga låglönegrupperna och undersöka deras försörjningssituation.

Utskottet hade i det nu ifrågakvarande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att motionerna I: B 28 och II: B 19 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anförts av herrar *Ivar Johansson, Boman, Sundelin, Anders Johansson, Svärd, Malmberg, Staxäng, Svensson* i Stenkyrka, *Nilsson* i Göingegården, *Wedén, Hansson* i Skegrie, *Gustafsson* i Skellefteå och *Hjalmarson*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort ha va den lydelse, reservationen visade, och avslutas med en hemställan, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: B 28 och II: B 19, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en komplettering av den socialpolitiska kommitténs direktiv med sådan innebörd,

1) att kommitténs huvuduppgift bleve att draga upp riktlinjer för socialpolitikens principiella ställning i dagens och morgondagens samhälle,

2) att kommittén vid sin behandling av de s. k. eftersatta grupperna gäves möjlighet att själv utföra eller taga initiativ till intensivundersökningar i syfte att kartlägga låglönegrupperna och undersöka deras försörjningssituation.

Herr JACOBSSON (fp):

Herr talman! Den socialpolitiska utvecklingen i vårt land har vuxit fram så småningom, allteftersom de ekonomiska förutsättningarna förändrats och alltmer trängande behov aktualiserats. Utvecklingen kännetecknas väl också av de omvärderingar och förändringar i det allmänna tänkesättet som skett under de senaste årtiondena med avseende på samhällets skyldigheter och ansvar gentemot dem som lider nöd eller är i behov av samhällets stöd för

sin försörjning. Den successiva utformningen av våra socialpolitiska åtgärder har i stort sett kunnat ske utan några allvarligare politiska motsättningar — snarare har väl ibland kunnat förmärkas en viss inbördes konkurrens mellan olika politiska grupper när det gällt att tillgodose skilda sociala ändamål.

Det sätt på vilket de olika sociala hjälpformerna tillkommit gör emellertid, att man inte kan tala om något enhetligt system i egentlig mening utan om en rad olika bidrags- och hjälpåtgärder, som tillkommit efterhand för att avhjälpa de mest påtagliga och aktuella bristerna.

Självfallet ingår i vår sociallagstiftning åtskilligt som redan från början haft en mera framåtsyftande karaktär — om man så får uttrycka sig — vars värde och betydelse knappast behöver bli föremål för diskussion, oberoende av samhällets och det ekonomiska livets förändringar.

Till denna grupp torde framför allt kunna räknas de olika former av sociala försäkringar vi har, yrkesskadeförsäkring, folkpension, moderskapsförsäkring, arbetslöshetsförsäkring, sjukförsäkring m. m. Dessa sociala försäkringar, i viss mån finansierade genom direkta avgifter, kan sägas ha en inkomstutjämnande effekt mellan olika perioder i en människas liv, men också mellan olika kategorier av samhällsmedborgare, mellan sjuka och friska, åldringar och arbetsföra, folk som har arbete och folk som inte kan sysselsättas o. s. v. Omkring dessa former av kollektiv hjälp till självhjälp har hittills rätt tämligen stor enighet. Man torde våga förutsätta, att den sociala försäkringsformen blir den stomme omkring vilken samhällets socialpolitiska åtgärder i framtiden till stor del kommer att byggas ut.

Det skulle föra för långt och är för övrigt inte nödvändigt i detta sammanhang, att redogöra för alla de former av sociala stödåtgärder som samhället bidrar med. Vi har förutom den direkta socialhjälp — fattigvården som

Ang. kompletterande direktiv för utredningen om en allmän översyn av socialpolitiken

vi tidigare kallat den — ett otal olika hjälpformer med olika syftning, förebyggande åtgärder, stimulansbidrag, konsumtionsfrämjande åtgärder o. s. v. Vår sociallagstiftning har så småningom till omfånget blivit en vetenskap, som man närmar sig med stor respekt och som i fråga om skiftande tolkningsmöjligheter näppeligen kan överträffas — möjligen av gällande bestämmelser på jordbruksreglerings område.

I vårt land har under de senaste årtiondena skett och sker allttjämt en fortskridande inkomstutjämning mellan olika grupper och inkomsttagare. Statistiska undersökningar visar att låglönegruppernas procentuella andel minskar och att antalet inkomsttagare som befinner sig vid eller under den gräns, som brukar betecknas som existensminimum, blir mindre och mindre. Den fulla sysselsättningen som vi, bortsett från dagens mindre gynnsamma arbetsmarknadsläge, vant oss att räkna med är ju också en faktor, som i hög grad borde påverka samhällets utformning av sina socialpolitiska åtgärder.

Självfallet måste vi även i ett samhälle med hög levnadsstandard och god sysselsättning räkna med att det allttjämt föreligger ett visst socialt hjälpbehov. Man kan inte förhindra att människor även i framtiden blir sjuka, att vissa människor har svårt att anpassa sig i arbetslivet eller är i andra avseenden handikappade, men män kan inte heller komma ifrån att vi numera lever i ett samhälle, där förutsättningarna för den enskilde att sörja för sin egen och närståendes försörjning är helt andra än förr. Det är från dessa allmänna utgångspunkter vi under vårriksdagen väckte en motion, vari förordades en parlamentarisk utredning, framför allt koncentrerad till den grundläggande frågan, hur en human och rationell socialpolitik bör vara utformad i ett samhälle med stigande levnadsstandard och fortgående inkomstutjämning.

Vi konstaterar med tillfredsställelse,

att regeringen även synes dela vår uppfattning om behovet av en utredning på detta område och att ett utredningsorgan även blivit tillsatt, även om vi beklagar att riksdagen inte fick tillfälle att ta ställning till denna fråga och ge sitt ställningstagande till känna innan utredningsdirektiven avfattades.

Beträffande innehållet i utredningsdirektiven säger utskottsmajoriteten i sitt utlåtande, att den företagit en systematisk genomgång av innehållet i såväl direktiven som motionerna och därvid funnit att det ej med fog kan göras gällande annat än att vad motionärerna anfört i allt väsentligt täckes av direktivens innehåll. Jag skall inte ta upp någon vidlyftigare process, huruvida utskottets mening i detta avseende är riktig eller inte. Det måste alltid bli en besvärlig sak att bedöma, huruvida utredningsdirektivens omfattande och allmänt hållna resonemang täcker en viss tankegång eller inte. I varje fall torde det inte vara möjligt att med ledning av direktivens i och för sig intressanta men svävande formuleringar med bestämdhet kunna påstå, att utredningen på vissa konkreta punkter syftar till en bestämd målsättning. Att utskottets majoritet efter vederbörlig vägledning anser sig ha kommit till full klarhet ändrar i och för sig ingenting i detta omdöme.

Här må endast tilläggas, att eftersom utskottet ej synes ha något att invända mot att de motionsvis framförda utredningskraven blir tillgodosedda, borde det rimligtvis inte heller vara något att invända mot att detta blir någorlunda klart utsagt.

I den motion från vårt håll, som jag tidigare återopat, framhölls att den översyn av vår socialpolitik som förordas bör ske i radikal anda. Därmed åsyftas, enligt utredningsdirektiven, en kraftig nedskärning av samhällets socialpolitiska åtaganden, varefter departementschefen fortsätter: »Någon socialpolitisk nedrustning har jag för min del inte för avsikt att ställa mig bakom.»

Ang. kompletterande direktiv för utredningen om en allmän översyn av socialpolitiken

Nej, det vill vi verkligen hoppas, och det tror vi inte heller. Och jag vill tillägga, att i den mån det gäller att utforma en socialpolitisk framtidslinje, som syftar till att skapa trygghet mot nöd och oförvållade svårigheter, att ge eftersatta och handikappade grupper bistånd och hjälp, då kan herr statsrådet också räkna med helhjärtat stöd från vår sida.

Välfärdssamhället, samhället som kännetecknas av stigande allmänt västånd, högre levnadsstandard och en fortlöpande inkomstutjämning, har blivit ett begrepp, i viss mån ett politiskt begrepp, med starkt suggestiv innebörd. Vi har allesammans anledning att känna tillfredsställelse över att människornas levnadsvillkor förbättrats, men vi finner det också vara en rimlig tanke, att våra socialpolitiska åtaganden anpassas efter dessa ändrade samhällsförhållanden. Självklart anser vi, att även om huvudsyftet med utredningen skall vara att klarlägga frågorna om socialpolitikens utformning i dagens och morgondagens samhälle, bör den också ägna intresse åt den administrativa tillämpningen av våra nuvarande hjälpformer.

Det torde vara ostridigt, att vi har vissa bidragsformer som kräver jämförelsevis mycket arbete och höga kostnader beträffande tillämpningen i förhållande till bidragens storlek och praktiska värde. Samordning och förenkling på olika punkter av den administrativa fältet bör inte vara något otänkbart.

I vad mån missbruk av olika former av social hjälp förekommer är givetvis svårt att utreda, men även den detaljen bör ägnas uppmärksamhet. Tid efter annan förekommer uppgifter i pressen och på annat sätt, som tyder på att socialhjälpen i en del fall otillbörligt utnyttjas.

Sammanfattningsvis vill jag säga, att det är möjligt att utredningen, alldeles oavsett utredningsdirektivens utformning, under arbetets gång finner sig böra ta upp de frågeställningar som

antytts i vår reservation. Vi anser att det vore lyckligt om så sker, men vi kan samtidigt inte se något sakligt motiv, varför inte riksdagen skulle kunna uttala sig för en komplettering av utredningens direktiv i dessa avseenden.

Herr talman! Jag ber att med dessa ord få yrka bifall till den reservation, som på denna punkt avgivits av herr Ivar Johansson m. fl.

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s):

Herr talman! Vi har nu kommit in i ett slags andra akt av debatterna angående utredningar. Tidigare i dag har önskemål framförts, att få utredningar tillsatta — i denna fråga gäller det en utredning, som finns, men vars direktiv man önskar få utvidgade.

Statsutskottets majoritet har ansett, att en utvidgning av direktiven är meningslös, därför att de redan givna direktiven är så pass omfattande, att de bör täcka alla de önskemål man kan ha. Vi är ju, som den föregående talaren sade, i stort sett överens om de sociala reformerna. Alla partier har i valrörelser och andra sammanhang gjort gällande, att vi strävar att bygga upp vårt land till en social välfärdsstat. På den punkten har det tidigare rått synbar enighet, och det är först under senare år som man hört nya tongångar, när vissa intressen gjort sig gällande som framför allt röjt en önskan att rasera vissa delar av den sociala välfärden. Riksdagens majoritet har emellertid avisat dessa försök till begränsningar av den sociala välfärden.

Nu har den utredning, som blivit tillsatt, som sagt fått ganska omfattande direktiv. I dessa heter det bl. a., att de utredningsuppgifter som berörts i direktiven i första hand avser en kartläggning av den nuvarande socialpolitiken och en diskussion från mer allmänna utgångspunkter av socialpolitikens lämpliga utformning. Detta är alltså själva huvudsyftet, och det är väl ungefär vad motionärerna från i våras önskade.

Ang. kompletterande direktiv för utredningen om en allmän översyn av socialpolitiken

När vi nu träffades efter valet i juni, hade utredningen blivit tillsatt. Tidigare motioner, som väckts från högern, folkpartiet och centerpartiet, hann inte behandlas i våras, men trots detta blev utredningen tillsatt. När vi träffades efter den 1 juli, motionerade folkpartiet — det är den motionen, vi behandlar i dag — om en utvidgning av de direktiv, som vi nu diskuterar. Tydligen har efter junivalet två av de partier som tidigare motionerat nöjt sig med de direktiv som skrivits. Vi märkte i vart fall i den — det kan jag avslöja — mycket korta debatt som ägde rum i statsutskottets tredje avdelning inte, att det rådde något större missnöje med direktiven i och för sig. Däremot hade man en känsla av att det fanns de, som ville ha en socialpolitisk debatt nu i höst, och om denna debatt syftar till att slå fast vad herr Jacobsson uttalade, nämligen att vi alla är angelägna om att skapa social trygghet, har jag ingenting däremot. Tvärtom; det är bara bra att få detta ordentligt klarlagt.

I de utarbetade direktiven, som är mycket detaljrika, är det givet att det kan saknas ett och annat som man skulle vilja ha med. Men vi vet var och en, att en utredningskommitté har ganska stora möjligheter att arbeta, utan att varje uppgift, som den skall syssla med, har utskrivits i direktiven. Statsutskottets tredje avdelning har haft hos sig ordföranden i kommittén, statssekreterare Michanek. Vi fick efter hans föredragning den uppfattningen — om vi ville vara objektiva — att kommittén är beredd att utreda hela det fält det här gäller. Men kommittén vill lika litet som statsrådet göra en så vidlyftig utredning, att den löper vissa risker. Det står nämligen i utredningsdirektiven på följande sätt: »Det finns en uppenbar risk att en översyn av den natur jag avser dels kan leda till dubbelarbete, dels kan komma att tjäna som förevändning för ett uppskov med angelägnare former på olika områden. För att undvika detta måste man så gott sig göra låter avgränsa utredningsuppdraget. Den social-

politiska kommitténs uppdrag bör avse uppgifter av allmän karaktär.»

Ändå kommer ju denna utredning att ta några år, har det sagts, och skulle man nu gå längre, så skulle man kanske få ett socialreformatoriskt vakuüm, som inte vore så bra. Det är angeläget att den översyn om samordning och annat som är aktuellt kommer att ske, och jag tror därför att de direktiv, som är skrivna, kan riksdagen vara nöjd med.

Jag skall inte fördjupa mig i frågan om skillnaden mellan direktiven och motionen, men om vi gjorde en liknande genomgång här som vi fick inom statsutskottets tredje avdelning, skulle vi finna, att skillnaden mellan motionärernas önskemål och direktiven är mycket liten. Det har talats så mycket i den offentliga debatten om de missbruk, som kan äga rum när det gäller de sociala reformerna. Det är klart att allt kan missbrukas, men när det gäller socialpolitiska åtgärder är det en mycket liten sektor, där missbruk kan äga rum. Vi har de sista siffrorna redovisade för de socialpolitiska kostnaderna från år 1956. Dessa var uppdelade i följande huvudgrupper: I. Sjukdom, II. Olycksfall i arbete och arbetarskydd, III. Arbetslöshet, IV. Ålderdom, invaliditet m. m., V. Familjer med barn, VI. Allmän och ospecificerad hjälp (socialhjälp) och VII. Utgifter för personskador vid militär- och krigsolyckor. Om vi går igenom vad som döljer sig under dessa huvudrubriker, finner man tämligen snart, att i de flesta fall och framför allt då det gäller de stora utgifterna är missbruk praktiskt taget uteslutna. Den största utgiften gäller ålderspensioneringen, och man kan ju inte få ålderspension, förrän man uppnått en viss ålder. I fråga om invalidpension måste framhållas att sådan pension kan inte ges förrän man företett läkarintyg, och man kan inte få ut ersättning för olycksfall i arbete med mindre man kan visa att man blivit skadad. Sjukförsäkringen är kringgärdad med betryggande föreskrifter; det är ju läkaren som avgör sjukskrivningen, och dessutom finns det karens-

Ang. kompletterande direktiv för utredningen om en allmän översyn av socialpolitiken

tid och annat som medför att man inte precis i onödan går och sjukskriver sig, om detta nu skulle vara möjligt. Med mödravård och barnavård och annat förhåller det sig på ungefär samma sätt. Det är framför allt på socialhjälpens område, som vissa missbruk har förekommit och där det eventuellt kan finnas möjlighet till missbruk. Men socialhjälpens motsvarar cirka två procent av den totala socialutgiften, varför ett eventuellt missbruk inte kan röra sig om stora summor. Socialhjälpens skall utges genom socialnämnderna, och de som känner till socialnämndernas ledamöter, i varje fall i mindre orter, vet att dessa har en personkänedom som utgör en garanti för att missbruk förhindras. För den skull bör vi inte alltför mycket orda om dessa missbruk, och i den mån sådana kan förekomma, har det sagts att dessa frågor skall undersökas av den tillsatta utredningen.

Vad det enligt min mening i varje fall i dag gäller är huruvida riksdagen skall känna sig nöjd med de direktiv som har getts den tillsatta utredningen eller om man skall utvidga dessa. Den utvidgning, som har föreslagits i motionerna, är tämligen överflödigt. I motionerna önskas ju bl. a., att kommitténs huvuduppgift skall bli att dra upp riktlinjer för socialpolitikens principiella ställning i dagens och morgondagens samhälle. Detta täcks ganska bra av direktiven med det undantaget, att man inte vill komma med några reformförslag för framtiden, som skulle kunna på något sätt förlänga arbetet. Allt det som kan anses vara av värde och som bör utredas i detta avseende kommer att utredas enligt direktiven och enligt utredningens ordförandes utsago.

Den andra och sista punkten i motionärernas önskelista är att kommittén vid sin behandling av de s. k. eftersatta grupperna ges möjlighet att själv utföra eller ta initiativ till intensivundersökningar i syfte att kartlägga låglönegrupperna och undersöka deras försörjningssituation. Utredningen har redan beslutat att dessa intensivundersökningar skall verkställas.

I stort sett sammanfaller alltså motionärernas önskemål med direktiven och med den tolkning av direktiven som kommittén har gjort. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr BERGH, RAGNAR, (h):

Herr talman! Jag känner inte något starkare behov av att forma mitt inlägg till ett slags polemik mot vad den ärade talesmannen för utskottet har haft att anföra. Jag har huvudsakligen begärt ordet för att med ett par ord motivera varför representanterna för den grupp jag tillhör har biträtt reservationen. Kanske skulle jag ändå på en enda punkt vilja komma med en liten stillsam gensaga mot ett ord, som kanhända litet obetänt halkade från herr Anderssons läppar. Han fällde det omdömet, att det skulle finnas några som ville åstadkomma en raseri på socialpolitikens fält. Får jag då erinra om att 1956 års riksdags revisorer enhälligt uttalade sig för en omprövning av socialpolitiken. Motiveringen var den, att de nuvarande socialpolitiska anordningarna inte tillfredsställande svarade mot de förutsättningar som nu finns, utan att det tvärtom förhåller sig på det sättet att vi har socialpolitiska anordningar, vilkas förutsättningar har förfallit. Att vilja åstadkomma en rationalisering av anordningarna och en koncentration av anordningarna till grupper som faktiskt behöver hjälp kan inte gärna tolkas såsom en strävan att rasera socialpolitiken. Med detta konstaterande får jag kanske betrakta denna invändning mot det valda uttrycket som tillräcklig.

Som det redan har sagts, väcktes vid vårriksdagen av högern, folkpartiet och centerpartiet motioner, som yrkade på en översyn i likhet med den riksdagens revisorer hemställt om. Den enda av dessa motioner, som upprepades vid sommarriksdagen, var folkpartiets. En utredning hade tillsatts den 9 maj i år, ehuruval det redan var 1957 års riksdag, som i anslutning till revisorerernas hemställda begärde en sådan.

Ang. kompletterande direktiv för utredningen om en allmän översyn av socialpolitiken

Detta var några ord som historik.

Jag skulle bara vilja som motiv för att jag i avdelningen och mina partivänner i statsutskottets plenum har biträtt reservationen tillägga följande. Visserligen sysslar utredningens direktiv med mångahanda ting, men trots det som nu i utskottets utlåtande kallas för en systematisk genomgång och trots att jag har läst direktiven flera gånger, så är det kvarstående intrycket, att direktiven är så diffusa att de å ena sidan kan innehålla ungefär vad som helst men man å andra sidan inte vet vad utredningen kommer att göra. Det är mycket möjligt att herr Andersson har rätt, när han säger att de saker som motionärerna vill ha fram kommer med i utredningen, men jag har det intrycket att man inte har några garantier för att det blir så. När det sammanfattande uttalandet i direktiven blir att man bör åstadkomma en kartläggning — som sannolikt blir ganska tidsödande — och att det hela sedan skall utmynna i en diskussion från — som det heter — allmänna utgångspunkter om en lämplig utformning, så är detta så allmänt hållet, att det är svårt att få något grepp om det. Jag har tyckt att ett klarläggande skulle vara av värde, så att det hela verkligen kommer att mynna ut i konkreta förslag i den riktning som riksdagsrevisorerna på sin tid har uttalat önskemål om.

Det är med denna motivering, herr talman, som jag kommer att biträda reservationsyrkandet.

Herr JACOBSSON (fp):

Herr talman! Utskottets talesman grundar sina invändningar mot reservationen i huvudsak på den omständigheten, att han anser att direktiven är så pass omfattande, att de bör kunna täcka vad som behövs, såsom han uttryckte saken. Jag är fullkomligt överens med honom om att utredningsdirektiven är omfattande, men det är väl också nästan allt man kan säga om dem. Jag vill tillägga, att det inte borde ha varit någon större svårighet för de er-

kända dialektiker, som har haft att syssla med direktivens utformning, att skapa litet större klarhet beträffande målsättningen för utredningen.

Sedan säger herr Andersson, att man inte vill komma med några reformförslag, som kan förlänga arbetet i utredningen. Om jag inte minns fel, tillfrågades utredningens ordförande vid en föredragning i utskottsavdelningen om hur pass lång tid man kunde räkna med att utredningen skulle komma att ta. Det nämndes förslagsvis fem år, och han fann för sin del inte alls orimligt att en utredning med en så omfattande syftning som denna utredning kanske skulle behöva ta den tiden. Men om vi här är inställda på en utredning som kommer att ta en tid av fem år, då borde det inte vara orimligt att utredningen i någon mån också sysslade med de principiella resonemang, som vi har dragit upp i reservationen, nämligen frågan om socialpolitikens principiella ställning i dagens och morgondagens samhälle. Det är på den punkten som vi anser, att man i direktiven borde åtminstone få fram någon bestämd formulering, som anger att utredningen bör syssla med dessa ting. Därför menar vi, att det är angeläget att riksdagen gör ett klarläggande uttalande.

Herr Andersson säger, att det efter junivalet tydligen var så, att de två andra partier som står bakom reservationen — högern och centerpartiet — var belåtna med utredningsdirektiven och därför inte kom med några motioner. Men den omständigheten, att företrädarna för alla tre partierna nu står som reservanter på denna punkt, bör väl om något vara ett vittnesbörd om att man ändå inte är fullt belåten med den utformning som direktiven har fått.

Såvitt jag kan förstå, har herr Andersson ingenting emot att de reservationsvis framställda yrkandena tas upp av utredningen. Om det är på det sättet, kan jag fortfarande, herr talman, inte förstå att det skall kunna innebära någon olägenhet, om utredningsdirektiven preciseras på den punkten.

Ang. kompletterande direktiv för utredningen om en allmän översyn av socialpolitiken

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s):

Herr talman! Herr Bergh undrade, om det var en felsägning, när jag sade, att det finns de som vill rasera vissa delar av socialpolitiken. Nej, herr Bergh, tungan slant inte, i varje fall inte min tunga. Men jag har hört talas om att man från andra håll har kommit just med önskemål som skulle innebära en rasering. Det vet herr Bergh mycket väl, men det är kanske inte riktigt lämpligt att det sägs i denna debatt i dag. Reservanternas representerar ju en blandning av folkparti, centerparti och höger, och om jag inte har missförstått den politiska debatten här i landet, är dessa tre partier inte fullkomligt överens när det gäller socialpolitiken. Om jag nu skulle vara litet öppenhjärtig — och det bör man ju vara — tror jag att herrar Jacobsson, Bergh och Rubbestad i tredje avdelningen har mycket olika meningar om exempelvis barnbidragen.

När det gäller utvidgningen av direktiven anför reservanternas två punkter. I den ena har deras önskemål redan blivit tillgodosett genom att en intensivundersökning har satts i gång. Också önskemålet om att kommitténs huvuduppgift skulle bli att dra upp riktlinjer för socialpolitikens ställning i dagens och morgondagens samhälle har — men jag vet inte om herr Jacobsson godkänner det — täckning i direktiven. Där heter det bl. a.: »En undersökning som avser socialpolitikens effektivitet bör emellertid inte begränsas till ett studium av existerande socialpolitiska anordningar. Den bör i lika hög grad utgå från den faktiska levnadsnivån...» Litet längre fram kan man läsa: »Man bör med andra ord försöka kartlägga resterna av fattigdom och nöd i vårt land och mot bakgrund av erfarenheten pröva, i vad mån eftersatta grupperns förhållanden kan antas bli påverkade av socialpolitiska åtgärder.» Allt det som reservanternas har velat få fram har alltså sagts ut här, och jag tycker därför att denna debatt är tämligen meningslös. Om

riksdagen beslutar i enlighet med vad statsutskottets majoritet föreslagit, kommer säkerligen representanterna för de olika politiska partierna att framföra sina synpunkter inom utredningen. Alla kommer nog att få göra sin röst hörd, och när utredningens resultat småningom kommer att presenteras, har vi möjlighet att föra den debatt om socialpolitiken som kanske är angelägen.

Herr BERGH, RAGNAR, (h):

Herr talman! Herr Birger Andersson var angelägen att framhålla, att det inte var någon felsägning av honom, då han talade om att det fanns några som ville rasera vår socialpolitik. Han förklarade, att tungan inte slant på honom. Jag undrar, om det inte finns skäl att beklaga, att herr Andersson inte grep tag i den räddningsplanka som jag försökte sticka fram åt honom genom att ge honom tillfälle att medge, att det var en felsägning. Nu har herr Andersson råkat i det prekära läget att han dels tydligen har en annan mening i saksfrågan än hans partivänner i riksdagsrevisionen hade 1956, och dels tycks inta den ståndpunkten, att varje ändring i socialpolitikens konstruktion, som är beroende på ändrade förutsättningar, skulle vara ett uttryck för reaktionära strävanden.

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s):

Herr talman! Den räddningsplanka, som herr Bergh generöst ville ge mig, anser jag inte alls var en räddningsplanka för mig — möjligen en liten jolle som herr Bergh kastade ut för att själva klara sig på ett stormigt hav. Vi vet alla — det kan sägas rent ut — att högern under senare år har sadlat om när det gäller socialpolitiken och försökt att här och var nagga de socialpolitiska förmånerna i kanten. Det är ingenting att gräla om, herr Bergh. Det är någonting som vi alla vet.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden proposi-

tioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Jacobsson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr B 74, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Jacobsson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 73;

Nej — 60.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr B 75, i anledning av väckta motioner angående befolkningsfrågan; och

nr B 76, i anledning av väckta motioner om sjuksköterskeskolornas inordnande i yrkesskolväsendet.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om införande av fem dagars skolarbetsvecka

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr B 77, i anledning av väckt motion om utredning och förslag angående införande av fem dagars skolarbetsvecka.

I en inom första kammaren av herrar *Öhman* och *Norling* väckt motion (I B: 76) hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om vidgade direktiv till 1957 års skolberedning i syfte att få till stånd nödvändig utredning och förslag för införande av fem dagars skolarbetsvecka.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att motionen I: B 76 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr **ÖHMAN** (k):

Herr talman! Som motionär i denna fråga kan jag i långa stycken ansluta mig till vad vederbörande remissinstanser yttrat. Däremot kan jag inte vara med på de slutsatser, som utskottet kommit fram till, vilka som bekant innebär ett yrkande om avslag på vår begäran om en utredning angående en förkortning av skolveckan.

Syftet med den motion, som jag och herr *Norling* har undertecknat, är att vi med hänvisning till den utveckling, som nu försiggår på arbetsmarknaden, med förkortning av arbetstiden, skulle söka anpassa skolveckans längd till arbetsveckans längd i det allmänna livet.

Jag vill bara erinra om att enligt riksdagens beslut skall vi 1960 ha kommit ned till en arbetsvecka på 45 timmar. Jag tycker att perspektiven redan nu pekar på att vi kanske inom en mycket kort tid är framme vid femdagarsvecka — den praktiseras ju redan inom åtskilliga fack, i varje fall vissa tider om året, och utvecklingen på detta område fortskrider i ganska snabbt tempo.

Om detta blir ett tämligen närliggande perspektiv, vore det ganska orimligt att bibehålla sexdagarsvecka i skolor och läroanstalter. Det skulle innebära att familjelivet och den sammanhängande ledigheten för familjen splittras, genom

Om införande av fem dagars skolarbetsvecka

att barnet eller barnen måste gå i skolan också på lördagarna.

Av de yttranden, som här föreligger från remissinstanser, framgår ganska klart, att också skolöverstyrelsen delar denna mening och i allt väsentligt tillstyrker det utredningsyrkande som framförs i motionen.

Överstyrelsen för yrkesutbildning pekar på en rad problem, som uppstår inom skolväsendet genom arbetstidsförkortningens framsteg, och förordar också att dessa problem blir föremål för utredning. Detsamma säger, som framgår av handlingarna, Målsmännens riksförbund, som också tar positiv ställning till utredningsyrkandet.

Jag vill också erinra om att dessa frågor under senare tid har diskuterats rätt mycket i pressen. Man har på ett par orter i landet genomfört försöksverksamhet med fem dagars skolvecka, och enligt de upplysningar och uppgifter, som funnits tillgängliga i tidningspressen, tycks dessa försök slå väl ut, även om det naturligtvis ännu är för tidigt att yttra sig om det slutgiltiga resultatet.

I fackpressen på detta område — jag nämner bara som ett exempel Svensk Skoltidning — pekar man på angelägenheten av att det företas någonting i tid. I det senaste numret av Svensk Skoltidning heter det bl. a. följande: »Det är en del som tyder på att vi tidigare än beräknats kan ställas inför det faktum att femdagarsveckan införs även för skolans del. Det finns risk för att skolan inte i tid har sina reformer förberedda och sina planer utbildade.» Det är så sant som det är sagt, och det är alldeles liknande synpunkter vi anför som stöd för vårt motionsyrkande. Vi menar att skolplanerna måste tas upp till en allsidig och grundlig översyn över undervisningens innehåll, ämnesfördelningen, undervisningsmetoderna, skolarbetets organisation och hithörande problem. Jag beklagar verkligen att utskottet har tagit den ståndpunkt det har gjort, nämligen att man inte anser sig kunna tillstyrka detta utredningsförslag som har ett så starkt stöd ute hos myndigheterna och hos människor som dag-

ligen sysslar med sådana här problem. Jag tror jag också kan säga att utredningsförslaget har ett mycket starkt stöd ute hos stora delar av den svenska allmänheten.

Jag är fullständigt övertygad, herr talman, om att denna fråga tränger sig fram. Vi kommer inte förbi den i det långa loppet. Vi har därför velat, att man i god tid skulle vidtaga de förberedelser, utredningar och annat som behövs för att kunna möta den allmänna arbetstidsförkortningen och anpassa skolan till det läge som då kommer att råda.

Herr talman, med dessa ord ber jag att få yrka bifall till motionen I: B 76.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Jag kan försäkra herr Öhman, att det inom utskottet inte har varit någon avog inställning gentemot denna motion, tvärtom. Att vi yrkar avslag på den har flera samverkande orsaker.

Som redan framgått, inbjöd skolöverstyrelsen vissa kommuner till försök med femdagarsvecka. Egendomligt nog var det bara två och relativt små kommuner, som var villiga att gå in för detta försök. Detta i sin tur berodde på att det är en mycket komplicerad fråga såväl för städerna som för landsbygden, kanske alldeles särskilt för landsbygden. Är man nämligen överens om timantalet, finns inte möjligheter att nämnvärt rubba antalet undervisningstimmar, och då måste man tränga ihop detta antal undervisningstimmar på fem dagar i stället för såsom nu på sex.

För egen del tror jag alldeles säkert att denna reform kommer, men jag tror lika säkert att tiden ännu inte är mogen, och inte minst ur föräldrarnas synpunkt är och blir det en mycket komplicerad sak.

Skulle vi kunna komma fram till det tillståndet i landet, att alla människor hade fritt från arbete på lördagarna, då tror jag inte det vore något större problem, men just där kommer de verk-

Om införande av fem dagars skolarbetsvecka

liga svårigheterna fram. I verk, på kontor och i stora företag är det möjligt att man kan genomföra en sådan anordning, men praktiskt taget inga serviceyrken kan företa en sådan operation. Även om man går in för femdagarsvecka, måste det bli en förskjutning mellan veckans olika dagar av den lediga dagen. I familjer, där båda föräldrarna arbetar, får man det besvärligare än nu, om barnen är hemma från skolan, när föräldrarna arbetar. Den synpunkten har också framförts från olika håll.

Vidare måste man ta skälig hänsyn till vilket antal arbetstimmar under de återstående fem dagarna som är lämpligt och rimligt för eleverna. Redan nu framhålls det att eleverna i många av våra skolor har en orimligt tung arbetsbörda, och det torde vi väl kunna understryka. Med femdagars skolvecka skulle visserligen lördagen bli fri, men de andra dagarna blir desto mera belastade, och den anordning, som vi nu har, med helgfritt från läxor torde det inte bli möjligt att behålla.

Det är oerhört många detaljer, som man måste ta hänsyn till i detta sammanhang. Jag är väl medveten om att skolöverstyrelsen är mycket intresserad av detta, likaså överstyrelsen för yrkesutbildning, föräldraföreningar o. s. v., men samtidigt anser jag att man först måste skaffa sig någon praktisk erfarenhet av denna ordning för att få veta vilka problem som är de svåraste att bemästra och vilka problem man har större möjligheter att komma till rätta med.

De två kommuner, som på försök infört femdagarsvecka, kommer alldeles säkert att kunna ge oss upplysningar om nackdelar och fördelar med anordningen. Att denna kommer till stånd, tror jag de flesta är övertygade om, men vi borde också kunna vara överens om att den i så fall bör införas vid en lämplig tidpunkt.

Jag förstår att herr Öhman menar att en utredning ju inte är så beroende av den s. k. lämpliga tidpunkten, men om utredningen skall få det verklighets-

underlag, som man vill att utredningar skall ha, bör man avvakta någon tid, tills vi har hunnit samla erfarenheter på detta område. Det kan ju också tänkas att det måste bli en beskäring av timantalet, och då är det fråga om vilket eller vilka ämnen man skall skära ned. Talar man med facklärare, får man genast den uppfattningen, att just beträffande deras fack finns det ingen möjlighet att göra någon beskäring. Går man fältet runt, får man samma svar. Måste det göras en nedskärning, kan det tänkas att riksdagen själv får ta ansvaret utan hänsyn till vad de olika facklärarna då anser. Det innebär ett ganska stort ansvar att göra det, och för att kunna vidtaga en sådan operation måste man ha betydligt säkrare underlag för sitt bedömande än vi har i dag.

Jag kan som sagt, herr talman, försäkra att intresset för denna sak är stort i statsutskottet, och jag hoppas för min del att den dag inte skall vara så avlägsen, när vi skall kunna genomföra denna stora reform. Men såsom vi också framhåller, beror det i mycket hög grad på hur frågan om arbetstidsförkortningen kommer att lösas inom näringslivet. Den utveckling, som vi nu har varit med om under de senaste månaderna, talar inte precis för att vi skulle vara färdiga att omedelbart gå in för en sådan här stor reform, utan det kan tänkas att det kommer att dra ut på tiden.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Herr ÖHMAN (k):

Herr talman! Jag är naturligtvis mycket tillfredsställd med att utskottets talesman betygade det stora intresse som finns i statsutskottet för denna sak. Jag kan ur min synpunkt understryka riktheten av praktiskt taget allt som han här har sagt. Det enda, som förvånar mig, är att herr Näsström efter denna motivering kan komma fram till ett avslagsyrkande på vår begäran om en ut-

Om införande av fem dagars skolarbetsvecka

redning, ty det gäller här verkligt komplicerade frågor.

Det är mycket som behöver utredas — vi är eniga på den punkten. Utredningen behöver ha tid på sig, så att inte utvecklingen på arbetsmarknaden går före denna reform, som måste komma då den allmänna arbetstidsförkortningen genomförs. Det är givet att det kan vara komplicerat för anställda i serviceyrken, men det kan vara komplicerat för föräldrar i serviceyrken också med sex dagars skolvecka. Trafikpersonal, ja, hela fältet med några få undantag inom serviceyrkena, har icke alltid fridag på söndag som övriga anställda. Den saken kan väl inte förändras, om skolveckan skäres ned till fem dagar. Detta problem kvarstår naturligtvis också senare, men det finns även nu. Det bör naturligtvis utredas av sakkunniga, om man skall skära ned antalet timmar. Som lekman skulle jag vilja säga att man säkert kan ta bort åtskilligt tämligen onödigt kunskapsstoff, som nu plockas i barnen, och på det sättet få en rationellare och mera tidsenlig undervisning till stånd i våra läroanstalter.

Som sagt, jag är i det stora hela enig med herr Näsström utom på den punkt, där han yrkar avslag på den utredning, vars nödvändighet han själv så våltaligt har omvitnat.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Jag vill erinra herr Öhman om att vi på det här området har haft utredningar som har hållit på i tiotals år. Vad har det betytt? Jo, när man har skrivit sitt första kapitel och sedan kanske efter åtta, nio eller tio år skall försöka komma fram till en kläm, då har tiden ridit så fort, att vad man i början skrev till väsentliga delar inte är aktuellt längre. Det är väl inte sådana utredningar vi vill ha, utan vi vill ha utredningar som bygger på aktuellt material. För att få fram detta måste man inhämta de erfarenheter som man kan få del av, bl. a. från dessa två kommuner som nu verkligen prövar saken.

Herr Öhman säger att man kan ta bort

onödigt kunskapsstoff. Detta är allmänna ordalag. Jag har suttit så många år i skolutredningen och hört just detta uttryck, »onödigt kunskapsstoff». Då man frågar vad det är för något kunskapsstoff som är onödigt, då får man inget besked, i varje fall inte något besked om åtgärder som man kan realisera. Det skulle kunna tänkas att våra sju miljoner invånare har sju miljoner olika åsikter om vad som är nödvändigt och onödigt kunskapsstoff. Men det måste finnas ansvariga myndigheter, som ändå beslutar om vilken undervisning vår skola skall ge, och det har vi ju också. Jag tror inte att det leder till en matnyttig diskussion, om vi här ger oss närmare in på dessa frågor. Exempelvis de som är intresserade av språk, anser, att många andra ämnen är mindre nödvändiga, och vice versa, och så torde det väl alltid komma att bli. Men vi är väl överens om att i vårt komplicerade samhälle den undervisning, som våra ungdomar får, ändå är nödvändig både för nuet och framtiden. Det är just detta som gör det så svårt att ta bort en timme här eller där. Såsom alla vet, har det under de senaste årtiondena varit så, att det undan för undan har kommit till nya undervisningsämnen. Det, som nu är aktuellt, är en ökning av tiden för matematiken, och man har inte haft något ämne att plocka bort, utan det kommer nu förslag om att man helt enkelt skall behöva förlänga undervisningstiden för att få denna ökning av matematikundervisningen till stånd.

Så pass komplicerat, herr talman, är detta problem, och jag tror att saken vinner på att man nu avvaktar erfarenheterna på detta område.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Om vissa lättnader i inkomstbeskattningen, m. m.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr B 78, i anledning av väckta motioner i fråga om uppskov med förändring till lägre skolform, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och lades till handlingarna statsutskottets utlåtande nr B 79, i anledning av riksdagens år 1957 församlade revisorers uttalande rörande anstaltsvårdades rätt till folkpension m. m.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr B 80, i anledning av väckta motioner angående den koncessionerade inrikes lufttrafiken i Sverige; och

nr B 81, i anledning av väckt motion om uppflyttning i högre lönegrad av en tjänst såsom förste taxeringsinspektör vid överståthållarämbetets skatteavdelning.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om vissa lättnader i inkomstbeskattningen, m. m.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr B 13, i anledning av väckta motioner rörande vissa lättnader i inkomstbeskattningen, m. m.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande inom riksdagen väckta, av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen

I) de likalydande motionerna I: B 170, av herr *Ewerlöf m. fl.*, och II: B 233, av herr *Hjalmarson m. fl.*, vari bl. a. hemställts, att riksdagen måtte antaga i motionerna infört förslag till förordning om ändrad lydelse av 8 § 1 mom. och 10 § 1 mom. förordningen den 26 juli 1947 (nr 576) om statlig inkomstskatt,

II) de likalydande motionerna I: B 171, av herr *Ohlon m. fl.*, och II: B 232, av herr *Ohlin m. fl.*, vari hemställts, att

riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utarbetande av en plan för fortsatt reformarbete på inkomstbeskattningens område.

Det i de likalydande motionerna I: B 170 och II: B 233 framlagda förordningsförslaget avsåg dels att ortsavdraget vid den statliga beskattningen skulle höjas med 500 kronor såvitt avsåg familjer med barn och dels att de vid samma beskattning gällande skatteskalorna skulle ändras med tillämpning först från ingången av år 1960 och då tillämpas vid en uttagningsprocent av 100.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande betänkandet av angivna orsaker hemställt,

1) att de likalydande motionerna I: B 170, av herr *Ewerlöf m. fl.*, och II: B 233, av herr *Hjalmarson m. fl.*, om vissa lättnader i beskattningen av fysiska personer, i vad motionerna behandlats i detta betänkande, samt

2) att de likalydande motionerna I: B 171, av herr *Ohlon m. fl.*, och II: B 232, av herr *Ohlin m. fl.*, om en plan för fortsatt reformarbete på inkomstbeskattningens område,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

a) vid punkten 1 (ortsavdrag för barnfamiljer och ändring i de statliga skatteskalorna)

1) av herrar *Hagberg, Magnusson* i Borås och *de Jounge*, vilka — under hänvisning till innehållet i de likalydande motionerna I: B 170, av herr *Ewerlöf m. fl.*, och II: B 233, av herr *Hjalmarson m. fl.*, — ansett, att utskottet under punkt 1 bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till nämnda motioner, i vad de behandlats i detta betänkande, antaga det vid motionerna fogade förslaget till förordning om ändrad lydelse av 8 § 1 mom. och 10 § 1 mom. förordningen den 26 juli 1947 (nr 576) om statlig inkomstskatt;

Om vissa lättnader i inkomstbeskattningen, m. m.

2) av herrar *Spetz, Söderquist, Gustafson* i Göteborg och *Stenberg*, vilka likväl ej antytt sin åsikt;

b) vid punkten 2 (utarbetande av en plan för fortsatt reformarbete på inkomstbeskattningens område)

1) av herrar *Spetz, Söderquist, Gustafson* i Göteborg och *Stenberg*, vilka — under hänvisning till innehållet i de likalydande motionerna I: B 171, av herr Ohlon m. fl., och II: B 232, av herr Ohlin m. fl., — ansett, att utskottet under punkt 2 bort hemställa, att riksdagen med bifall till nämnda motioner måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utarbetande av en plan för fortsatt reformarbete på inkomstbeskattningens område;

2) av herrar *Hagberg, Magnusson* i Borås och *de Jounge*, vilka dock ej antytt sin mening.

Herr HAGBERG (h):

Herr talman! Den angelägenhet som avhandlas i det betänkande från bevillningsutskottet, som vi här har framför oss, har ju knappast nyhetens behag för kammarens ledamöter. Vi har diskuterat frågan vid åtskilliga tillfällen under de senaste åren och senast för inte så länge sedan.

Att under sådana omständigheter tillföra ämnet någonting nytt är ganska svårt, det ligger i sakens natur. Å andra sidan får man säga att denna angelägenhet — skattefrågan — ligger så långt framme i samhällsdebatten och i det allmänna medvetandet, att det kanske ändock kan vara motiverat att knyta några få ord till bevillningsutskottets betänkande.

Om kammarens ärade ledamöter närmare studerar betänkandet, skall ni finna, att utskottet där starkt, för att inte säga mycket starkt, betonar det allvarliga statsfinansiella läget med dess risker för underskott även beträffande driftbudgeten. Denna varning är nog så befogad, och jag klandrar ingalunda utskottsmajoriteten för dess påpekande, men jag beklagar, att de av riksdagens utskott, som har haft och har att fram-

lägga förslag med avseende på statens utgifter, icke för sin del funnit angeläget att göra samma bedömande som bevillningsutskottet gjort i fråga om det ansträngda statsfinansiella läget. I varje fall har ju dessa utskott inte framlagt några förslag till nedprutningar eller beskrningar av statsutgifterna. Man kan ju omöjligt från dessa utskotts sida hävda den meningen, att de inte har haft anledning att presentera några dylika förslag. Anledningar har förvisso icke saknats.

Från den meningsriktning, som jag tillhör, har vi undan för undan framlagt för riksdagen motiverade och, som vi tycker, grundligt förberedda förslag till nedprutningar och beskrningar uppgående till åtskilliga hundra miljoners värde. Därmed har vi markerat vår allvarliga uppfattning om det statsfinansiella läget.

Vi har understrukit denna vår uppfattning också på ett annat sätt, nämligen därigenom att vi nu för första gången sedan år 1952 har avstått från att lägga fram förslag till en omedelbar sänkning av den direkta skatten för fysiska personer. Det betyder inte, understriker jag, att vi skulle anse en dylik sänkning onödigt och att vi skulle ha övergett vår uppfattning, att skattestrycket i vårt land är så högt, att man med hänsyn till skattestryckets verkningar på arbetsvilja, företagsamhet och sparvilja bör inrikta sig på att snarast sänka skatterna. Detta är givetvis alljämt vår ståndpunkt. Vi anser det rationellt och nödvändigt från såväl samhälls- som statsfinansiella synpunkter att man redan nu, oavsett det nuvarande budgetläget, åtminstone planerar för en framtida skattesänkning. Även staten skulle enligt vår uppfattning i längden tjäna härpå. Statens inkomster skulle nämligen på längre sikt bli större vid ett lägre skatteuttag än vid det nuvarande höga skatteuttaget. Jag vet mycket väl, att riktigheten av vår uppfattning bestrids från åtskilliga håll. Inte desto mindre tror jag, att styrkan i densamma är så ofrånkomlig, att den så småningom skall slå igenom även på det

Om vissa lättnader i inkomstbeskattningen, m. m.

håll, där man hittills ställt sig mest oförstående inför densamma.

Alldeles oavsett detta finns det anledning att reformera de nuvarande skatteskalorna. Jag skall inte i detalj ingå på denna sak, som ju rätt nyligen har diskuterats här i kammaren, men det kan, herr talman, inte hjälpas att jag måste trötta kammarens ledamöter med att ännu en gång peka på den oformlighet i våra nuvarande skatteskalor som kommer till synes i den så kallade skattepuckeln. Jag syftar på den underliga konstruktionen av skatteskalan för gifta i inkomstskikten närmast över de lägsta inkomsterna. Man kan, menar jag, inte tillräckligt ofta påpeka den orimlighet som där kommer till synes. Jag är faktiskt överraskad av att man i riksdagen hittills ställt sig så kallsinnig mot detta problem, trots att medborgarna ute i landet i allt större utsträckning fått sin uppmärksamhet riktad på det och reagerat mot denna oformlighet. Skattesatsen för en beskattningsbar inkomst i skiktet närmast under 8 000 kronor är, som vi vet, 11 procent. Skattesatsen stiger emellertid till inte mindre än 27 procent vid en inkomst närmast över 12 000 kronor. Ingen av kammarens ledamöter vill väl på allvar göra gällande, att skatteförmågan stiger så snabbt vid en ökning av inkomsten med föga mer än 4 000 kronor, att det skulle vara befogat med denna branta stegring av skattesatsen. Det vore rätt orimligt att påstå något sådant.

Bevillningsutskottet har ju också i tidigare sammanhang erkänt, att den skatteskala, som vi förordat i vår motion för att få bort denna besynnerliga »puckel» har — såsom utskottet skriver — bestående fördelar, låt vara att utskottet tillägger »ur tekniska synpunkter».

Utöver en ändring av gällande skatteskalor har vi i vår motion också föreslagit, att de statliga ortsavdragen för gifta med minderåriga barn skall höjas med 500 kronor. Detta äger sammanhang med att vi med hänsyn till det statsfinansiella läget förordar avskaffande av vad som brukar betecknas som

det första barnbidraget, ett initiativ som vi har tagit, med full insikt om de politiska risker som från skilda synpunkter torde vara förbundna därmed.

Vi har emellertid ansett oss böra göra detta, och människornas reaktion ute i landet har ju blivit sådan, att vi inte har någon anledning att beklaga det initiativ som togs. I princip hyser vi emellertid den uppfattningen att ett högre ortsavdrag för barnfamiljerna är motiverat, alldeles oavsett om barnbidrag utgår eller icke. Ortsavdraget har ju tillkommit för att man från beskattning skall undantaga den del av inkomsten, som åtgår för oundgängliga levnadskostnader — för mat, kläder, bostad o. d. — en del av inkomsten som, det ligger ju i sakens natur, helt saknar skattekraft. Ortsavdraget motsvarar alltså ett schablonmässigt beräknat existensminimum — det är, tycker jag, det adekvata uttrycket för vad det här är fråga om. Ingen lär väl kunna bestrida, att barnfamiljerna har större oundgängliga levnadskostnader än t. ex. barnlösa makar. Denna, jag kan väl säga, rättvisesynpunkt borde bjuda oss att genom en differentiering av ortsavdragen taga hänsyn till den föreliggande skillnaden i skatteförmåga. Och detta krav — det vill jag gärna så att säga på förekommen anledning understryka — bör resas inte minst med hänsyn till de lägre inkomstagarna. Det säges ju så ofta i den mera primitiva agitationen, att vi i vår allmänna skattepolitik ständigt har ögonen riktade på de större inkomsttagarna. Det förhåller sig ju inte alls på det sättet, det framgår bland mycket annat av vår aktion på det avsnitt som jag här behandlar.

Vi menar alltså, att man har anledning att resa detta krav inte minst med hänsyn till, såsom jag sade, de lägre inkomsttagarna. Vi är väl alla överens om att det främst är de lägre inkomsttagarna som blir lidande på att ortsavdragen är för låga, t. ex. genom att de urholkats till följd av den fortgående penningvärdeförsämringen. Detta gäller även för barnfamiljerna. De av barnfamiljerna, som har låga inkomster, får

Om vissa lättnader i inkomstbeskattningen, m. m.

nu onekligen betala skatt för sådan inkomst som allmänt sett saknar varje som helst skattekraft. Jag kan därför inte hålla med bevillningsutskottets majoritet, när den säger, att en höjning av barnfamiljernas ortsavdrag skulle innebära »en omotiverad favorisering av barnfamiljer». Kammarens ledamöter torde observera formuleringen »en omotiverad favorisering av barnfamiljer». Den står ju i ett ganska egendomligt motsatsförhållande till de attityder, man i andra sammanhang gärna vill inta just när det gäller barnfamiljerna.

Jag vill utöver detta erinra om att samtliga våra nordiska grannländer — jag understryker samtliga — tillämpar barnavdrag, trots att barnbidrag förekommer både i Norge och i Finland. Samma är förhållandet i t. ex. England, Tyskland och Holland. Jag skall inte närmare fördjupa mig i det ämnet, eftersom vi ju också har andra betänkan- den från bevillningsutskottet att dryfta i fortsättningen. Jag vill emellertid med den anförda motiveringen, herr talman, yrka bifall till den reservation under punkt 1 som avgivits av mig och övriga högerledamöter av utskottet.

I betänkandet behandlas även en motion med hemställan att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle begära utarbetande av »en plan för fortsatt reformarbete på inkomstbeskattningens område», som det heter. Tillsammans med övriga utskottsledamöter av den meningsriktning, jag tillhör, har jag under denna punkt avgivit en blank reservation.

Med hänsyn till att det i högerpartiets föreliggande motion, som jag just nu har sagt några ord om, finns en noggrant utarbetad plan för framtida skattesänkningar liksom till att vi från högerpartiets sida lagt fram konkreta förslag till nedprutning av statsutgifterna för att skapa underlag för dessa skattelättnader, har vi representanter för högern i bevillningsutskottet inte ansett oss ha anledning att i detta sammanhang reservera oss för ett bifall till det nämnda motionsyrkandet. Men jag behöver väl inte, herr talman, understryka — och därmed

skall jag sluta — att vi självfallet sympatiserar med andemeningen i den gjorda framställningen.

Herr SPETZ (fp):

Herr talman! Jag ämnar inte föregripa den argumentation som, förmodar jag, utskottets ärade ordförande här kommer att förebringa mot det anförande, som herr Hagberg nyss höll ifrån denna talarstol.

Jag vill för min del bara hänvisa till vad herr Hagberg själv påpekade, att riksdagen redan har avvisat de förslag ifrån högerns sida, som skulle innebära besparingar. Därmed är ju grunden så att säga ryckt undan för förslaget beträffande en ändring av skatteskalorna.

Nu har man i den plan, som framlagts i högermotionen, menat att de nya skattskalorna skulle tillämpas från och med den 1 januari 1960 och alltså inte påverka det löpande budgetåret. Men oavsett hur det statsfinansiella läget är under det budgetår, då dessa skatteskalor skulle träda i kraft, har den grupp jag tillhör inte, så snart efter det att riksdagen beslutat om nya skatteskalor, velat göra en ändring på denna punkt. Personligen vill jag emellertid gärna instämma i det uttalande bevillningsutskottet gjort om att den skatteskala, som är föreslagen av högern, ur olika synpunkter ter sig mer tilltalande än den nu tillämpade skatteskalan. Men det är här helt och hållet fråga om vilka inkomster som man vill tillföra staten. Vi har när det gäller den första punkten i utskottets hemställan kommit till samma slutsats som detta. Den blanka reservation, som jag och några kamrater har avgivit vid denna punkt, rör helt och hållet utskottets motivering, vilken vi inte velat biträda.

Alla kan väl vara eniga om att önskan om en skattesänkning är stor och allmän inom vårt land. Jag vågar tro att man även inom regeringen är på det klara med önskvärdheten av en skattesänkning. Krav på skattesänkningar på olika punkter framkommer ju ideligen, än ifrån ett håll och än ifrån ett annat håll.

Om vissa lättnader i inkomstbeskattningen, m. m.

Jag skall bara som exempel — jag vill understryka att det bara är exempel — peka på sådana krav som t. ex. borttagande av varuskatten på glass och kravet på en sänkning när det gäller beskattningen av rederinäringen, vilket vi om några dagar kommer att få ta ställning till.

Jag hade tillfälle att för några veckor sedan ifrån denna talarstol erinra om hur lättvindigt vi för bara något år sedan minskade statens inkomster med inte mindre än 23 miljoner genom beslutet beträffande utskänkningskatten.

Nu är det så, att det pågår åtskilliga utredningar på beskattningsområdet, exempelvis beträffande resultatutjämnning och det s. k. förvärvsavdraget. På vårt håll anser vi att det under sådana förhållanden är en nödvändighet att det uppgöres en plan över de eventuellt möjliga skattesänkningarna. Om en sådan plan hade varit uppgjord tidigare, skulle inte den skattelättnad ha kommit till stånd, som jag har erinrat om ett par gånger. Det hade säkerligen funnits skattelättnader, som hade varit betydligt angelägnare att få genomförda.

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till reservation nr b 1.

Herr SJÖDAHL (s):

Herr talman! Högern har här först i en motion och sedan i en reservation framlagt förslag om en helt ny skatteskala. Den presenterades första gången 1956 och avsågs då. Nästa gång förslaget framfördes var 1957, då det också avsågs. Följande gång var i våras, då förslaget ävenledes avsågs, och nu föreligger det för fjärde gången, och jag hoppas det blir gillt, när förslaget nu av allt att döma kommer att avslås av kammaren. Det förtjänar, tycker jag, knappast ett bättre öde.

Men jag vill erinra kammaren om att riksdagen, när denna fråga för första gången var uppe, 1956, genomförde en sänkning av inkomstskatten på nära 400 miljoner kronor. Denna betydelsefulla reform håller just i dessa dagar på att slutligt genomföras i de olika kommu-

ner. Reformen tillämpades beträffande preliminärskatten förra året, och i år kommer slutskattedelarna till vederbörande med en inregistrering av denna 1956 års reform. Man borde kunna se denna helt tillämpad, innan man gör nya framstötter.

Jag vill också erinra om att den reform, som genomfördes 1956, betydde att man omlade skatteskalorna på sådant sätt, att de mindre inkomsttagarna fick en mycket större procentuell del av denna reforms förbättringar än de större inkomsttagarna. Reformen innebar en omläggning, som väsentligen blev till fördel för det stora flertalet av skattebetalare. Jag tror inte man kan säga detsamma om de förslag, som nu tre gånger av kammaren och riksdagen avslagits.

Jag vill fästa uppmärksamheten på att dessa skatteskalor upp till en beskattningsbar inkomst av 8 000 kronor — låt oss säga en verklig inkomst för gift man på något mellan 13 000 och 14 000 kronor — ger en skattelättnad med några tiotus, i det högsta läget blir det 80 kronor. Tar vi en inkomst på cirka 18 000 kronor, blir skattelättnaden 280 kronor, och vid en inkomst på något över 70 000 kronor blir den 3 000 kronor. Om vi tar en inkomst på 120 000 kronor, blir skattelättnaden 6 500 kronor. Vi finner alltså att dessa skatteskalor ger de stora slantarna till de mycket stora inkomsttagarna men ger de små och måttliga inkomsttagarna mycket små förmåner.

Och vad kostar denna reform? Den kostar 625 miljoner kronor, och dessa miljoner vill man använda för att ge en verklig skattelättnad för de stora inkomsttagarna men bara småslantar — några tiotus — åt de många och små inkomsttagarna. Skulle en finansminister någon gång komma i den lyckliga situationen, att han skulle kunna sänka inkomstskatten med 625 miljoner kronor, förmodar jag att han skulle känna sig pliktig att föreslå en skatteskala av ny typ, som ger det mesta av dessa pengar till de mindre inkomsttagarna, till dem som har svårast att bära skat-

Om vissa lättnader i inkomstbeskattningen, m. m.

terna. Att den, som har 120 000 kronors inkomst, får 6 000 kronor mer eller mindre i skatt betyder självfallet inte lika mycket som en motsvarande skatteändring för en skattebetalare i de lägre inkomstgrupperna. Det är inte någon lämplig reform av skatteskalorna som högern här har föreslagit.

Nu säger man att det finns vissa skönhetsfläckar i de nuvarande skalorna. Jag bryr mig knappast om någon skattekosmetik. Jag räknar bara med vad en skattereform betyder för olika grupper av inkomsttagare. Det är därpå det hela hänger, och jag tycker inte att skalan för de samhällsskikt, som herr Hagberg talade om, är så olycklig. Marginalskatten stiger från 11 över 17 och över 21 till 27 procent, men vi får tänka på att den procentuella stegringen blir mindre, om vi lägger in kommunalskatten. Om vi antar att den är 13 kronor, vilket man nu räknar med, blir det inte en stegring från 11 till 27 utan från 24 över 30 och 34 till 40 procent. För den stora massan av inkomsttagare är ju kommunalskatten en mycket tyngre börda än statsskatten. Vill man här tala om någon bristande skönhet, måste man nog lägga samman den statliga och den kommunala inkomstskatten, och då får man en helt annan bild — en mycket skönare bild än den som herr Hagberg tecknade.

Men samtidigt som högern föreslår denna skatteskala, som riksdagens alla övriga partier nu har avvisat i tre år och som jag hoppas skall avvisas även denna gång, kommer man med förslag om ett extra ortsavdrag på 500 kronor för familjer med barn. Barnavdragen avskaffades ju år 1947. I stället tillkom barnbidragen, som nu är 400 kronor per barn. Detta barnbidrag utgår lika för alla barn, det må vara arbetarens eller bondens, det må vara direktörens eller godsägarens. Alla dessa får för barnens uppfostran samma bidrag.

Högern har ju tidigare gjort attacker mot detta barnbidrag, men dessa har avvisats av riksdagen. Nu vill emellertid högern dessutom ha ett allmänt

barnavdrag på 500 kronor, alldeles oavsett om det är en enbarnsfamilj eller en familj med ännu flera barn. Vi vet ju alla — och det har ju också högern tidigare klart sagts ifrån — att det blir allt tyngre försörjningsbörda, ju flera barn det är i familjen. Icke förty kommer nu högern med ett förslag om blankt 500 kronors avdrag för familjer med barn, oavsett hur många barn det är i familjen. Detta avdrag betyder desslikes att de 500 kronorna kommer att innebära en lättnad som är mycket olika för olika familjer. En familj med små inkomster kan måhända genom detta avdrag vid deklarationen få en med 125 kronor minskad skatt, men en familj med mycket stora inkomster kan få 400 kronor i direkt skatteminskning. Ju mindre familjen behöver hjälp för sina barns försörjning, desto större skattelindring får de alltså av staten.

Nog tycker man att ett sådant förslag, som utskottet nu har avvisat, måste betraktas som en i högsta grad odemokratisk reform. Jag tror att man måste beteckna det såsom en reform baklänges. Utskottet säger att denna reform är omotiverad. Ja, den är i varje fall så dåligt motiverad, att utskottet inte har kunnat finna något motiv för att ställa sig bakom denna, vad jag skulle vilja kalla, reform baklänges i odemokratisk riktning.

Men vad skulle allt detta kosta? Det skulle kosta 700 miljoner kronor. Har vår svenska budget för närvarande ett överflöd på inkomster? Utskottet har pekat på att det för närvarande finns ett överskott på 24 miljoner kronor. Det räcker inte långt. Vi kan dessutom räkna med att det blir tilläggsstater och anslagsöverskridanden — det är vanligare än motsatsen. Vi får nog räkna med att driftbudgeten i stället kommer att utvisa icke obetydliga underskott. Då betyder det att man måste låna upp 700 miljoner för att genomföra denna s. k. skattereform och finansiera skattesänkningen. Är denna politik rimlig? Är den ansvarig? Saknar det inte tvärtom allt ekonomiskt förnuft att låna för en skattesänkning?

Om vissa lättnader i inkomstbeskattningen, m. m.

Högern säger: »Vi har ju föreslagit besparingar, som riksdagen visserligen avvisat.» Men är det inte att gyckla med oss? Man vill balansera en skattesänkning mot besparingar som inte blev av. Det är ju rena trolleriet. Högern är vår politikens trolleriprofessor, men de invigda — och i riksdagen hör vi alla till dem — har genomskådat herr professorn.

Vid sidan om dessa högerns förslag har folkpartiet framlagt ett förslag att man skall utarbeta en plan för fortsatt skattesänkning. Där erkänner man således, att skattesänkningar har skett. Utskottet finner förslaget opraktiskt. En reform på detta område, hur angelägen den än är, bör bedömas även med hänsyn till vad den kostar, och man kan inte säkert bedöma vare sig den ena skattereformen eller den andra, innan den är utformad så, att det blir möjligt att jämföra de olika förslagen sinsemellan. Utrymmet för skattesänkningar är tyvärr mycket ringa, och utskottet har ansett att det är bättre att pröva varje reform för sig, när den föreligger utformad och såväl kostnader som verkningar i övrigt kan överskådas.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag i förevarande ärende.

Herr HAGBERG (h):

Herr talman! Herr Sjö Dahl synes mena, att vi, därför att riksdagen avslagit våra yrkanden om prutningar, borde vara förhindrade att ställa det förslag till skattesänkningar, som här föreligger. Jag förstår inte logiken i ett sådant resonemang, ty skulle ett oppositionsparti vara fullständigt bundet av de beslut, som riksdagen en gång fattat, och på grund därav nödgas inställa sin verksamhet i den eller den frågan, då vore det ju rätt meningslöst med en opposition.

Herr Sjö Dahl är liksom jag mycket intresserad av förhållandena i England och den engelska parlamentariska demokratin. Men vi vet ju alla att man

där resonerar på ett helt annat sätt, oberoende av vilket parti som sitter vid makten, än vad herr Sjö Dahl här gjort. Våra förslag om skattesänkningar måste självfallet ses i sammanhang med och mot bakgrunden av den »skuggbudget» — om jag får anknyta till det engelska uttrycket — som vi har framlagt. Det är så man måste betrakta saken och inte mot bakgrunden av det förhållandet, att riksdagen tidigare avslagit våra prutningsförslag.

Vidare säger herr Sjö Dahl, att riksdagen har avslagit de av oss föreslagna skatteskalorna 1956, 1957 och en gång 1958 och att man kommer att avslå dem även i dag. Då är det meningslöst att fortsätta, menar herr Sjö Dahl. Men han har ju själv varit med i detta hus mycket länge och spelat en betydelsefull roll. Han minns säkert sitt eget partis kampår, hurusom socialdemokratien i riksdagen ställde förslag som föll, hur man kom tillbaka nästa år och fick avslag, återkom ett tredje år med samma resultat, o. s. v. Men man förtröttades inte. *Tror* man på en sak, då driver man den, oavsett om man får mothugg, i förhoppningen att man omsider skall lyckas övertyga människorna och vinna framgång. Och vi *tror* på den linje, som vi har lagt upp i skattefrågan. Då må herr Sjö Dahl inte förtänka oss, om vi fortsätter på den linjen, oavsett de motgångar vi hittills fått röna. Och vi har fått en ganska stark stimulans i detta vårt arbete i vissa företeelser på valfältet under de senare åren, som tyder på, att vi undan för undan vinner allt större och större förståelse ute bland människorna just för den uppfattning i skattefrågan, som vi har gjort till vår.

Herr SJÖDAHL (s):

Herr talman! Jag är den siste som skulle vilja förmena något parti att driva opposition mot den sittande regeringen. Jag anser liksom på sin tid den gamle Wallenberg, i »Min son på galejan», att partier är fria nationers liv och därmed demokratiens livsluft. Utan dem

Om vissa lättnader i inkomstbeskattningen, m. m.

kan man inte existera med bibehållen frihet i ett land. Och herr Hagberg vet nog likaväl som alla andra, att jag är beredd att värna oppositionens frihet till sista blodsdroppen. Men det är en sak, en annan sak är att jag anser mig berättigad att starkt klandra det förslag, som nu föreligger från högerens sida.

Jag betraktar deras skatteförslag på denna punkt som djupt odemokratiskt. Jag kan inte hindra högern från att frambära det år efter år, men jag tror att det skulle vara lyckligt, om högern i större utsträckning kunde se till de många inkomsttagarna här i landet.

Herr Hagberg sade, att vi kan se att väljarna samlas omkring högern. Ja, det är uppenbart att väljarna lockas av ett parti som lovar skattesänkningar. Men de kan inte alltid genomskåda vad högerförslaget innebär, i varje fall inte omedelbart; det kan ta år innan det går upp för det svenska folket vad det här gäller. Högern lovar här 700 miljoner kronor i skattesänkning, då man vet att man inte kan genomföra detta och då man tryggt kan framlägga ett sådant förslag i den förvisningen att riksdagen kommer att avslå det. Ty regering och riksdag skulle väl inte gärna ge herr Hagberg, som tillhör riksgäldskontorets fullmäktige, i uppdrag att låna ihop 700 miljoner kronor så att driftbudgeten går ihop och så att man skall kunna betala ut de medel till försvaret, undervisning och socialvård som erfordras. Det är nämligen detta som är följden av förslaget. Då skulle nog herr Hagberg säga, att sådant får man inte låna till och så säger herr Hagberg i stället, att vi skall minska på utgifterna. Men riksdagen har sagt att vi inte kan minska på utgifterna i denna utsträckning. Herr Hagberg och hans parti fortsätter ändå av bara farten och anser att man trots allt bör avskryva dessa 700 miljoner kronor. Det betyder, att herr Hagberg får i uppgift att i riksbaken eller annorstädes låna ihop 700 miljoner kronor för löpande utgifter och därmed kommer att bidra till den svenska nationens konkurs!

Herr HAGBERG (h):

Herr talman! Det sista herr Sjödahl anförde lät ju onekligen betänkligt! Jag finner också ett annat avsnitt av herr Sjödahls senaste anförande rätt anmärkningsvärt. Han menade — och jag tror inte att jag missuppfattade honom därvidlag — att det förhållandet, att människorna ute i landet uppenbarligen visar en växande förståelse för vår meningsriktning, beror på att de inte genomskådar vad det är fråga om och att de inte genomskådar verkningarna av våra förslag exempelvis i skattefrågan. Men, herr Sjödahl — som är en gammal socialdemokrat — är detta inte att underskatta väljarnas omdöme? Man brukar alltid vädja till väljarnas kloka omdöme, och när socialdemokraterna får många röster i ett val, brukar de framhålla, att de har »fått folkets förtroende» och att »väljarnas sunda omdöme än en gång har kommit till sin rätt» o. s. v. Men väljarnas goda omdöme — gäller det endast, när de röstar socialdemokratiskt?

Herr Sjödahl ansåg, att det är odemokratiskt att framlägga ett sådant förslag som vi här har lagt fram om att återinföra ortsavdragen. Men, herr Sjödahl, som jag tidigare erinrade om har man i en lång rad stater barnbidrag kompletterade med ortsavdrag. Man har sådana avdrag i våra nordiska grannländer, i England, i Tyskland och i Holland. Såvitt jag har mig bekant lämnar dessa stater i fråga om demokrati inte något övrigt att önska.

Herr SJÖDAHL (s):

Herr talman! Det är klart att man kan ha ett system med både barnbidrag och barnavdrag. Man kan också ha ett system — som vi hade före år 1947 — med enbart barnavdrag, men vi underkände detta system, då vi ansåg det vara odemokratiskt. Det gav åt rika inkomsttagare betydligt mer hjälp än åt mindre inkomsttagare. Dessa odemokratiska grunder har vi alltså avskaffat. Högern

Om vissa lättnader i inkomstbeskattningen, m. m.

har åtminstone vid årets riksdag varit ensam om att vilja införa barnavdrag.

Jag tror på högerens demokrati i dag. Men under långa tider av min levnad kämpade jag mot högern, därför att detta parti var demokratiens motståndare. Jag är hjärtligt glad över att högern i våra dagar liksom under de senaste årtiondena har stått på demokratiens skans — lika bestämt som socialdemokratien har gjort det så länge jag minns tillbaka.

En sak till, herr talman! Herr Hagberg glädde sig över högerens nya väljare. Jag gör det inte. Men högern har inte tagit sina nya väljare från mitt parti utan från partier, som inte varit lika kunniga i att genomskåda högerens planer i skatteavseende som socialdemokraterna. Jag hoppas att dessa partiets gamla väljare så småningom skall kunna se mera klart. Därutinnan har jag tydligen en uppfattning som är motsatt herr Hagbergs.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr förste vice talmannen, som för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, yttrade, att med anledning av vad under överläggningen yrkats propositioner komme att framställas särskilt angående vardera av de båda punkterna av utskottets i förevarande betänkande gjorda hemställan.

I fråga om punkten 1, fortsatte herr förste vice talmannen, hade yrkats dels att vad utskottet i nämnda punkt hemställt skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Hagberg m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedermera gjorde herr förste vice talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr Hagberg begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr B 13 punkten 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Hagberg m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Hagberg begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 114;

Nej — 15.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Därefter gjorde herr förste vice talmannen i enlighet med de beträffande punkten 2 förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Spetz m. fl. vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Spetz begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr B 13 punkten 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Om främjande av bostads-, egnahems- och aktiesparande

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Spetz m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Spetz* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 94;

Nej — 28.

Därjämte hade 13 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr B 15, i anledning av väckta motioner om befrielse för utländska medborgare från retroaktiv skyldighet att erlægga folkpensionsavgift, bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Om främjande av bostads-, egnahems- och aktiesparande

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr B 16, i anledning av väckta motioner om vissa åtgärder till främjande av bostads-, egnahems- och aktiesparande.

I de inom riksdagen väckta, till bevillningsutskottet hänvisade likalydande motionerna I: B 172, av herr *Ewerlöf m. fl.*, och II: B 231, av herr *Hjalmarson m. fl.*, hade hemställts, att riksdagen måtte antaga i motionerna införda förslag till

1) förordning om bostadssparande; och

2) lag angående ändring av kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370).

I de framlagda författningsförslagen hade bland annat föreslagits rätt för

den, som under ett eller flera av åren 1958—1962 insatt medel i bank på särskilt bostadskonto upp till ett sammanlagt belopp av högst 5 000 kronor för ensamstående och 10 000 kronor för gifta, att få avdrag härför i deklarationen. Om medlen hade använts för förvärv av eget hem eller för gäldande av insats i bostadsrättsförening, skulle skattebefrielsen bli definitiv. Vidare hade föreslagits att den, som under året amorterat å skuld på egnahemsfastighet ett belopp överstigande 1,5 procent av fastighetens taxeringsvärde, skulle medgivas avdrag för det överskjutande beloppet, dock högst 700 kronor. Slutligen hade förordats särskild premiering av sparande i aktier och andelar i ekonomiska föreningar genom skattefrihet vid inkomsttaxeringen för avkastningen därav intill ett belopp av 200 kronor för ensamstående och 400 kronor för äkta makar.

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet på anförda skäl hemställt, att de likalydande motionerna I: B 172, av herr *Ewerlöf m. fl.*, och II: B 231, av herr *Hjalmarson m. fl.*, om vissa åtgärder till främjande av bostads-, egnahems- och aktiesparande, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anförts av herrar *Hagberg, Magnusson* i Borås och *de Jounge*, vilka ansett, att utskottet — under hänvisning till innehållet i de likalydande motionerna I: B 172, av herr *Ewerlöf m. fl.*, och II: B 231, av herr *Hjalmarson m. fl.* — bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till nämnda motioner antaga de i motionerna intagna förslagen till

1) förordning om bostadssparande, samt

2) lag angående ändring av kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370).

Herr **HAGBERG** (h):

Herr talman! Jag undrar, om inte kammarens ledamöter skulle kunna vara ense med mig i följande fråga: Har det

Om främjande av bostads-, egnahems- och aktiesparande

på länge, om ens någonsin, talats så mycket i detta land om nödvändigheten av att spara som för närvarande?

Vi såg i tidningarna härom dagen långa referat från Arosmässan i Västerås. Jag går ut från att kammarens ledamöter observerade, att det genomgående temat i debatterna där var nödvändigheten av att spara, att spara för investeringar i den omställnings- och brytningstid i vilken vi lever. Jag är också övertygad om att kammarens ledamöter väl erinrar sig det stora sparmöte som ägde rum här i Stockholm för fjorton dagar sedan. Man får verkligen säga att det var en prominent samling människor som där hade kommit tillstådes — framskjutna representanter för regeringen och riksdagen och, om jag inte missminner mig, företrädare för mer än 200 sparbanker över hela landet m. fl. Vid detta stora sparmöte, som nog var en rätt märklig tillställning, hölls ett uppmärksammat föredrag av vår ambassadör i London, Gunnar Hägglöf. Han yttrade därvid bl. a.: »Vi behöver sparande till stöd för ekonomiskt välstånd, vilket måste vara grundvalen för ett starkt försvar. Vi behöver sparande i form av en ökad valutareserv. Vi behöver sparande för att kunna ge de krediter, som kan motiveras av svenska intressen på längre sikt och som dessutom i ett hårdnande klimat på världsmarknaden kan bli en förutsättning för upprätthållande av vår export. Vi behöver sparande, som tillåter oss att göra den insats till stöd åt de underutvecklade, som världen har rätt att vänta av Sverige.»

Detta anförande av ambassadören Hägglöf har, som kammarens ledamöter väl har funnit, blivit föremål för synnerlig uppmärksamhet runt om i tidningarna och blivit livligt kommenterat. Jag har därför inte ansett det opåkallat att på detta sätt få ett avsnitt av det samma intaget i riksdagens protokoll. Jag tror att det är av en sådan innebörd och har en sådan syftning att det bör kunna ge oss alla, oavsett vad vi annars kanske menar i olika ting, anledning till en allvarlig eftertanke. Här har proble-

met satts in i sitt stora internationella sammanhang.

Det inns emellertid ytterligare aspekter på denna sak. För att på längre sikt öka det totala sparandet i samhället är det sålunda nödvändigt att det personliga sparandet i första hand stimuleras. Javäl, säger man, naturligtvis, det här har vi ju hört så många gånger här i riksdagen och kammaren! Det är givetvis riktigt. Men, tillägger man, det sparas ju i alla fall rätt hyggligt här i Sverige. Jag vill för min del ingalunda bestrida, att det finns fog för ett sådant uttalande. Det sparas trots allt rätt hyggligt här i vårt land, men, ärade kammarledamöter, tyvärr sparas det inte tillräckligt i förhållande till behovet av sparande.

När jag gör det uttalandet, tror jag att jag samtidigt kan våga konstatera, att på den punkten är nog ganska många ense. Jag tror, att man också är ense om en annan sak, nämligen att inte minst ungdomen härvidlag skulle ha möjlighet att göra betydande insatser. Kammarens ledamöter har kanske observerat den stora intervjuundersökning, som konjunkturinstitutet gjorde för en tid sedan om vad man kallar för hushållssparande. Det var en mycket intressant utredning, och undersökningsresultatet visar till fullo de betydanade möjligheter, som just ungdomen under nuvarande förhållanden, på grund av det löneläge i vilket ungdomen befinner sig, har att spara.

Man skulle också kunna vända på saken och uttrycka den på det här sättet: vad man brukar kalla för den personliga sparkvoten har — det är beklagligt att man objektivt sett måste göra detta konstaterande — under de senare åren odiskutabelt undergått en i förhållande till inkomst- och konsumtionsökningen allvarlig relativ försämring. Man måste hålla detta i minnet. När man ser siffror på att sparandet har ökat i kronor så och så mycket, så är det riktigt, men dessa siffror, hur intressanta de än är och hur glädjande de än ur vissa synpunkter kan vara, säger ingenting väsentligt, om man inte sätter in dem i

Om främjande av bostads-, egnahems- och aktiesparande

deras sammanhang, om man inte ser dem mot bakgrunden av inkomst- och konsumtionsökningen.

Därtill kommer en annan sak, som jag personligen finner ganska betänkelig, och det är att sparandet inte alltid ges en förnuftig inriktning. Man bedriver ett målsparande för det eller det, och i och för sig kan detta naturligtvis vara tacknämligt, men man kan ju många gånger diskutera de mål, för vilka det sparas. I varje fall går inte detta sparande i tillräcklig utsträckning till produktiva ändamål. Det går ett rop — jag tror inte det är någon överdrift att säga så — över hela vårt land för närvarande på mera produktiva investeringar. Vårt näringsliv befinner sig — jag vill inte ta i min mun ett så starkt ord som kris, ehuru väl det kanske skulle kunna appliceras på vissa begränsade sektorer inom näringslivet — i en brydsam tid med krav på radikala omställningar, med krav på ting som är föranledda av strukturförändringar och allt sådant. Allt detta kommer att kosta mycket pengar, och det måste kräva ett ökat sparande.

Att det är så vet alla, och från kanslihuset har inte förmärkts någon avvikande mening därvidlag. Men vad som här är viktigt, det är att vi måste hålla i minnet, att vi inte i detta land kan investera ett enda öre mer än vad vi sparar. Det är den enkla sanning, som vi aldrig kommer förbi, hur mycket vi än talar om att det sparas »rätt hyggligt». Vill alltså, om jag får använda den termen, kanslihuset ha mera pengar, anser kanslihuset det angeläget med mera pengar till produktiva investeringar, så får också vederbörande, som har makten, försöka hjälpa till med att göra sparandet mera attraktivt, mera lockande, mera lönande för spararna än vad det är för närvarande.

Då reser sig den frågan, och jag har en känsla av att kanske mer än en här i kammaren sitter och funderar på den saken: Varför sparar då folk inte ännu mera? Ja, det är ett komplicerat och omfattande problem. Jag skall inskränka mig till några få ord om endast en sida av saken, en enda orsak, en sannolik,

för att inte säga ganska viss orsak till att folk inte sparar mer. Den är och måste vara att finna i det dåliga förödmö, som staten ger oss alla. Man kan ju inte begära att människorna skall spara, när de inte kan undgå att dagligen konstatera, att staten i många hänseenden förfar på ett alldeles motsatt sätt.

Inom den meningsriktning, som jag tillhör, har vi under en följd av år krävt krafttag för att hålla statsutgifterna nere. Jag skall inte fördjupa mig i denna fråga; vi snuddade vid den under den överläggning som ägde rum här för en stund sedan i ett annat ämne. Men var gång vi har ställt konkreta förslag, har man sagt nej. Vår verksamhet hittills på besparingsstråten har gett ganska klena resultat, det måste vi konstatera — ja, inte bara klena resultat, utan man har ju till och med, låt vara i valrörelsens yra, slungat oss i ansiktet att vi med detta vill, som det har sagts flera gånger, »rasera välfärdssamhället». Det resone- manget är ju nonsens.

De åtgärder på sparfronten, som avhandlas i detta betänkande från bevillningsutskottet, avser, det måste jag säga, endast begränsade avsnitt av det stora sparproblemet. De avser vissa åtgärder på skattelagstiftningens område, i fråga om bostadssparande, i fråga om egnahemssparande och i fråga om aktiesparande. Jag skall inte ytterligare redogöra för dessa propåer, då de är väl refererade i bevillningsutskottets betänkande. Jag vill bara understryka, att den tanke, som ligger bakom dem, är densamma, som jag i ett annat sammanhang uttryckte för ett ögonblick sedan — att vi vill genom de ifrågasatta reformerna göra sparandet mera attraktivt, mera lockande och mera lönande för dem, som sparar.

Bevillningsutskottet vill emellertid inte vara med om dessa åtgärder, och dock tycker vi att de är tämligen modesta. Varför vill man inte vara med? Ja, som kammarens ledamöter finner har utskottet inte gett sig in på någon närmare granskning av motionen. Man inskränker sig till att erinra om riksdä-

Om främjande av bostads-, egnahems- och aktiesparande

gens skrivelse i följd angående en utredning rörande åtgärder för att stimulera sparandet. Sedan konstaterar man att denna utredning nu — inom parentes efter mer än ett års betänketid — av kanslihuset har satts i gång. Man anser, som det heter här i skrivningen, att det kan förväntas att de i motionerna framförda förslagen kommer att prövas av utredningen.

Detta är ju en vanlig formulering i sådana här sammanhang. Det är gott och väl, allt vad som där såges, och jag för min del önskar de sju vise männen i den Eckerbergiska utredningen all möjlig framgång i deras betydelsefulla värv. Det är bara en sak, som jag är en smula betänksam inför. Det är direktiven för utredningen. Jag beklagar, att finansministern inte har haft tillfälle att närvara här just nu, ty jag skulle ha velat adressera mig till honom i detta sammanhang. Direktiven finns refererade i betänkandet, och jag ber damerna och herrarna vara vänliga att närmare ta del av dem.

De, som hoppats på friska initiativ på detta område, känner sig knappast fyllda av någon optimism beträffande utredningsresultatet, när de läser direktiven för den Eckerbergiska utredningen. För egen del tycker jag nog, att dessa direktiv i fråga om statistiskt betraktelsesätt och allmän restriktivitet på ett oroande sätt påminner om direktiven för arvsskattesakkunniga, som vi sysslade med häromdagen i kammaren. Det heter på ett ställe i direktiven — det står att läsa på s. 11 i betänkandet: »Med hänsyn till statsfinansernas ansträngda läge måste gränsen för sparfrämjande åtgärder via skattepolitiken under alla förhållanden dragas ganska snävt.»

Finns det någon som känner igen tonfallen? Har man inte också i detta sammanhang bundit de sakkunniga redan i starten? Vad skall de göra, vad skall de kunna komma till för resultat i sitt — som man brukar säga — allsidiga och förutsättningslösa arbete, då de redan vid starten måste ta hänsyn till så snäva direktiv som dessa?

Var och en förstår ju, att de förslag som de kan komma med, om de strikt

skall hålla sig inom direktivens ram, inte kan bli så särdeles omfattande. Jag för min del tycker, att det är olyckligt att man från finansdepartementets sida så starkt begränsat möjligheterna för den Eckerbergiska utredningen.

Finansministerns doktrin, tillkännagiven i skilda sammanhang, är ju ständigt densamma: Eftersom vi har så ansträngda statsfinanser, kan vi inte i större utsträckning sänka skatterna. Det har vi ju hört ständigt under de senare åren här i riksdagen. Om nu, herr talman, finansministern har rätt, skulle vi aldrig komma ur den här trolleirkeln. Den svenske skattebetalaren skulle då vara dömd att i evighet trampa runt liksom ekornen i hjulet.

Nu förhåller det sig naturligtvis inte så. Det går att bryta sig ut ur trolleirkeln, bara man vill. Statens affärer är dåliga, det är sant och det finns många uppgifter därom, som jag inte här skall dra fram. Bevillningsutskottet självt har ju härvidlag tillhandahållit en åskådningssundervisning som är ganska slående. Men även om det är sant, att statens affärer är dåliga, så är det å andra sidan också sant att de dock inte är sämre än att de går att sanera — om man bara har mod att ta det avgörande steget, om man har mod att se sanningen i ögonen och om man har mod att dra de nödvändiga konsekvenserna av sina egna konstateranden.

Det är ganska intressant att observera, att, när man kommer in på de här tingena, hör man ofta från regeringshåll, även här i kammaren, ett resonemang av ungefär följande typ: »Vi inom regeringen vill spara, vi vill hålla tillbaka, vi har lämnat bevis på det, men det är ju inte vi som har sista ordet. Det är ju riksdagen, som har det slutliga avgörandet och det definitiva ansvaret.»

Men, herr talman, är inte detta en lek med ord och intet annat? Frågan är naturligtvis ganska retorisk, åtminstone från min sida, det medger jag. Ty vem är riksdagens arbetsgivare? Vem är det som presenterar riksdagen alla de stora, penningkrävande projekten? Vem här ansvaret för administrationens oavlätli-

Om främjande av bostads-, egnahems- och aktiesparande

ga ansvällning? Ja, alla vet precis lika bra som jag att det i nio fall av tio naturligtvis är regeringen, som kommer med förslag.

Om regeringen här kom med förslag till prutningar på det ena området eller det andra, kan jag inte tänka mig att riksdagen skulle sätta sig emot detta. Om man går här i kammaren, i sammanbindningsbanan och i korridorerna och resonerar med kolleger och kamrater även inom andra politiska meningsriktningar, kan man inte undgå att konstatera, att man inom samtliga partier i detta hus i dagens läge hyser en allvarlig och förvisso berättigad oro för den statsfinansiella situationen. Jag har personligen fått många vittnesbörd därom från personer med annan politisk åskådning än den jag förfäktar. Jag tror att det är en allmän känsla här i huset hos alla, att det är tokigt som det är och att vi inte kan fortsätta på detta sätt.

På alla håll är man i grund och botten ense därom, att det är nödvändigt att staten visar återhållsamhet med utgifterna. Det är nödvändigt att vänta med både det ena och det andra, tills inkomsterna hunnit ifatt utgifterna, men man vill inte själv taga initiativet. Man menar att initiativet skall komma från regeringen, och enligt min uppfattning är det inte orimligt att ställa ett sådant krav på regeringen även från dess egna meningsfränder. Regeringen har ledningen av politiken inom landet, och regeringen bör följaktligen också ange riktlinjerna i detta sammanhang. Hur länge skall man behöva vänta, innan initiativet tages och föredömet ges — *detta föredöme som måhända skulle kunna bli den mest sparstimulerande åtgärd som skulle kunna tänkas i detta land?*

De föreliggande motionerna är, som jag redan sagt, till sitt syfte begränsade. Det är inga konstiga ting, det här är fråga om. Tekniskt sett möter inga svårigheter. Saken skulle kunna ordnas i morgon dag, om man bara ville vara med och taga till vara de möjligheter, som kan stå outnyttjade när det gäller att stimulera och öka det personliga sparatet. Det kan dröja länge, innan den

Eckerbergiska kommittén blir färdig. För att klara dessa ganska enkla och måttliga förslag behövs förvisso inga långa utredningar. Man behöver inte avvakta något betänkande från den Eckerbergiska kommittén. Tid är pengar, heter det. Jag tror, att denna gamla sanning har flerdubbel aktualitet i det här fallet.

Jag skall, herr talman, med detta sluta och hemställer om bifall till den reservation av undertecknad m. fl. som är fogad till bevillningsutskottets betänkande.

Herr SJÖDAHL (s):

Herr talman! I denna kammare är vi praktiskt taget alla ense om en hel del av de synpunkter, som nu framfördes av herr Hagberg. Först och främst är jag glad åt hans konstaterande, att det sparas »rätt hyggligt» i vårt land, som han yttryckte sig. Sparkvoten för personligt sparande tillhör de bättre bland med oss jämförbara länder. Å andra sidan är vi också på det klara med att det skulle vara lyckligt, om man sparade mer, och man kan nog peka på att det borde användas mindre till direkt konsumtion och mera för den långsiktiga kapitalanskaffningen. Om allt detta är vi alltså ense.

Vi är också ense om att olika former av sparande, som har föreslagits, bör undersökas och prövas. Vi är kanske också rent teoretiskt ense om att staten borde vara ett föredöme då det gäller att spara. Men vi skiljer oss som bekant när det gäller frågan *var* staten skall sätta in sitt sparande. Det skiljer sig kanske inte så mycket mellan herr Hagberg och mig personligen när det gäller de nuvarande utgifterna för försvarsväsendet, men nog kommer det att sitta hårt åt innan det från herr Hagbergs sida kommer något förslag om att man skulle spara mera på det området.

Herr Hagberg sade här, att han inte alls ville rasera det svenska välfärds-samhället, och det vill väl knappast någon i denna kammare. Men jag miss-tänker — och det har vi haft åtskilliga bevis för — att det parti herr Hagberg

Om främjande av bostads-, egnahems- och aktiesparande

tillhör vill sätta in sitt sparande på sociala åtgärder, något som jag och kammarens majoritet och riksdagen inte velat vara med om. Vi vill alla att staten skall vara ett gott föredöme i sparandet, men vi skils åt mycket starkt då det gäller de punkter där detta statliga sparande skall sättas in.

Det är mycket svårt att tekniskt organisera det som skall ge ett stöd åt sparandet. Det är nysparande man vill ha fram. Vi alla minns de försök att stimulera sparandet som gjordes härom året, då speciella sparkonton inrättades. När man gjorde en undersökning av de åtskilliga miljoner, som satts in, visade det sig, att endast några få procent därav var nysparande. Man lade ut inte så litet statliga pengar, men det nysparande som åstadkoms var likväl en obetydlighet. Det är sådana svårigheter som gör, att det inte är lätt att komma med förslag som det inte lätt kan upptäckas brister i. Sådana brister tyckes mig föreligga även i det här framlagda förslaget.

Emellertid är vi nog ense om att kan man stimulera nysparandet, så skall man göra det. Jag kan peka på ett par åtgärder där staten har medverkat. Det är ungdomens lönsparande, som gör mycket lofvärda framsteg. Vidare får man göra avdrag med 600 kronor för gifta på kapitalinkomster, vilket betyder att inkomsten av ett litet sparkapital på mellan 13 000 och 14 000 kronor blir helt undantaget från beskattning. Det betyder inte så litet för de många småspararna i landet.

Jag kan dessutom erinra om de enskilda initiativ, som en hel del banker har givit sig in på när det gäller bostadssparande och aktiesparande. I den mån jag har kunnat läsa deras rapporter, har initiativen lett till mycket goda resultat. Jag tycker att man inte, som högern gör, bör lita väsentligen på att farbror Staten skall hjälpa till. Det kan väl också tänkas, att de enskilda institutionerna skulle kunna hitta på en del. Denna tilltro till farbror Staten, som skall klara allting i denna väg, tycker jag är enbart rörande.

Nu har ändock på bevillningsutskottets förslag för någon tid sedan av Kungl. Maj:t tillsatts en sparutredning. Utskottet begärde att alla de olika förslag som hade framkommit skulle läggas under luppen och granskas. Man skulle undersöka de olika förslagens verkningar, effekt på nysparandet, möjligheterna att tekniskt genomföra dem på ett förnuftigt sätt etc. Vi begärde inte att utredningen skulle komma med ett förslag på den eller den punkten, utan man skulle pröva alla dessa olika förslag och se om något gott kunde komma ut av de tankar som framförts i skilda motioner och förslag. I denna undersökning kommer då naturligtvis också att inrymmas målsparandet i dess vidaste omfattning. Högerns förslag är, som den förste talaren också erkände, ett mera begränsat förslag, men även det kommer med vid denna prövning.

Jag kan, herr talman, inte finna annat än att vi inte kan komma längre för närvarande. Låt oss alltså lägga alla dessa förslag bredvid varandra under luppen. Låt oss undersöka vilka förslag som är möjliga och användbara. Låt oss sedan genomföra de bästa förslagen, även om staten därvid skulle behöva satsa en del pengar. Men från vår sida måste vi först veta, att förslaget i fråga kan leda till verkliga resultat, innan vi med statens begränsade tillgångar kan satsa statens pengar för att stödja ett dylikt förslag.

Utskottsmajoriteten har helt säkert samma uppfattning som reservationens talesman om att sparandet är viktigt och bör främjas. Vi vill nu undersöka olika möjligheter härför. Låt oss då vänta och se till vilket resultat denna undersökning leder.

Jag yrkar, herr talman, bifall till utskottets förslag.

Herr SPETZ (fp):

Herr talman! Jag vill bestyrka herr Sjädahls förmodan om att både utskottsmajoriteten och reservanterna är eniga om önskvärdheten av ett ökat sparande i samhället. Riksdagen har emellertid

Om främjande av bostads-, egnahems- och aktiesparande

på bevillningsutskottets förslag skrivit till Kungl. Maj:t med begäran om en utredning, och Kungl. Maj:t har sedan tillsatt en utredning för att förutsättningslöst och allsidigt ta upp dessa problem till behandling. Det är ju i varje fall inte vanligt att riksdagen fattar beslut i ett konkret ärende medan en utredning pågår.

Herr Hagberg sade, att detta förslag inte behöver utredas, utan att det kan genomföras omedelbart utan någon som helst utredning. Jag vill då erinra om att vi också har haft ett konkret förslag ifrån herr Kollbergs sida, som kunnat genomföras omedelbart om riksdagen så hade önskat. Men när den begärda utredningen nu är tillsatt, har vi ansett, att den bör få titta på alla dessa olika förslag och gärna ännu fler som kan framkomma när det gäller att stimulera sparandet.

Jag hade, herr talman, när jag begärde ordet, också tänkt säga något om statens dåliga föredöme som här påstås vara orsaken till att folk i allmänhet inte sparar. Jag tror inte på den teorien, men i det avseendet är jag faktiskt förekommen av herr Sjödahl och jag kan därför inskränka mig till att i den delen instämma med honom.

Jag ber, herr talman, också att få ansluta mig till herr Sjödahls yrkande om bifall till utskottets förslag.

Herr ANDERSSON, ALVAR, (cp):

Herr talman! Vad som här har sagts av utskottets ordförande och herr Spetz kan jag instämma i. Det skulle ju se rätt underligt ut om riksdagen, några veckor efter det att regeringen har tillsatt en sparutredning, som bland annat har till uppgift att undersöka om man kan främja sparandet genom att gå fram på de vägar motionärerna har föreslagit, skulle antaga ett förslag till förordning om bostadssparande och alltså föregripa utredningens möjligheter att sätta in de här föreslagna åtgärderna i deras stora sammanhang. Här finns så många andra former av sparande, som kanske rentav är ännu vik-

tigare och ännu hellre bör främjas. Jag tänker på företagssparandet i olika former, något som ju är ytterst väsentligt och som givetvis också kommer att undersökas av utredningen.

Vi är väl allesammans överens om vikten av att spara, även om vi tvistar om målen i någon mån och framför allt om medlen. Vi lever i en tid av oerhört snabbt tekniskt framåtskridande. Detta ställer krav på investeringar av väldiga mått men konkurrerar också på annat sätt om sparandet. Teknikens framsteg går ju inte bara ut på investeringar i egentlig mening, utan de går också ut på att åstadkomma saker och ting som lockar folk till penningplaceringar, vilka många gånger samhällsekonomiskt sett är rätt diskutabla eller rent onyttiga. Detta måste minska möjligheterna till ett verkligt investeringssparande genom att förmå folk att satsa pengar på saker och ting, som för den enskilde medborgaren kan vara ganska lockande. Vi bevittnar nu hur man undan för undan bygger ut televisionsnätet över hela vårt land och ger nya möjligheter för folk att komma i åtnjutande av dess välsignelse. Det verkar inte precis sparfrämjande i det område, där man inrättar en ny länk i televisionskedjan — tvärtom, i den mån det har funnits några sparpengar går de åt ganska raskt när televisionen kommer.

Ja, detta var några reflexioner som man rent allmänt kan göra då det gäller sparintresset. Vad beträffar det direkta förslag som här diskuteras kommer jag till samma resultat som herrar Sjödahl och Spetz, att man inte rimligen kan gå på reservationens linje, då vi nu har fått den utredning, vars tillsättande utskottet och riksdagen vid flera tillfällen har uttryckt önskemål om. Den bör ju få möjligheter att undersöka alla aspekter på det här problemet.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämligt

Ang. finans- och kreditpolitikens inverkan på småföretagsamheten m. m.
 därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna betänkandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid betänkandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Hagberg* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr B 16, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Hagberg* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 119;

Nej — 16.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Föredrogos ånyo bevillningsutskottets betänkanden:

nr B 17, i anledning av väckta motioner om förbud mot utminuterung av rusdrycker vissa dagar före större helger;

nr B 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av förordnande om uttagande av särskild tullavgift för damstrumpor av nylonsilke m. m.;

nr B 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal mellan Sverige och Förenade Arabrepubliken för undvikande av dubbelbeskattning och förhindrande av skatteflykt beträffande inkomst- och förmögenhetsskatter; samt

nr B 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal mellan Sverige och Indien för undvikande av dubbelbeskattning av inkomst.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Ang. finans- och kreditpolitikens inverkan på småföretagsamheten m. m.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr B 10, i anledning av väckta motioner rörande undersökning av finans- och kreditpolitikens inverkan under senare tid på driften inom småföretagsamheten m. m.

I två inom riksdagen väckta, till bankoutskottet hänvisade likalydande motioner, nr B 147 i första kammaren av herr *Lodenius m. fl.* och nr B 185 i andra kammaren av herr *Elmwall m. fl.*, hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, dels om en undersökning av hur finans- och kreditpolitiken under senare tid inverkat på driften inom småföretagsamheten, dels om utredning på grundval härav om sådana riktlinjer för den framtida finans- och kreditpolitiken i olika konjunkturlägen, att småföretagsamhetens intressen kunde tillgodoses på tillfredsställande sätt.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på återopade grunder hemställt, att motionerna I: B 147 och II: B 185 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Enligt en vid utlåtandet avgiven reservation hade herr *Börjesson* ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen, med bifall till

Ang. finans- och kreditpolitikens inverkan på småföretagsamheten m. m.

de likalydande motionerna I: B 147 och II: B 185, i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om undersökning av hur finans- och kreditpolitiken under senare tid inverkat på driften inom småföretagsamheten samt på grundval härav om utredning om sådana riktlinjer för den framtida finans- och kreditpolitiken i olika konjunkturlägen, att småföretagsamhetens intressen kunde tillgodoses på tillfredsställande sätt.

Herr andre vice talmannen LODENIUS (cp):

Herr talman! Jag förmodar att ordalydelsen i den hemställan av bankoutskottet, som nu föredrogs, föreföll kamraren tämligen bekant. Vi har ju många gånger förut hört precis samma ord i samband med ett utskotts behandling av väckta motioner. Jag skall emellertid, herr talman, be att få säga några ord i anledning av de motioner som bankoutskottet här redovisat.

I motionerna framhålles bl. a. att den under de senaste åren förda kredit- och räntepolitiken varit till belastning särskilt för de små företagarna. Detta förhållande sammanhänger till väsentlig del med att småföretagarna i allmänhet har stor brist på kapital. Motionärerna menar därför att en undersökning av hur finans- och kreditpolitiken under senare tid inverkat på driften inom småföretagsamheten skulle ge det bästa underlaget för en saklig bedömning av frågan. På grundval av en sådan undersökning, menar motionärerna, bör riktlinjer kunna utarbetas till ledning för finans- och kreditpolitiken i olika lägen, så att småföretagsamhetens intressen kan tillgodoses på ett tillfredsställande sätt.

Utskottet har efter sina undersökningar kommit fram till att ett rikhaltigt utredningsmaterial för bedömning av de i motionerna aktualiserade problemen redan föreligger. Vidare hänvisas till pågående utredningar — bl. a. stabiliseringsutredningen — varför utskottet anser att något initiativ från riksdagens sida i frågan för närvarande icke är påkallat. Utlåtandet utmynnar som sagt

i att motionerna avstyrks. En reservant inom utskottet har emellertid anmält en avvikande mening.

Vad remissinstanserna beträffar framgår av utlåtandet att de inte varit helt samstämmiga i sina uttalanden. Majoriteten inom riksbanksfullmäktige avstyrker motionerna och synes grunda sitt ståndpunktstagande till väsentlig del på undersökningar som utförts under år 1955. En ledamot av fullmäktige, herr Rubbestad, är emellertid av annan mening och förordar att motionerna måtte bifallas av riksdagen. Jag kan också nämna att herr Aastrup har gjort ett särskilt uttalande, som dock inte utmynnar i ett tillstyrkande av motionerna. Han hänvisar till några andra motioner som inte är föremål för behandling i detta sammanhang, och jag skall inte närmare gå in på hans yttrande.

Jag kanske också bör nämna att bankofullmäktige gentemot vad motionärerna anfört bl. a. framhåller att den restriktiva kreditpolitiken, inbegripet den höga räntan eller, såsom bankofullmäktige uttrycker saken, den rörliga räntan, haft en stabiliserande effekt på samhällsekonomin i stort och att verkningarna härav varit till fördel inte minst för småföretagarna.

Kommerskollegium gör ett uttalande som jag, herr talman, ber att få citera. Kommerskollegium säger: »Ingen lärar bestrida, att småföretagsamheten har stor betydelse för vårt näringsliv och att det är ett allmänt intresse av vikt att söka skapa gynnsamma arbetsbetingelser för småföretagarna. Det må även erinras om att statsmakterna vidtagit en del åtgärder i denna riktning, t. ex. i form av den direkta statliga kreditverksamheten till stöd för hantverk och småindustri. Hithörande frågor äro emellertid av synnerligen invecklad natur och det kan ifrågasättas, om en undersökning av det begärda slaget verkligen skulle giva ett användbart underlag för en mera ingående bedömning. Kollegium har emellertid intet att invända mot att antingen 1955 års stabiliseringsutredning eller 1957 års kreditmark-

Ang. finans- och kreditpolitikens inverkan på småföretagsamheten m. m. nadsutredning får i uppdrag att söka utreda frågorna.»

Kommerskollegium menar sålunda, om jag har tolkat dess uttalande riktigt, att en utredning av dessa frågor är påkallad, även om kollegiet kan tänka sig att uppdraget lämnas till de båda nämnda utredningarna som redan är i gång.

Sveriges industriförbund är inte helt överens med motionärerna om de uttalanden som gjorts i motionerna men förklarar beträffande kreditransoneringen följande, som jag skall be att få citera: »Att kreditransoneringen likväl blev mest kännbar för småindustrien, har berott på att denna på grund av sin icke sällan mindre väl konsoliderade ekonomiska ställning merendels är i större behov av rörelsekrediter än medelstora och stora företag. Under senare år har småföretagen dessutom till följd av kreditrestriktionerna sannolikt tvingats att lämna leverantörskrediter i större utsträckning än de själva kunnat tillgodogöra sig. Svårigheterna att erhålla bankkredit i önskvärd utsträckning, trots att tillfredsällande säkerhet kunnat lämnas, har därför ofta lett till att småföretagen tvingats låna på 'den grå marknaden' till — även med tanke på rådande kapitalknapphet — utomordentligt höga räntor eller nödgats inskränka verksamheten. Vid en fri kreditmarknad skulle småföretagen säkerligen i många fall haft större expansionsmöjligheter och även kunnat åtnjuta lägre räntekostnader.»

Litet längre fram i yttrandet säger Industriförbundet vidare att det »delar motionärernas uppfattning, att en bättre kännedom om de finans- och kreditpolitiska åtgärdernas inverkan på icke minst de mindre företagen är önskvärd. Med hänsyn till att undersökningar i detta avseende torde falla inom ramen för stabiliseringsutredningens uppdrag, synes emellertid inga ytterligare åtgärder i utredningssyfte nu påkallade.»

Sveriges industriförbund är alltså fullt införstått med att småföretagsamheten har haft det särskilt trångt under senare år till följd av den politik som

har bedrivits på det ekonomiska området, men förbundet kommer fram till att det finns utredningar i gång som skulle kunna ta upp även den här aktuella frågan.

Sveriges hantverks- och småindustriorganisation är också intresserad av att åtgärder vidtas, men även denna organisation kommer fram till att vad det gäller den första delen i motionärernas hemställan pågår redan utredningar, som skulle kunna klara ifrågavarande spörsmål. Man menar att det skulle kunna räcka med dessa utredningar och tillstyrker därför inte att en ny utredning tillsättes. Däremot tillstyrker Sveriges hantverks- och småindustriorganisation det andra av motionärerna framförda önskemålet, nämligen om tillskapandet av sådana riktlinjer för den framtida finans- och kreditpolitiken i olika konjunkturlägen, att småföretagsamhetens intressen kan tillgodoses på tillfredsställande sätt. Sedan tillägger organisationen, att uppenbarligen har under de gångna årens politik de mindre företagens intressen icke tillräckligt beaktats.

Slutligen kan det också nämnas, att svensk industriförening har instämt i motionernas syften.

Detta var, herr talman, bara en kort sammanfattning av vad remissinstanserna anfört och jag skall nu inte närmare gå in på det.

Utskottet synes främst ha tagit intryck av riksbanksfullmäktiges uttalanden och hänvisar liksom bankofullmäktige bl. a. till undersökningar, som utförts år 1955, förutom till de utredningar, som nu pågår. För min del är jag inte övertygad om att resultatet från 1955 ger en fullt klar bild av förhållandena under åren därefter. Såvitt jag kan bedöma torde svårigheterna när det gäller krediterna — och detta inte minst för de mindre företagen — särskilt efter år 1955 ha ökat. Lånebehovet har väl också ökat därigenom att företagen nödgats, vilket också framhölls i ett yttrande som jag tidigare omnämnde, lämnade ganska långa krediter till sina kunder, medan däremot småföreta-

Ang. finans- och kreditpolitikens inverkan på småföretagsamheten m. m.

garnas möjligheter att få några längre krediter av sina leverantörer har varit tämligen obefintliga.

Alla torde vara överens om den betydelse, som småföretagarna har för vårt näringsliv och för samhället som sådant. Härvid avser jag då småföretagsamheten i vidsträckt bemärkelse. Därför bör det vara av vikt, att statsmakterna så långt möjligt stöder småföretagsamheten.

Det skall villigt erkännas, att statsmakterna under senare år vidtagit en del åtgärder i syfte att stödja småföretagsamheten. Inte minst den direkta statliga kreditverksamheten till hantverk och småindustri har utgjort ett verkamt stöd. Landets företagareföreningar har såsom låneförmedlande organ utfört ett uppskattat arbete på detta område. Det kanske också bör nämnas, att landstingen har tillfört företagareföreningarna inte så litet kapital för utlåning till småföretagarna. Skulle dessa lånemöjligheter inte ha funnits, tror jag att svårigheterna för många företagare skulle ha varit betydligt större.

Vad motionärerna syftar till var, som jag nämnde, dels att få en bättre kännedom om hur finans- och kreditpolitiken under senare tid inverkat på driften inom småföretagsamheten och dels — sedan detta närmare klarlagts — söka få fram lämpliga riktlinjer för den framtida finans- och kreditpolitiken i olika konjunkturlägen, så att småföretagsamhetens intressen kan tillgodoses på ett tillfredsställande sätt.

Är det nu så, såsom bankoutskottet och även en del av remissinstanserna tycks mena, att det finns tillräckligt utredningsmaterial att stödja sig på för en sådan utredning, kan det ju förefalla att vara en överloppsgärning att begära ytterligare utredning av dessa problem. Nu är det emellertid så, att full enighet inte tycks råda på den punkten, vare sig bland remissinstanserna eller inom bankoutskottet. Det finns åtminstone en reservant, herr Börjesson, vars reservation till utskottets utlåtande utmynnar i en hemställan om bifall till motionärernas förslag. Herr Börjesson

framhåller bl. a. i sin reservation — med anledning av vissa verkställda utredningar — »att någon klar bild av hur den ekonomiska politiken inverkat på driften inom småföretagsamheten inte framkommit».

Under sådana förhållanden, herr talman, förefaller det mig att vara tillåtet att i varje fall yrka bifall till den reservation, som är fogad till utskottets utlåtande — till den kraft och verkan det nu hava kan.

Herr EWERLÖF (h):

Herr talman! Utskottet har inte funnit anledning att ta upp till bemötande de resonemang som förts i denna motion, resonemang som i så fall i åtskilliga hänseenden skulle ha givit anledning till gensaga. Inte minst den utläggning av den allmänna kreditpolitiken och räntepolitiken, som förekommer i motionen, är ju av mycket kontroversiell beskaffenhet.

Utskottet har koncentrerat sig på att bedöma huruvida vad som här har anförts skulle vara tillräcklig anledning för att vid sidan av de många utredningar, som har utförts och alltjämt pågår i dessa frågor, tillsätta ytterligare en utredning. Utskottet har där kommit till ett negativt resultat.

Det gäller här först och främst utredningar angående verkningarna speciellt för småindustrien av den förda politiken. Andre vice talmannen har ju redan framhållit, att utskottet i det fallet hänvisar till utredningar, som genomfördes 1955 inom affärsbankssystemet och inom bankföreningen. Men även under tiden därefter har för stabiliseringsutredningens räkning undersökning utförts av konjunkturinstitutet i detta hänseende, vilken omfattat både år 1955 och 1956.

Vi tror inte att det är möjligt att komma så mycket längre genom en utredning om verkningarna speciellt på detta område.

Vad sedan beträffar vidtagandet av åtgärder, hänvisar vi när det gäller speciella åtgärder för detta fält till den pågående utredningen för översyn av kre-

ditstödet åt hantverk och småindustri, som väntas slutföra sitt uppdrag under loppet av innevarande år. Detta avser således speciellt frågan om småindustrien. Vad sedan gäller den allmänna kreditpolitiken, så måste det ju ändå stå klart att den får lov att avpassas efter helheten och inte efter speciella behov för ett visst område. Det är klart att man vid en avvägning av den generella kreditpolitiken måste taga hänsyn även till småindustrien, men det kan ju inte bli fråga om speciella åtgärder eller avsteg av något slag för detta område. Och i detta avseende är det ju stabiliseringsutredningens uppgift att framlägga närmare förslag. Beträffande verkningarna för småindustrien har ju, som jag redan påpekat, utredningen tillgång till den för dess räkning av konjunkturinstitutet utförda undersökningen.

Från dessa utgångspunkter har vi stannat vid att konstatera, att motionerna inte behöver till någon riksdagens åtgärd föranleda. Jag yrkar självfallet, herr talman, bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu förevarande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet anförda reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtanden och memorial:

nr B 11, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret framställning om pension för städerskan vid riksdagshuset Signe Axelsson;

nr B 12, i anledning av framställning från fullmäktige i riksbanken angående pension till fru Vanja Fagerström; och

nr B 13, angående instruktion för nästkommande riksdags bankoutskott.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Förslag till ärvdabalk m. m.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr B 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ärvdabalk m. m.

Genom en den 6 juni 1958 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition nr B 23, vilken behandlats av första lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

- 1) ärvdabalk;
- 2) lag om införande av nya ärvdabalken;
- 3) lag om ändring i giftermålsbalken;
- 4) lag om ändring i föräldrabalken;
- 5) lag om ändring i rättegångsbalken;
- 6) lag angående blodundersökning m. m. i mål om äktenskaplig börd eller faderskapet till barn utom äktenskap; samt
- 7) lag angående ändrad lydelse av 3, 4 och 6 §§ lagen den 19 juni 1919 (nr 367) om fri rättegång.

I det under 6 upptagna förslaget till lag angående blodundersökning m. m. hade bland annat föreslagits vidgade möjligheter att förordna om blodundersökning eller annan antropologisk undersökning i faderskapsmål. Skyldighet att underkasta sig sådan undersökning skulle av domstolen kunna åläggas, utom de personer som enligt gällande ordning voro undersökningspliktiga, syskon till barnet samt föräldrar till övriga personer, som kunde komma i fråga för undersökning.

Den föreslagna lagstiftningen vore avsedd att träda i kraft den 1 januari 1959.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt,

A) att riksdagen måtte antaga det genom propositionen framlagda förslaget till ärvdabalk;

B) att riksdagen — med förklaring att riksdagen funnit viss ändring böra

Förslag till ärvdabalk m. m.

vidtagas i det genom propositionen framlagda förslaget till lag om införande av nya ärvdabalken — måtte för sin del antaga nämnda förslag med den ändringen däri, att de i 1 § första stycket intagna orden »den 1 januari 1959» utbyttes mot orden »den 1 juli 1959»;

C) att riksdagen — med förklaring att riksdagen funnit viss ändring böra vidtagas i övriga genom propositionen framlagda lagförslag — måtte för sin del antaga dessa lagförslag med den ändringen beträffande vart och ett av dem att de i slutbestämmelserna intagna orden »den 1 januari 1959» utbyttes mot orden »den 1 juli 1959».

Vid förslaget till lag angående blodundersökning m. m. i mål om äkten-skaplig börd eller faderskapet till barn utom äktenskap hade reservation an-mälts av fru *Sjöström-Bengtsson* och fru *Löfqvist*, vilka likväl ej antytt sin åsikt.

Fru SJÖSTRÖM-BENGTSSON (s):

Herr talman! Jag brukar inte ta kam-marens tid i anspråk länge, och jag skall inte heller göra det i dag. Något yrkande kommer jag inte att framställa, utan ber endast att få redovisa en lek-mans enkla reflexioner — jag har övervägt om jag skulle behålla dem för mig själv, men har beslutat mig för att låta kammaren ta del av dem. De kommer att röra sig både om ting som finns med i utlåtandet och om ting som fattas där.

Vad som föreslagits i 4 kap. ärvdabal-ken om vidgad arvsrätt för adoptivbarn kommer, det är jag alldeles övertygad om, att bli till båt-nad för alla berörda parter. Det uttryck man ofta hör, att ett barn blir »taget som eget», har hittills icke varit adekvat i dessa sammanhang. Arvsrätten har t. ex. inte sträckt sig längre än mellan adoptivföräldrarna och adoptivbarnet. När den nu föreliggande lagen träder i kraft, kommer barnet att arva inte bara adoptivföräldrarna utan också deras släktingar, i den mån arvs-rätt föreligger. Departementschefen sä-ger så riktigt, att detta helt säkert kom-

mer att bidra till stärkande av de fa-miljeband som nu finns, men även av banden till släkten i övrigt. Jag tror att det kommer att bli så. Erfarenheten har för övrigt visat att känslobanden mellan adoptivbarnet och adoptantens släkt i de ojämförligt flesta fallen är mycket starka, lika starka som om det gällde nat-urtlig släkt. Hädanefter kommer alltså adoptivbarnens ställning att i alla av-seenden bli densamma som om barnet vore fött i adoptivföräldrarnas äkten-skap. Detta är i högsta grad tacknäm-ligt. Att sedan arvsrätten efter de natur-liga föräldrarna bortfaller, det har, så-vitt jag kunnat finna, inte någon större betydelse, helst som man i det förelig-gande lagförslaget också slopat den nu-varande underhållsplikten mot de na-turliga föräldrarna. I en del fall har den underhållsplikten tagit sig helt groteska former, och det är alldeles i sin ordning, tror jag, att den faller bort. Vi är såle-des i alla avseenden nöjda med lagför-slaget om adoptivbarns arvsrätt, och vi är tacksamma för att departementsche-fen fört denna fråga — som under långa tider verkat oroande på adoptivförhål-landena — fram till en lycklig lösning.

Vad vi emellertid hade hoppats skulle ha tagits med i propositionen är frågan om utomäktenskapliga barns arvsrätt. Men den uteblev. Frågan har flera gång-er varit uppe i riksdagen, och om jag inte missminner mig alltför mycket har motioner i den riktningen fått gå till vi-la i avvaktan på ärvdabalkssakkunnigas betänkande. Nu har det kommit, och däri föreslås arvsrätt för utomäktenskap-liga barn efter både fäder och fäderne-fränder. Men den saken har inte kommit med i propositionen. Skälet uppges vara att man vill vänta till dess en på-gående utredning om den efterlevande makens ställning i den andre makens dödsbo har blivit fullbordad. Och det tycker jag låter säga sig. Ett annat skäl sägs vara, att man avvaktar ännu säkra-re metoder för att fastställa faderskap. I det avseendet föreslås dock redan nu ganska vittgående åtgärder. Kretsen av dem som är skyldiga att lämna blodprov har vidgats att omfatta även de närmas-

Om lagstiftning för säkrande av rätt till arbete, m. m.

te släktingarna, såsom syskon till barnet och föräldrar till den som instämmts i faderskapsmål och även den som man har anledning antaga har haft samlag med modern under den aktuella tiden. Undersökningarna skall också kunna omfatta antropologiska förhållanden, men osäkerheten på detta område är ännu ganska stor. Det enda man med absolut säkerhet vet är att två blåögda föräldrar inte kan få brunögda barn.

I följd av vad jag nu har sagt kan man kanske bli litet betänksam när det gäller villkoren för att inblanda en andra och en tredje man eller kanske ännu flera män i dessa mål. I den nu gällande lagen krävs för en sådan anordning, d. v. s. att man skall kunna instämma mer än en i ett faderskapsmål, att det kan hållas för visst att modern haft samlag med mer än en man under konceptionstiden. Nu föreslås en uppmjukning eller kanske snarare en skärpning i detta avseende. Det skall nämligen heta: »Förekommer anledning till antagande, att annan haft samlag med modern å tid, då barnet kan vara avlat, må förordnande om undersökning avse jämväl honom.» Vi har diskuterat denna fråga ganska ingående, och farhågor har framförts för att man, om jag så får säga, mera lättvindigt än hittills skall kunna blanda in flera män än som är nödvändigt i en sådan här rättegång. Men man har från domarhåll sagt att målen säkerligen kommer att handhavas ungefär på samma sätt som hittills. Man kan kanske då göra en enkel lekmanreflexion, om det under sådana förhållanden hade varit nödvändigt med denna ändring. Näja, man får lita till domstolarnas goda omdöme även i de här fallen som i många andra, och man får trösta sig med att det dock finns män som utan krumbukter erkänner sitt faderskap och att det i regel rör sig om endast en man och en kvinna i dessa sammanhang.

Den föreslagna lagändringen anses emellertid komma att ge värdefulla erfarenheter, som man skulle ha nytta av när man tar upp frågan om utomäktenskapliga barns arvsrätt. Förmodligen kommer då ännu strängare regler för

faderskapsbestämningar att fastslås. Som jag nyss sade är det många som har blivit besvikna över att lagen inte gav något i arvshänseende åt de utomäktenskapliga barnen. Besvikelsen skulle ha blivit ännu större, om inte departementschefen utlovat att i en inte alltför avlägsen framtid komma med förslag till arvsrätt åt utomäktenskapliga barn även efter fader och fädernefränder. Emellertid vill jag uttrycka en förhoppning om att departementschefen inte avvaktar att man innan dess skall nå en hundra procentig säkerhet i fråga om fastställande av faderskap, ty då kommer säkert dessa barn, som dock inte bett om sina liv, att få vänta ännu många år innan de kommer att vederfaras rättvisa.

Jag har, såsom jag sade, inget yrkande utan ansluter mig till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt.

Föredrogos ånyo andra lagutskottets utlåtanden:

nr B 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ersättning för krigsskada å egendom;

nr B 13, i anledning av väckta motioner om utvidgning av arbetarskyddslagens tillämpningsområde m. m.; samt

nr B 16, i anledning av väckt motion om viss ändring av lagen om socialhjälp och barnavårdslagen.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om lagstiftning för säkrande av rätt till arbete, m. m.

Föredrogos ånyo andra lagutskottets utlåtande nr B 17, i anledning av väckt motion angående lagstiftning för säkrande av rätt till arbete, full sysselsättning och trygghet i anställningen, m. m.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr B 126, vilken behandlats av andra lagutskottet,

Om lagstiftning för säkrande av rätt till arbete, m. m.

hade herr *Henning Nilsson* i Gävle m. fl. hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhänga om utarbetande av förslag till lagstiftning i överensstämmelse med vissa i motionen angivna punkter samt att detta snarast möjligt måtte föreläggas riksdagen.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att förevarande motion, II: B 126, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr **NORLING** (k):

Herr talman! Kravet på rätt till arbete och trygghet i anställningen liksom kravet på lagfäst tilläggspension underströks livligt vid årets båda valrörelser av de båda arbetarpartierna. Rätt till arbete och trygghet i detta samt lagfäst tilläggspension är vad de löneanställda kräver i dag.

Driftsnedläggelser och driftsinskränkningar med åtföljande arbetslöshet för de anställda ökar dagligen, och något ansvarskännande gentemot den levande produktionskraften förmärkes inte från företagets sida. På bolagskontoren kalkyleras kallt och cyniskt med de vinster, som kan tillföras företagets aktieägare, utan hänsyn till de följdverkningar, som drabbar de anställda, vilka givit företagen hela sin arbetskraft, i många fall hela livets arbetsföra tid, och vilka nu vid avskedandet är gamla och utslitna. Som tack för sin medverkan till företagsvinsterna ställes de nu utan arbete, utan försörjning och utan bostad. Detta är en spegelbild av den kapitalistiska produktionen sådan den är i verkligheten.

Jag kan nämna ett exempel på hur en enskild företagare kan ödelägga ett helt samhälle på grund av sin ställning. Företaget fanns i ett samhälle i Småland som hette Hällingfall och var ett trettio år gammalt trävarubolag, som sysselsatte omkring 400 man och som hade en omsättning på omkring 11 miljoner kronor. Genom en oduglig ledning kördes det stabila bolaget under ett par års tid i konkurs, och de 400 arbetarna där med sina familjer ställdes på bar backe

och måste lämna sina stugor och bostäder och söka sin utkomst på annat håll. Hade samhället haft laglig rätt att ingripa i tid, hade både företaget och sysselsättningen kunnat räddas. Nu står bostäderna där tomma, och halva befolkningen har måst flytta från samhället.

Nedläggande av företagsdriften och avskedande av arbetare vid företag bör inte som nu vara den enskilde företagarens rätt att enväldigt bestämma. Den bör bli en uppgift för samhället. Varje vecka meddelas genom pressen, att företag nedlägges, inskränker driften eller permitterar anställda. För året är det MYA-koncernen som visat den största hänsynslösheten. Motiveringen för avskedandena är, att aktieägarna i fortsättningen inte kan räkna med höga vinster i alla sina företag, och då är det bara att stoppa driften och kasta ut på gatan den gamla arbetarstammen på omkring 900 anställda. Cyniskt deklarerar man, att kapitalet skall överföras till mera vinstgivande företag inom koncernen.

Den produktionsomläggning och rationalisering som nu pågår inom textilindustrin har i sin helhet drabbat de anställda. Sedan år 1951 har i genomsnitt 2 000 arbetare årligen fått lämna textilindustrin med åtföljande arbetslöshet under kortare och längre tid. Vad företagen beträffar har krisen bestått i ökade vinster. Enligt statistiska centralbyråns redogörelse ökade textilindustrin sina vinster från 1956 till 1957 med i genomsnitt 18 procent, sedan tillverknings-, försäljnings- och administrationskostnaderna avdragits. Undersökningen omfattar 281 företag.

Men det är inte bara inom textilindustrin som man gjort avskedanden och inskränkt verksamheten. Även inom övriga industrier och verksamhetsområden är tendenserna likartade. Under tiden januari—september har enligt arbetsmarknadsstyrelsen varslats om driftsinskränkningar för cirka 20 000 anställda, vilket utgör en fördubbling jämfört med motsvarande tid förra året. Dessutom har förkortad arbetsvecka varslats för 6 000 flera anställda än motsvarande tid

Om lagstiftning för säkrande av rätt till arbete, m. m.

förra året. Till detta kommer varsel under oktober månad om avsked och permitteringar. För inte länge sedan — den 11 november — fanns följande rubriker i tidningspressen: »1 200 banarbetare avskedas», »190 man avskedas vid Göta-verken», »Algots i Borås avskedar 160 arbetare» och »Eriksberg permitterar 130 man». Detta tyder på att vinterns arbetslöshet kommer att betydligt överstiga förra vinterns arbetslöshet — 60 000 arbetslösa.

I en kommunistisk motion, väckt i början av året under A-riksdagen och över vilken utskottets utlåtande här föreligger, har begärts att riksdagen i skrivelse till regeringen skulle hemställa om att åtgärder vidtages för att genom lagstiftning säkra tryggheten i arbetet. Vi anser att man genom lag skall tillförsäkra de anställda ett ökat inflytande på produktionens utveckling och medbestämmanderätt vid avskedanden. Vi föreslår även att rätten till arbete införes i lag. De anställda är praktiskt taget utestängda från allt inflytande, huruvida ett företag skall hållas i gång eller inte, om de anställda skall avskedas eller inte. De anställda får finna sig i vad den enskilde företagaren eller företagsledningen beslutar beträffande företagens drift, om företagets verksamhet skall fortsätta, nedläggas eller inskränkas. De anställda får inte delta i planläggningen av allt detta. Först när företagsledningen fattat sina beslut i dessa frågor, delges företagsnämnderna — där sådana finnes — eller de anställdas organisationer vad företaget beslutat. Företagsledningens beslut kan inte påverkas av de anställdas organisation, och dess verkställighet kan inte förhindras.

I motionen påyrkas därför, att samhället skall ha skyldighet att ingripa i planeringen för att upprätthålla produktionen och sysselsättningen, eventuellt överta och driva viktig produktion. Sådana samhällsingripanden har redan skett. Vid Uddevallavarvet ingrep såväl stat som kommun och lyckades också rädda både produktionen och sysselsättningen inom ett helt privatkapitalistiskt företag. Vid ett annat företag, som är

statligt — varvet i Karlskrona — ingrep såväl arbetarnas organisation som kommunen och framtvingade en ändrad inställning från statens sida. Statsbeställningar har också vid flera tillfällen tillgripits för att rädda sysselsättningen vid privatkapitalistiska företag.

Utskottet har avstyrkt motionen på alla punkter. Beträffande förslaget om Sveriges ratificering av artikel 23 moment 1 i Förenta Nationernas förklaring om människans rättigheter — envars rätt till arbete, till fritt val av sysselsättning, till rättvisa och tillfredsställande arbetsförhållanden och till skydd mot arbetslöshet — säger utskottet, att riksdagen redan avslagit en sådan framställning och att de riktlinjer, efter vilka man löser dessa problem, är fullt tillfredsställande eller med andra ord: allt är bra som det är.

Beträffande samhälleliga ingripanden för att upprätthålla produktion och full sysselsättning hänvisar utskottet till två utredningar som pågår, något som dock inte synes hindra ökad företagsdöd och ökad arbetslöshet.

Utskottet vänder sig således enhälligt mot att med lagliga medel trygga sysselsättning och skydd mot arbetslöshet. Trots detta utskottets inställning hemställer jag om bifall till motion nr B 126 i andra kammaren.

Herr ELOWSSON, NILS, (s):

Herr talman! Denna motion och det anförande vi nu hörde bottnar ganska mycket i ett missförstånd av hela den sak det här gäller. Förenta Nationerna arbetar ju på det sättet, att man antar konventioner, som de anslutna staterna sedan har att antaga eller förkasta, eventuellt under ett eller annat villkor. Man antar också rekommendationer, som respektive länder har att följa, om de vill, vid utformandet av sin lagstiftning på det ena eller andra området. Det uttalande, som det i dag gäller, är varken en konvention eller en rekommendation utan en förklaring av de s. k. mänskliga rättigheterna. Bland dessa förklaringar finns också en punkt, som motionärerna här har åberopat. Det är artikel 23,

Om lagstiftning för säkrande av rätt till arbete, m. m.

där det heter, att envar har rätt till arbete, till fritt val av sysselsättning, till rättvisa och tillfredsställande arbetsförhållanden och till skydd mot arbetslöshet. När denna sak förbehandlades i vederbörande utskott inom Förenta Nationerna, försökte man från sovjetryskt håll att driva det dithän, att Förenta Nationernas generalförsamling skulle fatta ett beslut om att man skulle med lagliga medel trygga sysselsättningen. Det var inte många i församlingen, som trodde på att man genom en lagstiftning skulle kunna trygga sysselsättningen i vare sig det ena eller andra landet, ty det är, som vi vet och som jag inte närmare behöver gå in på, en oerhörd mängd omständigheter, som påverkar möjligheterna att skaffa sysselsättning åt människor. Eftersom — det kan man utläsa i denna punkt — man inte vågade sig på att medelst lagstiftning trygga sysselsättningen, gick man på den vägen, att man å ena sidan hävdade rätten till arbete, men å andra sidan, vilket framgår av det avslutande stycket i punkten, ville påvisa nödvändigheten av att vidtaga åtgärder mot arbetslöshet. I vårt land har vi inte haft för vana att göra några deklARATIONER i vare sig ena eller andra riktningen utan i stället inriktat oss på positiva åtgärder. Herr Norling nämnde också en del av de åtgärder, som vidtagits senast i år. Vi har inom utskottet, liksom riksdagen tidigare gjort, ansett att detta måste vara en riktigare väg att gå än att bara göra tomma deklARATIONER.

När det gäller den första delen av den förklaring som jag läste upp om rätten till arbete tror jag emellertid, att man på motionärhåll inte tänkt sig för vad den egentligen innebär, ty hade man gjort det, skulle man nog ha varit försiktigare både i argumentationen och i motionen. När rätten till arbete slås fast i förklaringen om de mänskliga rättigheterna, innebär det att man inte skall beröva människor deras sysselsättning på grund av exempelvis religiösa eller politiska åsikter, förfölja dem genom att beröva dem rätten till arbete. Det är denna rätt som man genom att slå fast den i resolutionen har velat påpeka för de

olika ländernas församlingar och regeringar. Vi vet att det finns ganska många länder, där man inte har denna trygghet utan där människorna t. ex. är försedda med arbetsbok. Har någon råkat försynnda sig mot regimen, tas denna bok ifrån honom, och har man ingen arbetsbok, så får man ingen sysselsättning, i varje fall är det svårt att skaffa sådan. Det betyder att man fråntagits rätten till arbete, och det är en sådan behandling av de anställda, som man genom denna förklaring har velat förebygga så långt möjligt. Detta är emellertid något som vi inte behöver tänka på i vårt land, ty här får vem som helst ta vilket arbete han kan få, han får flytta vart som helst och söka sin utkomst precis var som helst. Han får också resa utomlands, utan att någon lägger sig i det. Han har följaktligen alla de friheter att söka arbete, som han över huvud taget kan begära.

Det står också i förklaringen, att vederbörande skall ha fritt val av sysselsättning. Han skall följaktligen inte kommanderas i väg vare sig till koncentrationsläger eller någon annanstans utan ha full frihet. Men därtill skall han ha rättvisa och tillfredsställande arbetsförhållanden. Jag tror också, att vi i vårt land har gjort vad man över huvud taget kan göra på nuvarande stadium för att trygga sådana förhållanden. Vi har ju bl. a. i motsats till vissa andra länder föreningsrätten, som gör det möjligt för vem som helst att organisera sig för praktiskt taget vilket ändamål som helst. Vi har som en följd härav fått en mycket stark facklig rörelse, som har förhandlingsrätt och kan trygga arbetarnas anställningsvillkor och löner. Vi har också strejkrätt, vilket man inte har i alla andra länder. Vi har följaktligen, menar utskottet, så pass mycket trygghet på detta område och har vidtagit så pass många åtgärder, att det vore en överloppsgärning för oss att på något sätt befatta oss med denna sak. Därför har vi denna gång likaväl som vid tidigare tillfällen avstyrkt att riksdagen nu gör något uttalande härom.

Jag skall be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr NORLING (k):

Herr talman! Med anledning av herr Elowssons resonemang angående tolkningen av principuttalandet om rätten till arbete skulle jag vilja säga några ord. Herr Elowsson vet tydligen inte, hur det går till och har gått till på arbetsplatserna. För dagen har jag inget exempel att peka på, men jag vet att Arbetsgivareföreningen och Verkstadsföreningen inte är så skickliga att tolka rätten till arbete som herr Elowsson här i riksdagen. Det är nämligen så att det skrivs svarta listor på vissa arbetare, som man av både politisk och facklig anledning anser vara icke önskvärda på arbetsplatsen. Dessa arbetare får sedan stå utan arbetsmöjligheter vissa tider. Jag talar av erfarenhet, herr Elowsson. Jag har själv blivit ute-stängd vid tre olika tillfällen, men tack vare stark facklig organisation har jag kommit in igen på arbetsplatsen. I motsats till vad herr Elowsson säger gäller här således inte någon allmän princip om fri rätt till arbete. Enbart den saken tycker jag är skäl till att man skulle kunna ratificera uttalandet härom.

Herr ELOWSSON, NILS, (s):

Herr talman! Både herr Norling och jag har varit med på den tiden — efter storstrejken 1909 — då man verkligen hade svarta listor, och jag känner väl till dem. Men som jag nämnde har vi i dag en stark fackföreningsrörelse i vårt land, som har möjlighet att hävda arbetarnas inflytande på arbetsplatsen och på arbetsvillkoren. Herr Norling själv vittnade ju om att för den händelse någon arbetsgivare i detta avseende för-syndar sig, har fackföreningsrörelsen möjlighet att få rättelse till stånd.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes i enlighet med de där- under förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föreliggande utlåtandet hem-ställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, vilken för-nyades, vara med övervägande ja be-svarad.

Om återkommande säkerhetsbesiktning av bilar

Föredrogs ånyo andra lagutskottets ut-låtande nr B 18, i anledning av väckta motioner om viss utredning rörande återkommande säkerhetsbesiktning av bilar.

Andra lagutskottet hade till behand-ling förehäft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr B 149 i första kammaren av herr *Lundström m. fl.* samt nr B 244 i andra kam-maren av herr *Nelander m. fl.*

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära, att Kungl. Maj:t i samråd med Sveriges bilprovvningsnämnd och statens bilin-spektion måtte utreda frågan om infö-randet av återkommande säkerhetsbe-siktning av bilar enligt de i motionen framförda riktlinjerna.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på åberopade grunder hem-ställt, att förevarande motioner, I: B 149 och II: B 244, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Sunne* och *Edström* samt fröken *Höjer*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hem-ställa, att riksdagen med anledning av motionerna I: B 149 och II: B 244 måt-te i skrivelse till Kungl. Maj:t begära, att Kungl. Maj:t måtte tillsätta en skynd-sam utredning av frågan om införande av återkommande säkerhetsbesiktning av bilar.

Herr EDSTRÖM (fp):

Herr talman! När detta ärende före-drogs i utskottet frågades det, varför motionärerna åter hade tagit upp trafiksä-kerhetsproblemet. Det hade ju behand-lats i riksdagen så sent som i april i år. Jag tillät mig i utskottet liksom nu svara, att orsaken är, att trafiksäkerhetsproble-met är så skrämmande aktuellt. Snart sagt varje dag konfronteras vi i dags-pressen med mer eller mindre svåra trafikolyckor, trafikdöden är vår fjärde

Om återkommande säkerhetsbesiktning av bilar

folksjukdom, och trafiksäkerheten på våra vägar och gator är för närvarande otillåtligt dålig med hänsyn till att vi lever i ett välordnat samhälle. Det är visserligen sant, att personfaktorn i detta problem är av den största betydelse, men förbättring av vägar och gator samt fordon är även av stor vikt. Problemet är så betydelsefullt, att det måste angripas från alla sidor.

I ärendet finner man nu refererat ett remissyttrande från statspolisintendenten, vari han bl. a. redogör för de erfarenheter som man hade av bilarnas bristfälligheter vid då gjorda fordonskontroller. Jag kan i dag bidra med ytterligare material i detta avseende, material som härstammar från mitt eget län, Malmöhus län. Man har där i statspolisens eller lokalpolisens regi liksom i en del andra län sedan ett par år tillbaka anordnat frivilliga kontroller av motorfordonen dels i vissa städer, dels på landsbygden. Intresset från bilägarnas sida har varit stort. Under vinterhalvåret 1957/58 gjordes i Malmöhus län sådana frivilliga fordonskontroller vid 15 tillfällena, varvid tillsammans 1 505 motorfordon, huvudsakligen bilar, underkastades flygande inspektion och 2 015 bilar ljuskontroll. Av de undersökta fordonen hade 20 procent fel på styrinrättningen, 25 procent på bromsarna och hela 68 procent på belysningen. Därjämte konstaterades en hel del felaktigheter i fråga om framaxelsystem, fjädrar, ram, avgasrör, ljuddämpare, signalanordningar, karosseri, hjul och däck, koppling, reflexer etc.

Det är skrämmande siffror. Man frågar sig, hur ett sådant sakernas tillstånd kan vara möjligt utan att än fler olyckor inträffar. Men man frågar sig även om de angivna siffrorna verkligen ger en bild av läget eller om antalet konstaterade brister blivit så stort, därför att det rört sig om frivilliga undersökningar av en utvald grupp motorfordon i sämre kondition. Det kan ju vara möjligt, att en del bilägare kände till sina fordons bristfälligheter men ville ha kontroll från opartiskt håll, innan fordonet sändes till verkstaden.

För att få en komplettering av bilden anordnade därför statspolisens i Malmöhus län vid åtta tillfällen under mars—juni 1958, utan föregående offentliggörande, på vissa i förväg bestämda platser och tider flygande kontroll efter vissa större starkt trafikerade vägar. Slumpmässigt utvalda fordon i trafiken kontrollerades helt, även genom ljusmätning. Antalet på så sätt kontrollerade fordon blev drygt 400.

Denna undersökning gav följande resultat: 20 procent av fordonen hade fel på styrinrättningen, 3 procent fel på fotbromsen, 9 procent fel på handbromsen, 3 procent fel på kaross och ram, 7 procent fel på hjul, 5 procent fel på körriktningssvisare, 32 procent hade för svagt helljus, 30 procent bländande halvljus, 5 procent stopplykter ur funktion och 7 procent fel på reflexer. Även om detta resultat i stort sett är bättre än resultatet av den frivilliga kontrollen, bestyrker siffrorna på ett övertygande sätt nödvändigheten av en förbättrad fortlöpande kontroll och särskilt efterbesiktning av äldre motorfordon. Motionärernas syfte är att snarast få fram rationella former härför genom utredning av ärendet.

Majoritetens inom utskottet behjärtar även syftet samt understryker kraftigt vikten av att något göres snarast. Man har dock ej velat bifalla motionen på grund av de ekonomiska och organisatoriska svårigheter som man anser skulle bli förknippade med den utökning av bilinspektionen, som enligt utskottsmajoritetens uppfattning skulle bli ofrånkomlig för att få till stånd den önskade bättre kontrollen och efterbesiktningen. Enligt min mening blir dessa kostnader dock bagatellartade i jämförelse med de 800—900 miljoner kronor som trafikolyckorna årligen kostar landet nationalekonomiskt. Motionärerna har för övrigt anvisat en såväl ekonomiskt som organisatoriskt framkomlig väg. Den begärda utredningens uppgift skulle bl. a. bli prövning av detta uppslag.

Med dessa ord har jag sökt visa, att motionen är sakligt väl underbyggd. Jag hemställer därför om bifall till den vid

Om återkommande säkerhetsbesiktning av bilar

utskottets utlåtande fogade reservationen av herr Sunne m. fl.

Häri instämde herr *Sunne* (fp).

Herr **LUNDSTRÖM** (fp):

Herr talman! Utskottet grundar sitt avstyrkande framför allt på ett skäl: även kontrollbesiktningen bör handhas av statens organ. Men eftersom bilinspektionen inte kan åta sig dessa besiktningar utan en utbyggnad och denna av ekonomiska skäl tills vidare inte kan ske, så föredrar utskottet att stanna vid en dröm om bättre framtid i stället för att ens gå med på att försöka utreda de vägar som motionärerna har visat på. Jag tycker nog att detta är en ganska steril statskonst i den svåra situation, som vi befinner oss i just nu.

Nu tål emellertid även utskottets rent sakliga argumentation att nagelfaras kritiskt. Motionärerna har rekommenderat Sveriges bilprovsningsnämnd som ett lämpligt centralorgan för säkerhetsbesiktningen. Denna nämnd är såvitt jag förstår verkligen ett objektivt institut. Den är sammansatt av representanter för alla de stora motororganisationerna, alltså konsumenterna, om jag så får uttrycka mig, vidare av företrädare för Sveriges automobilhandlareförbund och Bilverkstädernas riksförbund som producenter och försäljare samt representanter för Stockholms handelskammare som ett neutralt auktoritativt organ. Det förefaller mig uteslutet att man mot en på så sätt sammansatt organisation skulle kunna rikta misstankar för bristande objektivitet och opartiskhet. Att nämnden ännu inte är helt färdigorganiserad förefaller också vara en mindre betydelsefull invändning. I motionen begärs ju en utredning, och denna kunde väl lätt konstatera om organisationen räcker den dag, en eventuell användning av den skulle bli aktuell.

För övrigt vill jag konstatera att de uppgifter som lämnas i väg- och vattenbyggnadsstyrelsens remissyttrande om antalet testningsställen är föråldrade. Det sägs där att det för närvarande finns sex stycken testningsanstalter i

landet. Enligt upplysningar som jag har fått i dag är antalet befintliga anstalter för närvarande omkring femton, varjämte i bilbranschens regi på ett trettiotal orter diskuteras mer eller mindre avancerade planer på dylika anstalter. Dessa kan rätt snart vara realiteter, säkerligen innan en utredning om den här frågan blivit klar.

Men härutöver finns det en mycket stor kapacitet hos bilverkstäderna i fråga om både maskinell utrustning och erfarenhet. Denna erfarenhet har ju samlats dels genom återkommande besiktningar, som enskilda bilägare tid efter annan begär, dels också genom förbesiktningar av militärt uttagna fordon, som har pågått under några år. Har utskottet eller väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, som är så skeptiska mot att låta enskilda organ handha säkerhetsbesiktning, hört sig för hur verkstäderna skött det militära uppdraget? Här kan man ju inte säga, som det anföres om bilprovsningsnämnden, att erfarenheter av verksamheten saknas. Enligt vad som har uppgivits för mig har bilverkstäderna handlagt de militära besiktningarna anmärkningsfritt och till synnerligen låga kostnader. Det är en sak som jag tycker vore värd att observeras även av riksdagen i detta sammanhang. Talar inte detta ändå för att man skulle försöka utnyttja den redan befintliga kapaciteten och den stora erfarenheten även för den civila säkerhetsbesiktningen? Ett utnyttjande av den privata kapaciteten har också ur allmän synpunkt den förtjänsten, att inspektionerna med fördel kunde företas under perioder som inte är motorfordonens högsäsong. Härigenom skulle man kunna nå en utjämning i arbetsbelastningen för de cirka 25 000 bilreparatörer som finns, och konsekvensen av detta skulle bli att bilunderhållet som helhet skulle kunna förbilligas.

Det har vidare framförts farhågor beträffande lämpligheten av att »märkesverkstäder» skulle besiktiga fordon av andra fabrikat. Man har fruktat att dessa verkstäder skulle ha en negativ inställning mot bilar av andra märken. Jag

Om återkommande säkerhetsbesiktning av bilar

tror att detta är en farhåga som kan avvisas. Dels finns det i alla större tätorter numera möjlighet att anlita en märkesverkstad, och dels kan ofta en sådan, försedd med god utrustning och personal, göra ett perfekt besiktningarbete av för verkstaden främmande fordonsmärken, även om den för eventuella justeringar eller reparationer måste hänvisa till annan verkstad. Detta blir också fallet om bilinspektionen förrättar inspektionen, ty den utför ju ingen reparation.

Nu föreslås alltså i motionen, att Sveriges bilprovsningsnämnd i samarbete med berörda myndigheter och institutioner skulle auktorisera de verkstäder eller provningsanstalter, som skulle få verkställa säkerhetsbesiktning. Denna bilprovsningsnämnd skulle också se till att berättigad kritik mot dessa auktoriserade företag inte skulle kunna riktas. Jag kan inte förstå, att inte säkerhet för opartiskhet och noggrant fullföljande av besiktningen skulle kunna nås på det sätt som föreslagits.

Vad har man då att hoppas på, om inte statsmakterna vill pröva den väg som vi har anvisat? Jo, säger utskottet, en utbyggnad av bilinspektionen. Är det en realistisk förhoppning? Med kännedom om de statsfinansiella utsikterna hyser jag mycket små förhoppningar om en sådan utbyggnad inom en rimlig tid. I proposition nr 69 i vintras förklarade kommunikationsministern, att om man skulle utvidga bilinspektionen, skulle man vara tvungen att anställa ett så stort antal befattningshavare, att den av utredningen förordade reformen för närvarande inte kunde genomföras. Denna argumentation tror jag kommer att åberopas under ännu många år. Vid bedömningen av om en återkommande säkerhetsbesiktning skall utföras i statlig regi eller inte kommer man aldrig ifrån kapacitetsproblemen. För närvarande har bilinspektionen i stort sett varken lokaler, teknisk utrustning eller personalkapacitet som kan jämföras med den som finns vid bilverkstäderna eller hos privatägda eller av motororganisationerna drivna provningsanstalter. Väg-

och vattenbyggnadsstyrelsen har ställt i utsikt, att den arbetsvolym som skulle bli en följd av ett successivt införande av kontrollbesiktningstväng skulle föranleda förstärkningar med 15 man inledningsvis och i ett slutskede upp till 80 å 90 man. Sakkunniga, som jag har talat med, förklarar att en sådan breddning nog teoretiskt är tänkbar men att den i praktiken torde vara verklighetsfrämmande, även om man skulle kunna fördela arbetet jämnt eller i varje fall organisera det så att den aktuella kapaciteten ständigt var sysselsatt. Sålunda tror man inom motorvärlden, att det för den uppgift som här är i fråga skulle krävas ett betydligt större tillskott av arbetskraft, tre å fyra gånger så många, jämte avsevärda investeringar i lokaler och instrument. Det kan i detta sammanhang också nämnas, att det ofta förekommer klagomål över långa väntetider vid förrättningarna hos bilinspektionen. Jag tror därför att de förstärkningar, som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen talar om, kommer att krävas ändå, utan några nytillkommande uppgifter för bilinspektionen.

Det är i medvetandet härom som vi har avlämnat vår motion. Den föreslår en utväg, som skulle innebära att frågan snabbt skulle lösas och lösas på ett tillfredsställande sätt utan några investeringar och utan några kostnadsökningar i övrigt för statsverket. Jag måste ännu en gång säga, att jag är förvånad över att denna väg ansetts så omöjlig att beträda, när ingen annan väg i praktiken torde stå till buds under de närmaste åren. Det finns därför, enligt min mening, starka skäl, herr talman, för att biträda den vid utskottsutlåtandet fogade reservationen.

Herr ELOWSSON, NILS, (s):

Herr talman! Jag ber att få börja med att säga, att det inte finns någon anledning för riksdagen att följa motionärerna. Vi kan nämligen inte tänka oss att ha två sorters inspektion av bilar här i landet, och vi kan under inga förhållanden ha en sådan form av inspektion,

Om återkommande säkerhetsbesiktning av bilar

att de som fått sina bilar inspekterade kan få anledning att hysa misstankar om att det begåtts någon mannamån. Vi måste ha en enhetlig inspektion i hela landet, så att alla bilar blir likadant bedömda. Det är bl. a. detta som gjort att utskottet inte ett ögonblick har reflekterat på att tillstyrka denna motion.

Jag vill emellertid till herr Edström säga, att när han uppskattade de bilskador som uppkommit genom bilolyckor till 700 à 800 miljoner kronor, gjorde han det på ett sådant sätt, att man skulle kunna dra den slutsatsen att alla dessa skador vållats av bilar som inte varit riktigt i form. Men så är det inte. Antalet skador som vållats av inte riktigt funktionsdugliga bilar lär vara mycket ringa, och följaktligen är det också en mycket ringa del av kostnaderna för bilolyckorna som kommer på den gruppen motorfordon.

När det vidare gäller bilprovsningsnämnden, som motionärerna har fäst så stort avseende vid, försäkrade herr Lundström att de flesta stora motororganisationerna i landet var anslutna till bilprovsningsnämnden. Men så är det inte. Motorförarnas helnykterhetsförbund har anslutit sig till den, men varken Motorförarnas riksförbund eller KAK har anslutit sig. Vi är inte så övertygade som motionärerna om att detta är en lösning; ja, jag kan gärna säga att det är naturligtvis ingen lösning. Det skulle vara mycket väl motiverat att läsa upp hela det inlägg väg- och vattenbyggnadsstyrelsen gör, men jag skall inte göra detta, eftersom kammarens ledamöter själva har möjlighet att sätta sig in i det, om de inte redan gjort det. Jag är tämligen övertygad om att de som läser igenom detta inlägg och vill ta reson kommer underfund med att den väg motionärerna föreslagit inte är framkomlig. Ger vi oss in på den, ger vi oss in i ett äventyr, som vi inte vet hur det slutar. Vi skulle kunna få både rättgångar och mer därtill, som skulle kunna trassla ihop allting på ett sådant sätt, att vi inte skulle veta varken ut eller in.

Därför ber jag att med detta korta avstyrkande få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr EDSTRÖM (fp):

Herr talman! Herr Elowsson framhöll angelägenheten av att i sådana återkommande efterbesiktningar av bilar det blir en lika bedömning av materialet och att därför statens myndigheter måste inkopplas. Jag tror inte det är nödvändigt. Även motionärerna säger, att förutsättningen för att man skall kunna begagna dessa andra vägar är att på så sätt utförda besiktningar blir fullt pålitliga och opartiska och utförs i god samordning med och under kontroll av bilinspektionen. Det är ju individuella bedömningar i båda fallen, det är människor som bedömer men inte samma människor i Stockholm och Malmö, och därför måste det bli en i viss mån subjektiv bedömning. Jag är dock övertygad om att man kan få den kontrollen lika allsidig och opartisk, vilken väg man än beträder.

Jag sade aldrig någonting om att skadorna skulle förorsakas i första rummet av fordonen. Jag sade tvärtom, att skadorna i första rummet förorsakas av personfaktorn men att fordonens och vägens betydelse för uppkomsten av alla våra svåra trafikskador inte är utredd. Vi vet inte hur mycket de faktorerna betyder. Det är sannolikt att fordonen inte betyder så mycket, men med hänsyn till vad vi fått veta om fordonsens dåliga kvalitet, särskilt när det gäller de äldre bilarna, börjar man misstänka, att fordonens roll är betydligt större än som hittills antagits. Saken är icke utredd.

Herr Elowsson säger, att bilprovsningsnämnden icke är organiserad. Vi säger detsamma. Det är ännu inte klart hur många av de stora motororganisationerna som går in i den, eftersom organisationen ännu inte är färdig, men den är säkert klar långt innan den här utredningen är klar.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsens linje är icke framkomlig. Det visade

Om återkommande säkerhetsbesiktning av bilar

herr Lundström klart och tydligt i sitt anförande. Men vi måste lösa problemet, och under sådana förhållanden anser jag det nödvändigt att prova alla vägar som är framkomliga. Vi ha givetvis anvisning på en väg som är framkomlig.

Herr LUNDSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag skall inte gå in på någon längre polemik. Vi får tillfälle att återkomma, när det visar sig hur mycket pengar staten anslår till bilinspektionens utbyggnad. Då får man se om det blir någonting av med denna fråga, som alla — även utskottet — i och för sig anser ytterst betydelsefull.

Jag tycker ändå att det är underligt att när man har så svårt ställt som man nu har med den statliga ekonomin, man inte prövar en väg som möjliggör frågans lösning utan någon tidsutdräkt. Hellre än att ta ett litet tuppfjät på den vägen låter man raggarbilar och deras gelikar fortsätta att fara fram på gator och vägar till uppenbar fara för oskyldiga medmänniskor. Den sortens bilar förs ju ofta av ungdomar utan större förarrutin, när motsatsen vore behövlig. Polisen stoppar och provar så många den hinner, men det framgår av utskottets eget material, hur litet den verkligen hinner med.

Dessutom framgår av statspolisintendentens yttrande, att vid flygande inspektion föreskrivs kontroll, ofta genom »reparatör eller dylikt» vad nu »dylikt» kan innebära. I varje fall duger tydligen reparationsverkstäderna ibland. Men det går inte att ens göra en utredning för att se i vilken omfattning bilprovningnämnden, bilverkstäderna och motororganisationernas provningsanstalter kan användas för ett så viktigt ändamål. Jag tycker det är förvånande.

Herr ELOWSSON, NILS, (s):

Herr talman! Utskottet och motionärerna är överens om att det inte är bra som det är. Men därför att det inte är bra som det är kan man inte övergå till ett helt nytt system, när man är på det

klara med att det system som man har är bra, bara det blir tillräckligt utbyggt. Utskottet och kommunikationsministern är överens om detta, och det är följaktligen genom en utbyggnad av det gamla systemet som utskottet menar att vi skall angripa problemet.

I slutet av sitt anförande nämnde nu herr Lundström, att utskottet självt talar om en kontroll som skall ske av reparatör. Men det är inte riktigt att i detta sammanhang tala om kontroll. Det är fråga om en reparation, som skall göras av en reparatör, men detta betyder inte att reparatören kontrollerar fordonet. Nej, det är så att när polisen upptäcker att en bil inte är som den skall vara, kan polisen antingen meddela direkt körförbud, eller också kan han ålägga vederbörande att ta bilen till en verkstad och efter reparationen uppvisa bilen för inspektören på bilbesiktningen. Om det är ett obetydligt fel kan han säga: Kör till reparatör och få det här lagat och visa sedan upp bilen för mig eller polisen i er hembygd för kontroll av att reparationen verkligen blivit utförd. Det är alltså polisen och inte reparatören som kontrollerar att bilen har satts i stånd. Detta anser vi vara betydligt effektivare och dessutom tryggare för bilisterna än ett system, där reparatören också utför kontrollen.

Kravet på utredning har vi inte inom utskottet kunnat finna minsta anledning att tillstyrka, eftersom alla är på det klara med att någonting behöver göras. Det är ingenting som behöver utredas, utan vi är överens om att förbättringar behövs på detta område liksom så många andra när det gäller bilismen.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Interpellation om slopande av förmalningsavgiften vid s. k. löneförmalning

Vid förnyad föredragning av allmänna beredningsutskottets utlåtande nr B 3, i anledning av väckta motioner angående åtgärder för att bemästra den ökade belastningen på de rättsvårdande myndigheterna, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Interpellation om slopande av förmalningsavgiften vid s. k. löneförmalning

Herr NORD (fp) erhöll på begäran ordet och anförde:

Herr talman! Enligt den nyligen träffade överenskommelsen mellan jordbrukets förhandlingsdelegation och statens jordbruksnämnd skall jordbrukarna för till spannmåls- och utsädeshandlare och kvarnar under 1958 levererad brödsäd erhålla en tilläggsbetalning med 4 kronor per deciton. Dessa utgifter skall finansieras genom tillgängliga förmalningsavgiftsmedel.

Enligt de beräkningar som legat till grund för överenskommelsen räknar man med att den inlevererade brödsädesmängden under 1958 kommer att uppgå till ca 600 000 ton, varigenom för en tilläggsbetalning av 4 kronor per deciton skulle åtgå 24 miljoner kr. I inmalningsavgifter beräknas inflyta ca 32 miljoner kr. Enligt beräkningarna är skillnaden tillräcklig för täckande av uppkomna exportförluster genom överskott på inhemsk brödsäd, för vilket ändamål den s. k. förmalningsavgiften ursprungligen avsetts.

Den ovan beskrivna åtgärden innebär i realiteten ett partiellt slopande av förmalningsavgiften på spannmål. De nu

överenskomna åtgärderna ställer enligt min mening frågan om förmalningsavgift vid s. k. löneförmalning, d. v. s. inmalning för odlarens eget behov, i ett nytt läge. Det är nu än mer motiverat än förut att befria löneförmalningen från avgift. De jordbrukare som endast odlar brödsäd för husbehov får ju aldrig någon förmån i form av gynnsammare exportpriser. En befrielse från förmalningsavgiften för löneförmalning skulle inte få några större ekonomiska konsekvenser, och jordbrukets gränsskydd skulle inte beröras av den föreslagna reduceringen av förmalningsavgiften.

Avgiftens slopande för löneförmalning borde kunna genomföras i och med nästa avtalsperiod i fråga om prissättnings-systemet för jordbrukets produkter.

Med stöd av det anförda anhåller jag om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få ställa följande fråga:

Vill herr statsrådet inför nästkommande avtal rörande prissättningsystemet för jordbrukets produkter medverka till åtgärder, som innebär att förmalningsavgift inte uttages vid förmalning för odlarens eget behov (s. k. löneförmalning)?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spörsmål finge framställas.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 16.06.

In fidem

K.-G. Lindelöw